

Mombakkes de groote Comediant

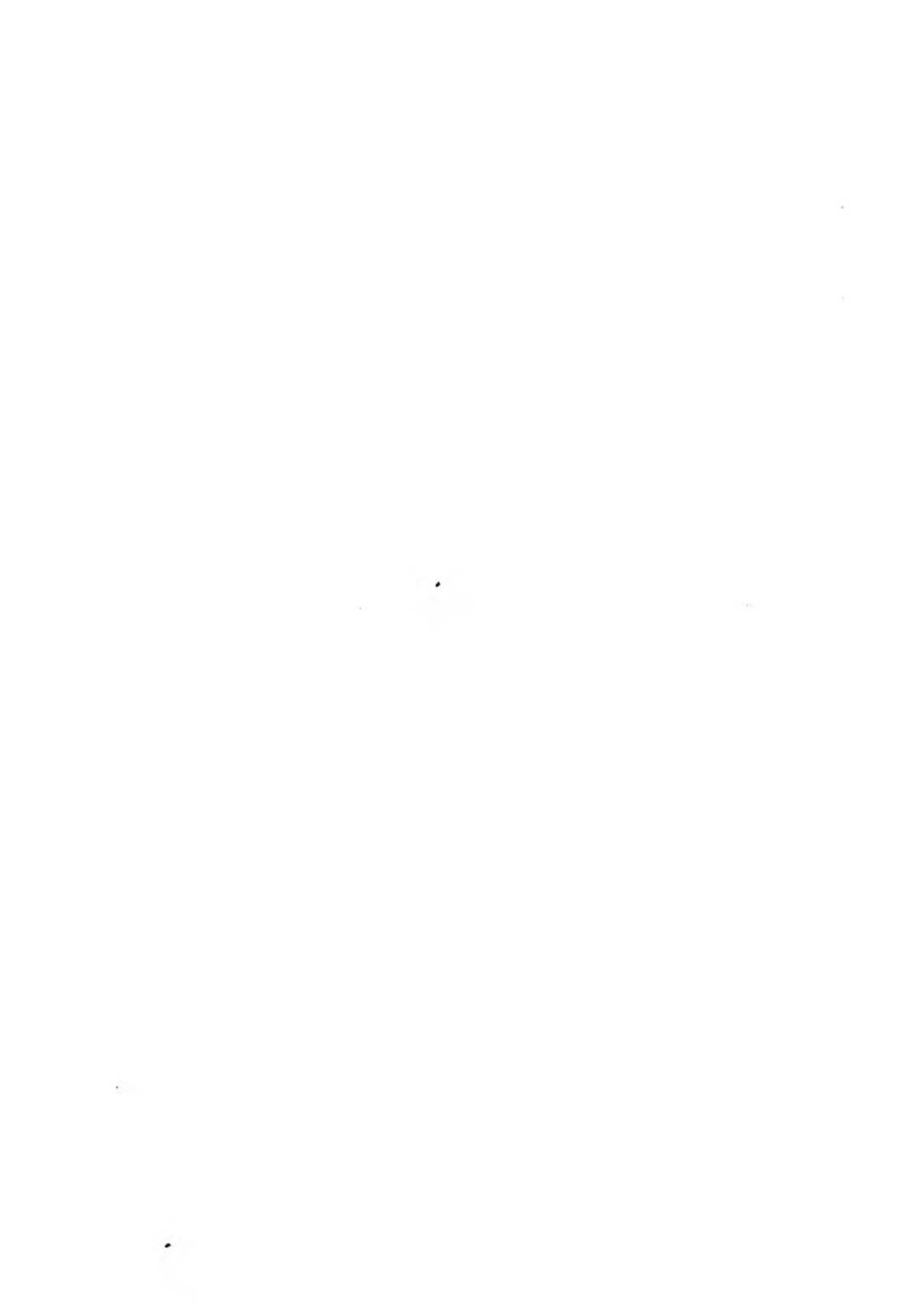
EEN ANDERE ROMAN VAN
DAG- EN VOETLICHT DOOR
Bernard Canter

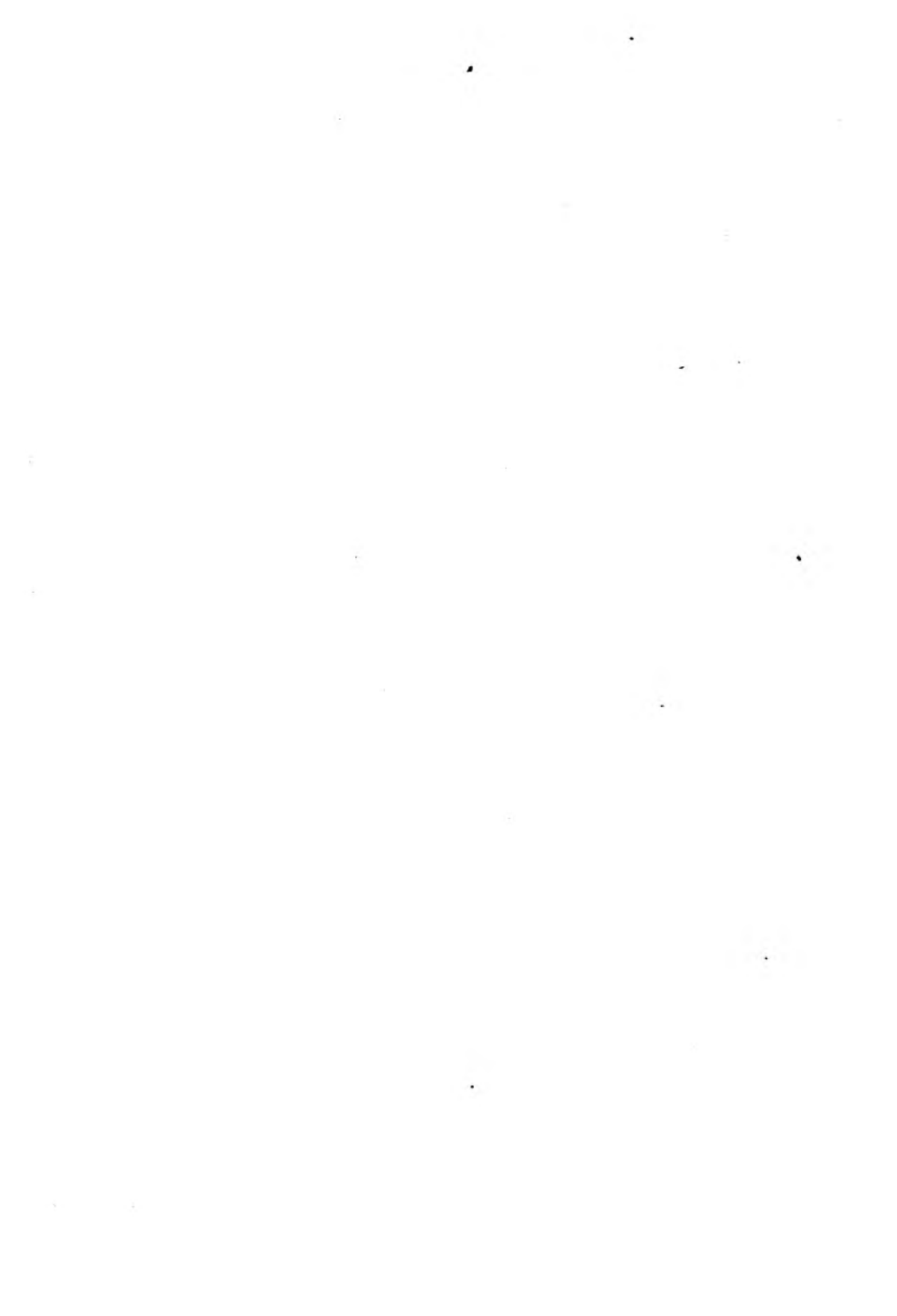
Amsterdam
Vennootschap Letteren & Kunst

MOMBAKKES

MOMBAKKES

DE GROOTE COMEDIANT

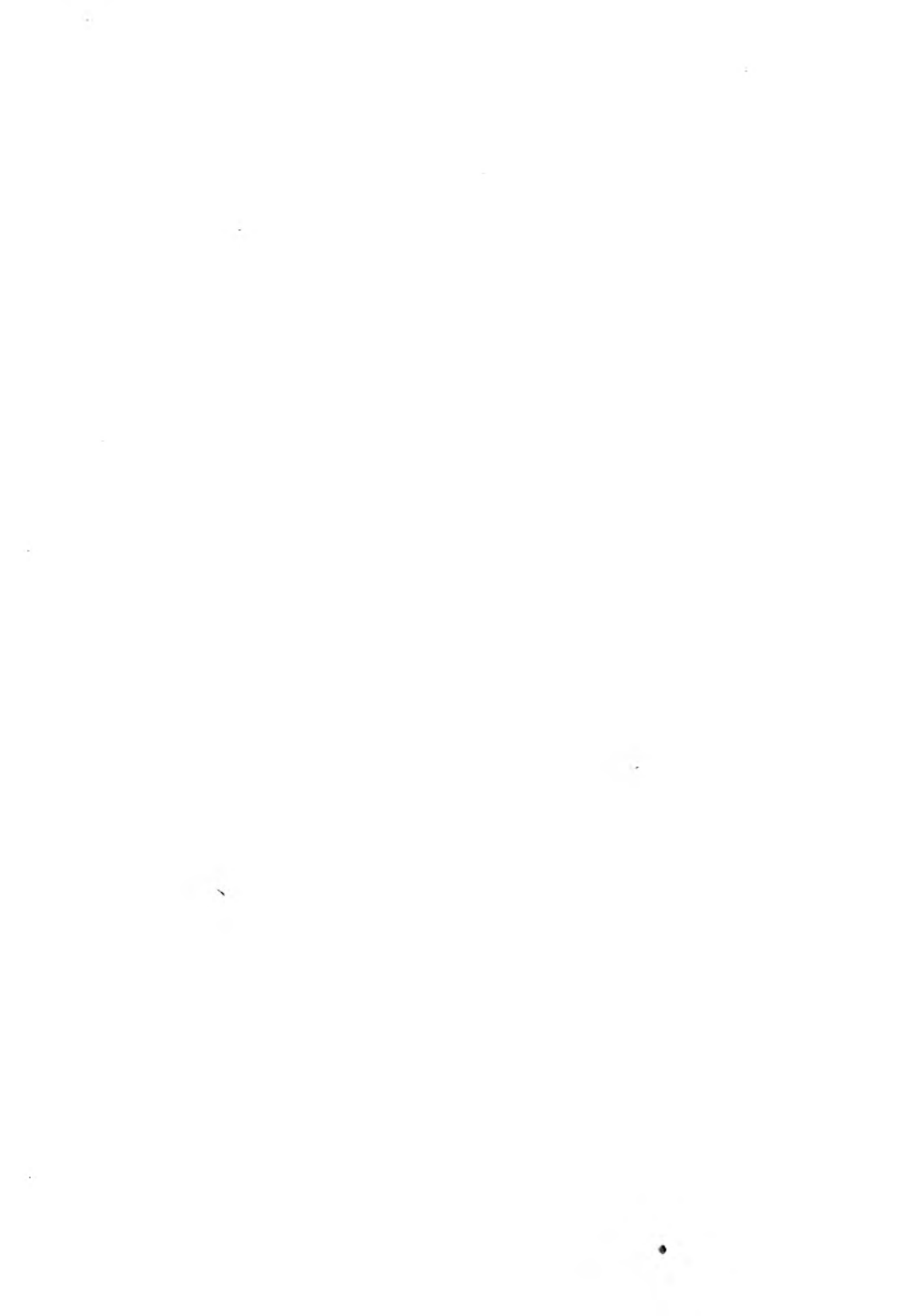
EEN ANDERE ROMAN VAN DAG- EN VOETLICHT

DOOR

BERNARD CANTER

AMSTERDAM
VENNOOTSCHAP „LETTEREN EN KUNST”

I

„Maar jongelief, hoe dorst je!”

Zij sprak het bijna met bewondering uit, hoewel zij diep-in treurig was om het gebeurde.

„Ik weet ook niet, hoe ik er toe kwam. Maar wij waren al die dagen zoo stug aan 't blokken geweest. Er moest iets gebeuren. Wij voelden het allemaal. En toen opeens, zonder dat wij wisten waarom, sloegen wij aan 't muiten. In een oogenblik hadden wij van de banken een barricade opgeworpen en al de jonkers bij elkaar schaarden zich achter mij. Ik weet niet, waarom ik de aanvoerder werd en waarom de anderen mij als de aanvoerder beschouwden. Maar toen zij allen achter mij stonden, voelde ik mij opeens als Caesar, ja moeder als Julius Caesar voor een legioen en de leeraars waren voor mij barbaren. „Aanvallen” commandeerde ik, en ik trok zelf mijn ponjaard en stormde vooraan op de leeraren aan. Niemand volgde. Toen ik over de barricade van de schoolbanken heen was gesprongen en met mijn blanke ponjaard tusschen de leeraren stond, voelde ik opeens, dat ik een fout had begaan. Ik wilde pardon vragen, ik voelde neiging in huilen uit te barsten. Ik zag de verschrikte gezichten van de leeraars dicht bij mij en achter de barricade de jonkers, bang, voorzichtig, verrast door mijn gevaarlijk

avontuur. En in plaats van toe te geven aan mijn aandrang om pardon te vragen, riep ik, tegen mijn zin in, riep ik alsof een ander in mij het riep: „Lafaards, volgt mij toch. Voorwaarts, met de ponjaards' er op in”

„Jongelief, jongelief, wat ben je dwaas geweest En nu is je heele carrière gebroken”

„Moedertjelief!”

Hij knielde bij haar neer en met zijn gelaat tegen haar boezem aangedrukt, begon hij te snikken.

Zij streek haar zachte, fijne, kleine hand van edelvrouw langs zijn donkerblonde haren. Zij omarmde zijn hals en drukte hem zachtjes troostend en sussend tegen haar lichaam aan.

„Huil nu maar eerst flink uit, Hans. Je moeder is niet boos op je hoor. Trek het je maar niet aan Misschien heeft het wel zoo moeten zijn.”

Hij bleef doorschreien, wild, troosteloos, hopeloos. De moeder sprak zachte woordjes van troost. Tenlaatste: „Misschien zijn wij later er nog wel gelukkig om”

Hij keek met betraande oogen naar heur op.

„Ja want het was wel een schitterende carrière, zee-officier en in onze familie zijn er altoos een paar bij de marine geweest, al van eeuwen her, maar al toen je naar Willemsoord ging, voelde ik mij gedrukt Ik heb jou en je zuster maar alleen, lieve Hans. En dan je op een schip te zien gaan, altoos, altoos weg op de verre zeeën. Het is wel niet zoo gevaarlijk en in onze familie hebben wij het gevaar lief, maar ik heb maar één jongen te verliezen dat is hard voor een weduwe”

„Lief, lief moedertje”

„Ik dorst het niet aan, je er van af te houden. En ik wist ook, met hoeveel idealen je naar Willemsoord ging. Maar diep-in heb ik je rood kraagje altoos als een streep bloed gezien. Ik was er niets trotsch op En dan en dan jongelief”

De moeder zweeg, hield een gedachte in.

„Nu . . . moeder?”

„Ik weet niet of het goed is, wanneer ik het zeg.”

„Wat jij zegt is altijd goed”

„Nu dan, Hans ik heb ook wel eens er aan gedacht of jij op den duur met je levendigen geest wel gelukkig zou zijn op een schip, tusschen kame-raden in, die 't altoos over de promotie hebben en den overigen tijd zich vervelen Vroeger hadden Nederlandsche oorlogsschepen werk en toen 't nog zeilvaart was, zat er romantiek in 't leven. De Wen-tincks zijn allen romantisch aangelegd en daarom verwondert mij je dolle daad heelemaal niet.”

„Niet . . . moeder?”

„Nee jongen. 't Zou mij eerder verwonderd hebben als jij als een tam borstje je examens had gedaan en op een bodem was geplaatst.”

Zij bleef een poosje zwijgen en streek haar vingers door zijn haar.

„Kom, sta op Hans.”

Maar Hans bleef geknield bij haar liggen.

„Je wilde mij iets anders zeggen”

„Ik durf niet”

„Zeg het maar moeder anders ben ik toch niet tevreden.”

„Het is ook wel, dat het mij pijnlijk was, dat de familie je studie betaalde Ik weet wel, 't is niet

veel en zij kunnen het best missen. Maar de Wentincks zijn gewoon te geven, niet te ontvangen."

"Dat bedoelde je toch niet . . . zeg het nu maar."

"Nu dan, jongelief . . . het zou niets voor jouw temperament zijn, maanden achtereen op een schip te worden opgesloten . . . en later, als je getrouwd was, zou het je toch te machtig zijn geworden . . ."

"Hoe weet je dat nu allemaal moeder?" vroeg hij, verwonderd, opstaande.

Zij zag naar hem op, naar den slanken jongeling met zijn sprekende oogen, zijn forschen adelaarsneus, zijn energieke, passievollen mond.

"Het civiel staat je goed. Goddank, dat ik dat buis met dat bloedkraagje niet meer zie."

"Maar moeder, je schijnt blij . . . dat het gebeurd is . . ."

"Niet blij, niet bepaald blij . . . maar treurig toch ook niet. Het is een maatschappelijke tegenslag voor ons beiden . . . dat is alles . . . Maar er zijn zooveel andere wegen voor je om iets in de wereld te worden. Je hebt wat geleerd. Je hebt een uitstekend hoofd. Je hebt een krachtige gezondheid en je bent flink opgegroeid. Wat je ook zult gaan beginnen, je zult slagen, jij met jouw werklust, jouw brein, jouw energie . . ."

"Ik ben zoo bang geweest moeder . . . zoo vreese-lijk bang voor jou. Toen zij mij ontwapend hadden en in 't cachot gesloten, dacht ik alleen maar aan het verdriet, dat ik jou deed . . . Maar nu, nu ben jij het die mij troost en die mij vergeeft . . ."

"Ik heb je niets te vergeven. Als die menschen op Willemsoord niet zoo dom waren, zouden zij hebben

moeten begrijpen, dat een jonge, temperamentvolle adelborst, die zijn leeftijd vooruit is, tot zoo'n daad van geweld moest komen. Want teruggedrongen passie uit zich altoos op verkeerde wijze. Chassez la nature elle revient au galop . . . en jouw galop is een doorslaan geweest. Jij bent nu eenmaal een raspaard, dat zich niet laat inhouden."

Hij kwam naar heur toe, omhelsde haar, kuste haar.
„Moederlief, moederlief . . . wat begrijp je mij toch. Mooi, zoet, lief wondermensch, levend, levend wondertje . . ."

„Niet zoo wild jongen . . ."

Zij verzette zich, in-gelukkig.

„Ik wil wild zijn met jou . . . met *jou*, *jou* mag ik wild zijn. Met jou mag ik alles doen . . . je kussen, je drukken, je verwennen, je op mijn schoot nemen."

„Maar Hansje . . . Hansje . . ."

Hij had haar opgetild, was zelf in haar stoel gaan zitten, had haar fijn, rank figuur onstuimig en toch in wildheid, vol teederheid en voorzorg, opgetild, op zijn knieën getrokken, kuste haar eerbiedig op haar voorhoofd, op heur donkerbruine haren, waartusschen de zilveren strengen al doorliepen.

„Ik ben je zoo dankbaar moeder, dat je niet weeklagaat, dat je mij niets verwijt . . . dat je moed hebt, dat je mij troost, dat je mij begrijpt. Ik heb je ginds op Willemsoord zoo lief gekregen. Niet alleen omdat ik van je af was. Maar al de andere jonkers, allen moeder, zonder uitzondering, waren bang voor hun ouders. De meesten voor hun vaders, maar toch ook wel enkelen voor hun moeders. En de meesten waren thuis al zoo gedrild, dat ze op 't instituut, mak waren, schuw, laf, karakterloos.

Wij zijn zooveel bij elkaar daar en vertellen dan elkaar van ons huis, van onze jeugd. Ze studeerden allen uit vrees. Er waren er maar een paar bij, die werkelijk roeping voelden voor hun carrière. De meesten waren gedrild, thuis gedrild, op de klaar-makerij gedrild, werden nu op 't instituut gedrild, zouden later op den bodem gedrild worden. En toen moeder, ik mag het je nou wel bekennen niet?"

Hij aarzelde even.

„Alles altoos zeggen, Hans. Verzwijgen is verwijderen."

„Nu moeder, eerlijk opgebiecht, ik heb toen wel eens gedacht, zou moeder mij ook aan de familie-trots der Wentincks opofferen. Zou ik net als de anderen, het roode kraagje en de ponjaard moeten dragen voor háár plezier"

„Maar foei Hans"

„Krijg je nú tranen in je oogen? Dan vertel ik niet verder"

„Ik dacht, dat je gelukkig waart met je brandie-kraagje"

„Dat wàs ook zoo, ten minste dat leek mijzelf eerst zoo. Maar later niet meer. Ik had mij het zeemanschap voorgesteld als een romantisch, poëtisch beroep. Ik had gedroomd van het bevelen van een groot zeventiende-eeuwsch galjoen, zwaarbezeild, met veel dekken, met masten en ra's. En dan vooral veel avontuur, veel verrassingen. Maar hoe langer ik op Willemsoord was, hoe suffer, nuchterder, naargeestiger het mij leek. Zoo'n metalen pantserschip met zijn mathematische ver-deeling, zijn onaandoenlijkheid voor storm en wind, zijn strenge contrôle, zijn bevolking van officieren,

die maar één gedachte hebben, opschuiving, bevordering, leek mij ten slotte weinig anders dan een bureau. En je weet moeder, hoe bang ik altoos voor een bureau, voor een kantoor ben geweest...."

„Was het al zoo ver Dat heb ik niet geweten dat heb ik heusch niet geweten, jongelief. Want dan had ik je uit mijzelve al teruggehaald"

„Nu heeft de catastrofhe mijn levensschip een anderen koers gegeven"

„Straks was ik nog inwendig bedroefd. Nu zegen ik de catastrofhe. En nu moeten wij rustig overleggen, wat je zult gaan beginnen"

„Dat is het nu juist moeder. Ik weet het niet"

„Heb je in niets bepaalden zin? Voel je voor niets roeping?"

„Ik voel voor alles. Ik heb behoefte om te werken, om hard te werken, om bezig te zijn. Ik wil iets met avontuur, iets dat mij dwingt bezwaren te overwinnen, voor iets te strijden of te vechten"

„Misschien is dan de diplomatie wat voor je"

„Dan moet ik in de rechten gaan studeeren en dat is te duur"

„De ooms moeten helpen".

„Neen moeder de ooms moeten niet helpen. Ik wil op eigen beenen staan, ik wil er door eigen kracht komen en ik wil dat jij en zus er ook door mijn kracht komen. Want ik heb behoefte om voor jelui te zorgen. Ik moet voor anderen te zorgen hebben. Dat zal mij drijven, dat zal mij aanvuren. Moeder, ik ben als een jonge adelaar, die zijn wieken gaat uitslaan om van den horst te vliegen. Ik ben een Winkelried, die de speren van de tegenstanders

omvaamt met zijn armen, de punten in zijn borst drukt en zoo den weg vrijmaakt voor de strijders achter hem. Ja moeder, ik ben als held geboren en ik moet heldhaftig zijn. Ik kan niet anders dan heldendaden bedrijven.

Ik wou, dat het maar oorlog was. Deze negentiende eeuw is zoo nuchter, zoo mak, zoo dor. Nergens is gelegenheid om heldendaden te doen . . .

Naar Indië? Naar Atjeh? Nee moeder, nee, nee. Dat is óók laf. Dat is vechten met overmacht van wapenen tegen een troepje ongelukkige inlanders. Mijn portuur zoek ik. Weet je wat ik ook zoo graag zou willen? Ingenieur worden. Neen, geen gewoon ingenieur. Niet een man, die bruggetjes bouwt of heimachines ontwerpt, of electrische karnmolens . . . Nee moedertje, tunnels zou ik willen ontwerpen, een tunnel onder het Engelsche Kanaal door, Frankrijk en Engeland door een onderaardschen gang verbinden. Of de landengte van Panama doorgraven . . . Twee wereld-zeeën verbinden, twee werelddeelen scheiden, midden door de rotsen heen. Of de Zuiderzee leegmalen . . . Nee, dat toch niet . . . dat is weer te suf . . . Nee . . . ik zou een dam willen leggen, tien-duizend kilometer ver in de Noordzee en dan de halve zee leegmalen en mijn vaderland, ons Holland, Holland eens zoo groot maken . . . Ja moeder, het zou kunnen, *ik* zou het kunnen . . . Geloof je niet, dat *ik* het zou kunnen . . .

„Hij kwam weer dicht bij haar, vatte haar om de armen, drukte zijn hoofd wild aan haar borst, zag naar heur groote, zachtgroene oogen, haar oogen groen als geschildre druiven, op.”

„*Ik* zou het kunnen moeder, ik want ik ben een held ik voel mij als een jongen Griekschen god, die afgedaald is van den Olympos om op de wereld wonderwerken te verrichten”

Zij maakte haar armen zachtjes los en sloeg haar rechterarm om zijn schouders, drukte zijn hoofd tegen haar borst, streelde zijn wang. Toen drukte zij zacht en plechtig, drukte zij met heiligheid, een kus op zijn star, recht, voorhoofd.

„Ja mijn jongen, jij zoudt het kunnen. *Jij, jij*. Jij zult alles kunnen wat je zult willen. Jij bent mijn held, mijn jonge god, mijn hemelsche schat. *Ik* geloof in je, Hans, *ik* je moeder, je eigen moeder, je aller-eigenste moeder, je allernaaste, je eigen vleesch en bloed. Ik ben blij, dat ze je weggestuurd hebben en ik weet het nu ook, waarom

„Jij waart te groot voor Willemsoord, mijn heilige zoon, te groot, te groot.”

En zij kustte hem nogmaals met eerbied op het stugge, steile voorhoofd.

II.

„Nacht moeder”.

„Nacht jongelief”.

Hans had den heelen avond gelezen. In de groote voorkamer, karig deftig met de geredde familieportretten en de geredde Empire meubels van de Wentincks had hij aan de ronde, gele tafel gezeten, bij het licht van een modérateur-lamp met een peer van blauw Saksisch, „De schaapherder” van Oltmans voor zich. Moeder dicht bij hem, had zijn sokken gestopt. Er was niet meer over de mouterij te Willemsoord gesproken en ook niet meer over 't geen Hans zou beginnen. Zij waren beiden te gelukkig weder bij elkaar te zijn en hij voelde zich veilig en rustig in de sfeer, die om haar heen wademde, die van haar uitstraalde. Zij voelde in hem de kracht, den levensmoed, de ongebreidelde jeugd en gaf zich aan hem over met volkomen bewondering, met volkomen eerbied. Terwijl hij las, zag zij, gebogen over de maasbal, telkens naar hem en volgde de sprinkeling van zijn donkerblond haar, verguld in het gouden lamplicht, naar zijn sterk, stug, vast voorhoofd, zijn forschen, krachtigen neus, zijn breeden mond altoos op spreken staande. Wat las hij aandachtig; hoe ging hij er in op. Zij wilde een paar malen een woordje zeggen, hem wat van het

boek vragen, maar zij hield de vraag telkens weer in, uit eerbied voor zijn aandacht. Stil was zij opgestaan, had geruischloos thee gezet, de kop thee van het Empire stel naast hem geplaatst, zoo zacht, alsof zij een sluimerende zieke had genaderd.

Om elf uur was zij moede geworden. Want zij had de gewoonte al om half elf te gaan slapen. Maar ziende, dat hij nog altoos ingespannen las, had zij zich bedwongen en nu, tegenover hem zittend, het handwerk in haar schoot, was zij maar stil naar hem blijven kijken met liefde stralend uit haar groote, groene oogen. Zou hij zich niet te veel vermoeien? Eischte hij niet te veel van zijn oogen? Hij was in alles zoo overdreven, kende voor zichzelf geen rem. Zoo sterk was haar jongen, zoo onmatig sterk. Zij zag hoe hij bladzijde na bladzijde omsloëg. Zij zag aan kleine spiertrekkingen van mond en wangen, hoe hij meeleefde in het boek. Zij zag hoe hij soms de vuist balde, dan weer de wenkbrauwen fronste, het voorhoofd in rimpels trok. Vreemd, dat gelaat van haar jongen; zij kende het nu al zoo lang en zoo door en door en toch telkens was het, alsof het weer een ander gezicht was, zag zij hem als een ander wezen. Zij kon aan zijn gelaat zien, wat hij las. Nu weer was het kalm, effen, met meewaren. Dan weer opeens heftig, verwrongen, bijna pijnlijk. En daarna weer verheven, heilig, alsof hij in trance verkeerde. Wel ging er veel in hem om. Wat kon hij in enkele oogenblikken in gedachte veel beleven. Haar jongen was een genie. Hij zou zeker een groot man worden. Zij was wel met dit kind gelukkig. O ja, Suze, haar dochttertje had zij ook lief. Maar zoo geheel anders. Zoo gewoon,

zoo nuchter, zooals alle moeders van een mooi, aanvallig meisje van twaalf jaar zouden houden.

Tot middernacht was zij hem blijven beschouwen, zelve den tijd vergetend, over den slaap heen, zichzelf lichamelijk niet meer voelend, stralend haar ziel uit over den geliefden zoon heen, om hem heen, in hem, alsof zij haar wezen om zijn wezen heen kon uitbreiden, alsof zij hem nu nog naar de ziel in zich droeg, zooals voor zijn geboorte naar het lichaam.

Opeens haalde hij diep adem en keek op, met zijn groote, bruingroene oogen en zag naar haar zonder haar te zien, nog in geestvervoering door den inhoud van het boek. Maar meteen kwam hij tot nuchterder bewustzijn en bijna verschrikt zeide hij:

„Moederlief, ben je opgebleven?”

„Het is niets jongen. Het is wel eens goed niet altoos zoo je huisbakken gewoontetjes te volgen.”

En zij had nu zijn avondboterham met het groote glas melk voor hem gereed gezet en eerst toen hij gegeten had, zeide zij: „Nacht jongelief.”

Hans ging de kamer uit, de trap op. Boven op het donkere portaal voelde hij zich opeens leeg en eenzaam en angstig. Waarom toch zoo angstig, vroeg hij zichzelf. Hij was bang voor duisternis en bang voor eenzaamheid. Zoodra hij geheel alleen was, voelde hij zich versmelten, wegdoezelen, was het alsof hij geen eigen wezen had. Hij ging snel naar zijn kleine slaapkamer, liep naar het geopend venster, keek over de tuinen naar de huizen aan de overzijde, speurde naar verlichte ramen en het zien van leven en licht in een huis aan de overzijde, gaf hem weer besef van zijn eigen persoonlijkheid. Op Willemsoord had hij altoos

gezelschap van kameraden gezocht. Hij kon niet eenzaam zijn. Hans schoof het gordijn van het ouderwetsche ledikant met hemel ver open, schikte peluw en kussens van het hoofdeinde aan het voeteneinde, ontkleedde zich, zette het glas met het brandende patent-olielichtje op een stoel dicht bij zijn bed en nu, met het gelaat naar 't open venster en zoo ziende naar het verlichte raam van een huis aan de overzijde der tuinen, bleef hij liggen.

Hij peinsde over het boek, dat hij uitgelezen had. Hij gaf zichzelf over aan al de figuren en dacht zich sterk in die persoonlijkheden. Hij leefde het woeste drama mede, deed in fantaisie de daden van de boekenmensen en bleef ten slotte gevangen in de figuur van den ridder met den zwarten handschoen. Vreemd, vreemd, vreemd. Hij voelde, dat zijn rechterhand werkelijk afstierf. Dat zijn hand hard werd als van hout. Nu had hij den houten hand van den zwarten ridder . . . Hij begon te rillen van ontzetting over het vreemde geval, bracht voorzichtig zijn linkerhand naar zijn rechter, bevoelde haar en kneep er in. Zijn rechterhand was ijskoud, star, met doode vingers. Opeens voelde hij zich op een paard getild en reed met gevierden teugel nu, in galop over verre heidevelden, blauw zwart onder dieppaarse maanlicht-luchten. Hij voelde zijn lichaam dansen op den cadans van den hobbelenden rug van het paard. Hij zag in de verte terzij een stad in laaien gloed. Hij hoorde kreten van ruiters achter zich, gaf zijn paard de sporen, voelde zich nu voorwaarts zweven . . .

Toen stortte hij in een donkere diepte, een groote, eidelooze leegte en hij stak zijn beide handen opwaarts . . .

„Moeder, moeder, moeder! . . .” gilde hij.

Zij kwam al binnen.

„Wat is er Hans . . . je hebt al een paar keeren gesteund en gezocht?”

Zij was tot voor zijn bed gekomen.

„Waarom heb jij de peluw aan 't voeteneind gelegd?”

„Bent u daar . . . goddank . . .”

Met een zucht kwam hij tot het nuchtere bewustzijn terug.

„Heb je koorts?”

„Nee moeder, nee . . . het is niets . . .”

„Droomde je?”

„Nee moeder . . . heusch het is niets . . . Ik heb wat te ingespannen gelezen.”

Zij bleef even voor zijn bed staan, bracht haar hand op zijn voorhoofd. Hij voelde uit haar een kouden wadem langs zijn gelaat, door zijn voorhoofd, tot binnen in zijn hoofd dampen. Dat kalmeerde hem.

„Moeder, ga nu ook naar bed. Ik ben geheel rustig.”

Zij bleef nog even zwijgend voor hem staan, ging daarna zacht de kamer uit. Hem was het alsof zij als een geest wegruischte.

Zachtjes sluimerde hij in. Hij droomde, dat hij als jongen voor een poppenkast stond. Over den rand van de poppekast zag hij Jan Klaassen, met fêl gloeiende oogen en een vurigen neus, die met een zware plank op een zwartachtigen beestekop ranselde. Toen was hij opeens zelf de Jan klaassen en hij hief zijn stok op en sloeg, sloeg, sloeg, altoos door op een vettigen, zwarten beestekop, die de slagen verend ontvangend telkens piepte. Opeens rees uit het zwarte dier een naakte vrouw, die recht en hoog voor hem

stond. Hij, als Jan Klaassen begon met zijn rechterbeen in de hand voor haar te dansen, met sloome onhandige dansbewegingen, als bengelde hij aan touwtjes. En toen opeens weer was hij een stijve marionet, dansend met hoekige, beverige bewegingen rondom de naakte vrouw heen en telkens tegen haar aanvallend en weder terugslaand. Over den rand van de poppenkast heen werd hij geslingerd en nu viel hij in de diepte, in de diepte, diepte...

Hij was ontwaakt, keek naar het flinkerend nachtluchtje, naar de donkerte buiten. En hij begon aan zijn toekomst te denken. Wat zou hij morgen moeten beginnen? Hij was van Willemsoord door een domme kwajongensstreek gesjeesd. Goed, hij was er overheen. Maar wat nu? Niet naar kantoor, om 's hemels wil niet naar een kantoor. *Hij* op een kantookruk! In den handel? Sjacheren, hij, een Wentinck? In den kleinhandel zou hij het nooit tot iets brengen. Daar was hij in 't geheel niet voor geschikt. En de groothandel — die eischte geld. Studeeren gaan, jurist, dokter... theoloog, dominee... hij bleef er over peinzen. Dominee... was dat net iets voor hem. Hij las graag, hij reciteerde graag, hij zou een goed predikant in den preekstoel zijn. Maar hij moest toch ook gelooven... En gelooven... dat deed hij niet, tenminste niet dogmatisch en ook niet voldoende on-dogmatisch om een beroep te maken van den godsdienst. Hij hield het met Multatuli, met den meester. Hij kende het gebed van den onwetende uit zijn hoofd en had het te Willemsoord met groot succès gereciteerd ten huize van een burgerleeraar voor het Engelsch, die tot de radicale partij behoorde, een politieke partij die pas

gevormd was. Zou hij wellicht in de politiek gaan? Maar dan zou hij eerst in de rechten moeten studeeren. En daar was geen geld voor of het moest bij de ooms gebedeld worden. Hij wilde niet, dat moeder ging bedelen. Dadelijk wilde hij, Hans Wentinck geld verdienen, voor het huishouden zorgen, toonen dat zij niemand noodig hadden. Als hij eens leeraar werd? Eerst onderwijzer, dan leeraar. Hij wist, dat hij goed talen kon leeren, snel memoriseerde. Schoolmeester worden... voor een klasje staan... je leven lang hetzelfde herkauwen...

Neen... neen... hij wilde iets ander... Diep in hem werkte iets, dat opschoof, dat naar zijn hersens drong en dat hij telkens angstig terugdrong om het niet te weten.

Het was voor 't eerst in hem opgekomen op dien feestdag, toen ze op 't Instituut ter eere van den verjaardag van den directeur tooneel hadden gespeeld... het was een eenvoudig tooneelstukje geweest, door den leeraar in de geschiedenis gemaakt, „De jeugd van Van Speyck” getiteld. Hij, Hans had zoo gaarne Van Speyck voorgesteld, maar er was om de rollen geloot en hij had de rol van den ouden weesvader getrokken. Met tegenzin had hij de rol geleerd. Maar op den avond van de uitvoering, toen hij door den kapper gegrimeerd werd, had hij een vreemd gevoel gehad, alsof er in hem grenzen en schotten wegvielen, alsof hij zich van een ander leven bewust werd. Het was een zoo zonderlinge overgave en oplossing, dat hij er bijna vies van was geweest. Ja, dat was het wel... hij was vies geweest van zichzelf, zooals hij dat was na een nacht van zelfbevlekking.

Het was juist zoo iets. Maar hij had het niet kunnen weerstaan en 's avonds spelende, was hij geheel in den ouden weesvader, dien hij voorstelde, opgegaan. Men had hem na het spel zeer gecomplimenteerd en ook de kameraden hadden erkend, dat hij van allen het meest op een echten acteur had geleken . . .

Hij had zich niet aan zijn verbeelding kunnen onttrekken, ook niet tijdens het bal en tijdens het souper. En den heelen nacht had hij toen, zooals nu, onrustig gedroomd, wakker gelegen en ook toen had hij dat groote gevoel van drukkenden angst gehad, dat zich in droom en werkelijkheid voelen wegzinken in grondelooze diepten . . .

Hij doezelde weer weg in slaap, viel in een vagen droom, zag zichzelf weer als een Jan Klaassen, die met een plank naar een langen, witten Dood, met groote, holle, geelgouden lichtoogen op hem instarend, sloeg.

III.

Na acht dagen besluiteloosheid was hij zonder dat moeder het wist, naar het kantoor van een uitgever gegaan, die in een advertentie in het Nieuws van den Dag een colporteur gevraagd had. Hans wist niet goed, wat dat was colporteur, doch er stond bij, groote verdienste voor ijverig man gegarandeerd. En dat had hem aangetrokken. Want hij was ijverig, zou en moest ijverig zijn en groote verdienste was voorloopig het eenig noodige.

Toen hij zich persoonlijk op het kantoor aanmeldde, moest hij twee trappen op in een oud pakhuis, dat tot uitgeverskantoor was ingericht. Hij zag op de eerste verdieping langs de wanden lange rijen boeken staan en nu, in de wachtkamer op de tweede verdieping stonden ook boeken op planken, eindelooze rijen boeken. Hij las de titels . . . vreemd, het waren dezelfde titels van dezelfde boeken. Nooit te voren had hij een bibliotheek gezien, waarin dezelfde boeken in rijen achter elkaar stonden. Zoodra hij het kantoor van den patroon was binnengekomen voelde hij aan den blik van den man, dat hij zou aangenomen worden.

Want er was in dien blik iets goedkeurends, iets aanmoedigends, iets verwelkomends.

Terwijl de man tegen hem sprak, voelde hij, hoe

het wezen van den man in zijn wezen zich oploste, versmolt. En hoewel hij luisterde en woord voor woord in zich opnam, tot zich nam als waren de woorden niet gestalte-looze geluiden doch vreemdgevormde, hoekige, prisma-achtige stukken van een stof, die geen metaal was en geen kristal, maar iets dat daartusschen lag, nam hij den sprekenden man met gebaar, houding, blik, beweging in zich over en toen hij antwoordde, voelde hij zelf, dat hij een echo van den man was, sprak als de man, bewoog als de man, keek als de man.

Ook bij 't afscheid nemen, bij het naar huis gaan, kon hij nog niet loskomen van het wezen van den uitgever, dien hij bezocht had en die hem een aanstelling had gegeven als colporteur. Eerst toen hij weer bij zijn moeder was, voelde hij, door hare uitstraling, zich bevrijd van het wezen van den uitgever.

„Morgen ga ik er al op uit, moeder. Het is een aardige verdienste voor iemand van negentien jaar. Vijftien gulden in de week vast en van elk boek, dat ik verkoop twintig procent provisie. En het heerlijke is, dat ik alle groote letterkundigen, alle geleerden persoonlijk zal leeren kennen. Ik zal met ze spreken, hun denkbeelden hooren en ze zullen zeker allen een boek van mij koopen. Want ieder heeft toch een Nederlandsche encyclopaedie noodig en de vertaling van Shakespeare door Kok is door de tijdschriften en de bladen geroemd. Ze zullen mij misschien vragen er stukken uit te reciteeren en misschien reciteeren de groote letterkundigen dan ook wel voor mij gedeelten en zoo leer ik het zooals het behoort en niet zooals ik zelf denk, dat het wezen moet. En vijftien gulden 's weeks vast

moeder. Reken nu, dat ik elken dag één werk verkoop, dan verdien ik misschien al tweehonderd gulden in een maand... daar heb je genoeg aan, niet waar? Dan kunnen wij wel met ons drieën leven... jij, zus en ik. Dan hebben wij niemand meer noodig. Dan behoef jij niet meer te vragen, nietwaar moeder?"

En hij pakte haar beet en danste met haar rond, dat de antieke amouretjes op de étagère wibbelden.

„Niet zoo wild Hans, niet zoo wild! Ik ben geen jong meisje meer..."

„Dat ben je wel moeder. Je bent zoo frisch als een lenteroos. Nu komt je echte lente eerst aan, nu ik voor je zorgen mag..."

En hoewel zij tegenstreefde en hij voorzichtiger was, holde hij met haar rond.

's Middags kwamen de boeken al, waarmee hij zou gaan „werken". Zes in bruin marokijn gebonden exemplaren van de prozavertaling van Shakespeare door A. S. Kok. En vier deelen van de Nederlandse Encyclopaedie van Winkler Prins.

Hij snelde er, als een schat, mede naar het kleine kamertje met de boekenkast, die hij zelf getimmerd had en waar hij altoos gestudeerd had. Moeder had het juist zoo gelaten als het geweest was en er stond op de tafel een bruin vaasje met roze hyacinthen er in.

Vandaag zou hij voor 't eerst gaan werken. Maar voor hij werken ging, moest hij toch eerst weten, wat in de boeken stond, die hij ging aanbevelen. Wel had de uitgever hem gezegd, dat de colporteurs daarvan doorgaans geen notitie namen. Dat het minder

zaak was den inhoud van het boek aan te bevelen, dan wel den man, dien men het wilde verkoopen in zijn zwak te tasten, het punt van ijdelheid, het punt van zelfoverschatting, te vinden en hem dan handig te „lijmen". Maar Hans zou het anders aanvatten. Hij wilde geen gewone colporteur van boeken zijn. Als een middeleeuwsche trouvère zou hij tusschen de menschen door gaan. Hun de wijsheid en de schoonheid brengen en in hun levens het licht der beschaving ontsteken. Hij zou hun er van overtuigen, dat zij zonder Encyclopaedie en zonder Shakespeare in huis, een dood en geesteloos leven leidden. Shakespeare, de grootste dichter van alle tijden, zou hij nu, in de Nederlandsche taal, aan Nederland brengen. Hans voelde zijn nieuw vak als een roeping. Hij vond zichzelf verheven.

Hij ging op den rieten leunstoel zitten, het geschenk dat eens het kantoorpersoneel aan zijn vader had gegeven, toen hij een kwart eeuw directeur van de verffabriek was geweest, sloeg het boek op, las de titels: Hamlet, Macbeth, Othello, Koning Lear, Romeo en Julia, Timon van Athene, Titus Andronicus... De namen beneveldem hem. Hij zonk weg in een diepte, voelde zichzelf niet meer. Maar voor hem op rezen gestalten, uit dichtwerken, die hij nog niet gelezen had en die hem toch zoo bekend waren, als had hij ze vroeger al eens gekend en nu vergeten. Wat was dat vreemde? Hoe kon hij tot die stoeten van figuren naderen, die dichter bij hem leefden dan de werkelijkheid? Hij was er van verschrikt en tegelijkertijd verlangde hij er naar. En weder kreeg hij dat vreemde gevoel, alsof hij zichzelf masturbeerde en tijdens de handschande geheele stoeten van beelden uit het niet

oprezen. Maar dan waren het gestalten van vrouwen, in fêl-kleurige gewaden, hel roode, azuur-blauwe, schitterend paarse . . . Nooit waren er mannen bij en altoos leken die vrouwen op die eerste vrouwen, die hij in werkelijkheid als jongetje van negen jaar in de Kalfsvelsteeg gezien had, waar zij voor 't lage raam van het bordeel zaten, rozen in 't haar, de halzen en de borsten bloot en met roode en groene en paarse japonnen aan. Daar in dat steegje, dat hij met zijn twee oudere vriendjes door was geloopt om te zien naar die geheimzinnige vrouwen met bloemen in 't haar en open halzen en borsten en prachtige kleeren, was zijn geslachtsinstinct ontwaakt. Hij had door een inwendig gevoel weerhouden er niets van aan moeder gezegd, hij die toch anders altoos alles aan haar had verteld, had moeten vertellen uit innerlijken drang.

En 's avonds op bed, had hij die drie vrouwen telkens weer voor zich gezien en toen zijn kussen genomen, scherp geluisterd of niemand wat hoorde, toen het tusschen zijn beenen gelegd en was er op gaan wiebelen. Opeens was toen het groote wonder in zijn leven gebeurd. Hij had de vrouwen gezien in een groot wit gebouw. Hij zelf zat als een koning op een troon en naast hem stonden twee negers met zweepen. En tot de negers had hij gezegd: Slaven, ransel ze, ransel ze . . . Ze waren met hun zweepen naar de vrouwen gegaan . . . die gilden en de handen ophieven en zich wilden verweeren. Ransel ze, ransel ze, ransel ze . . . had hij bevolen, op de maat van het op het kussen heen en weer rijden, ransel ze, ransel ze en toen opeens, toen was alles weg . . . viel hij in een diepte, werd weer om-

hoog getild . . . alsof hij zweefde. Toen was het gedaan . . . Zijn hart bonsde, zijn hoofd gloeide en hij had eenige moeite om tot zich zelf te komen en te weten, dat hij niet werkelijk de vrouwen had laten ranselen. En nu kreeg hij groot medelijden met ze en hij begon te weenen en nam zich voor, morgen naar de vrouwen toe te gaan om ze weer te zien en als ze er wat van zeiden, zou hij ze om de hals vallen en afkussen en zeggen, dat het niet zoo kwaad gemeend was en dat hij ze geen pijn wilde doen maar kussen en lief voor ze zijn, even lief als voor zijn m . . . Hij had het woord niet durven uitdenken. Tot heden herinnerde hij het zich heel goed. Hij wist niet, wat hij eigenlijk deed en kon zich al dat vreemde niet verklaren. Maar hij wist, dat hij het niemand zou mogen zeggen, niemand zou durven zeggen, en dat zijn moeder vooral er buiten moest blijven, dat zij weg, ver, ver weg moest blijven van dat vreemde van al die wonder-vrouwen uit het steegje en uit zijn bed . . . Zou hij moeder ooit durven zeggen, dat hij mooi gekleede dames door zijn negerslaven met zweepen liet striemen en dat hem dat dan zoo'n heerlijk gevoel gaf, juist daar waar het zoo vies is tusschen de beenen . . .

.
 Hoe nu . . . nauwelijks had hij een boekdeel van Shakespeare in zijn hand en las hij de namen van de helden en de heldinnen, of een zelfde gevoel dat hij als knaapje had gehad na 't zien van hetaires achter een bordeelvenster, kwam nu in hem op . . . Maar nu waren het niet alleen vrouwen, hij zag ook voor zijn geest, in zijn geest, mannen. Maar hij had nu niet de behoefte om ze leed te doen, om wreed

te zijn, doch om zichzelf in die figuren op te lossen, in hun wezen zichzelf te doen opgaan en te spreken met hun stem, te bewegen met hun gebaar, te zweven met hun zwevenden gang . . .

Hij zou beginnen met Hamlet, Prins van Denemarken te lezen. Vooral de titel Prins van Denemarken trok hem aan. Terwijl hij het las, zag hij opeens een groot, ver, blauw-groen land met terzijde dikke boomen vol rozen en hij vond het niet opmerkelijk dat de dikke boomen zware kruinen van roode rozen droegen. Daarna verscheen tusschen de boomen door een hofstoet en midden in den stoet een blank, blond, teeder meisje, dat jammerde. Tegelijkertijd voelde hij, met een soort afschuw, dat hij de behoefte had, dat meisje met een zweep te ranselen, nu zelf haar te ranselen, haar te striemen over het blonde en blanke van haar teeder wezentje.

Maar hij verzette zich tegen zijn geestesbeeld en begon te lezen. Eerst de namen van de personen, Claudius, koning van Denemarken. Hamlet, zoon van den vorigen en neef van den tegenwoordigen koning. Polonius, opperkamerheer.

Hij las voort, tot heel onderaan, de naam Ofelia, dochter van Polonius kwam.

En terwijl hij den naam Ofelia las, zag hij opeens weer het tengere, blonde, blanke meisje in hemelsblauw gekleed, dat hij wilde geeselen, dat hij wilde vernietigen.

Hans begon te lezen. Treurspel las hij. Meteen zag hij een groot landschap met vooraan een vijver waarover treurwilgen hingen en zwanen langzaam voortglijdend, de lange halzen golvend gebogen tot hun nebbe het water even raakte.

Eerste Bedrijf. Eerste Tooneel. Elseneur. Een terras op het kasteel.

El-se-neur... de klank deed hem rillen. Hij zag in de verte de tinnen van een hoog, blauwzwart kasteel. Dicht voor hem het terras...

Francisco. Neen, antwoord mij eerst! Halt! en maak u bekend.

Bernardo. „Lang leef de koning!”

Francisco. Hoe, Bernardo?

Bernardo. Hij zelf.

Francisco. Gij komt zoo precies op uw tijd als maar mogelijk is.

Hij las door... Hij leefde in elk figuur. Hij was niet meer op deze gewone aarde, was weggezwefd in de fantasiën van den Britschen dichter. Hij zag den Geest, voelde zichzelf als de Geest. En hij was opgestaan, het boek in de hand en reciteerde nu luid, de stem bij elke persoonlijkheid veranderend... vergetend waar hij was, vergetend wat hij was, reciteerend, reciteerend. Zijn stem dreunde door het huis. Zijn stem sprak hoog, ijl, dan weer laag, diep. Dan weer bevelend, dan weer smeekend. Maar het meest vast voelde hij zich in Hamlet leven... Als hij de zinnen van Hamlet gezegd had, moest hij zich met kracht uit zijn verbeelding rukken om in de andere figuur op te gaan, ten einde het wederantwoord te geven. Hij beproefde een paar maal, zelf voort te fantaiseeren op den dialoog van Shakespeare maar hij voelde meteen, dat hij zichzelf dan verloor, in de leegte viel, in den afgrond aan welks rand hij leefde, altoos in vrees er in te storten, voor goed en te sterven of krankzinnig te worden.

Hij reciteerde verder. Toen, in het Tweede Bedrijf, las hij weer Ofelia.

Ofelia.

O, vader, vader! ik ben zoo vreeselijk geschrokken!

Polonius.

Waardoor, in Gods naam?

Ofelia.

Toen ik in mijn kamer zat te spinnen, vader! kwam prins Hamlet daar met ontknoopt gewaad, zonder hoed op het hoofd, met zijn hoozen zonder band en tot op zijn enkels ordeloos afgestroopt, bleek als zijn hemdrok, knikkende in de knieën en met een blik zoo bitterlijk ontroerd van uitdrukking, alsof hij uit de Hel was losgelaten als jammerbode. Zoo stond hij vóór mij.

Polonius.

Gek van verliefdheid?

Ofelia.

Ik weet het niet, vader! maar wezenlijk, ik vrees het.

Polonius.

En wat zei hij?

Ofelia.

Hij greep mij bij de pols en hield mij stevig vast. Vervolgens gaat hij terug zoo ver zijn arm strekten, met zijn andere hand dus over het voorhoofd, beschouwt hij zóó doorvorschend mijn gelaat, alsof hij het wilde afschetsen. Een langen tijd stond hij zoo. Ten laatste mijn arm een weinig schuddend en drie-maal het hoofd dus op- en nederknikkende, slaakte hij zóó jammerlijk en diep een zucht, als werd hem 't ingewand verscheurd en de ziel ontruikt. Daarop weder laat hij mij los en, het aangezicht schouderwaarts gericht, scheen hij den weg te vinden zonder

zijn oogen; want zonder hun hulp trad hij de deur uit en richtte tot de laatste schrede op mij hun blikken.

— — — — —

Hans had met hooge stem Ophelia's woorden gelezen. Nu opeens leefde hij in Hamlet en hij deed alsof hij voor Ophelia stond en haar bij de pols greep en die stevig vast hield. Hij stond voor haar, haar met het oog doorvorschend en thans zag hij haar voor zich staan, met lang, goudblond haar, bruine oogen, een klein, fijn, teeder gezicht. Hans slaakte diepe zuchten, liep haar aanblikkend schrijlings naar de deur, opende de deur....

In den gang rilde hij en kwam tot zichzelf. Daar stond moeder.

IV.

Zij had hem meegetroond naar beneden. Had hij dan den tijd geheel vergeten, zóó opgaand in zijn lectuur. Nu wachtte zij al een uur met de kolfie en altoos had zij hem boven hooren reciteeren. „Maar jongelief, zal je je stem daar geen kwaad mee doen. Je maakt alle stemmen zoo precies na, dat het hier was alsof niet jij alleen boven was, maar of er een heele troep tooneelspelers en tooneelspeelsters boven aan den gang waren. Ik werd er haast bang van ja 't was angstig, 't was griezellig. En toch, zoo mooi, zoo mooi. Jongen, van wie kan jij dat hebben? Misschien van over-grootvader Anslo, die in den Napoleontischen tijd beroemd was als kanselredenaar. Wij hebben als kinderen grootvader wel eens nagedaan en er zelfs wel straf voor gehad, want de oude man sprak altoos ook in het gewone leven op een preektoon en zijn stem dreunde door het huis, toen hij al diep in de tachtig was als was er een jonge man aan 't spreken Daarvandaan zal je dat hebben ik weet anders niemand in de familie, die van reciteeren houdt of van een klassiek drama”

„Ik wist zelf ook niet moeder, dat ik zoovéel van reciteeren hield. Dat heb ik vanmorgen bij mijzelf ontdekt Ik geloof, dat er een tooneelspeler in mij steekt”

„Je zult toch geen tooneelspeler willen worden?”

„Ik? Een comediant? Ik? Maar moedertje, hoe kom je daarbij. Een Wentinck aan het tooneel. Een Wentinck aan het tooneel. Een Wentinck paljas, histrión, Jan Klaassen ik die mij voel als een adelaar, met breede zwingen vliegend boven de diepe, vlakke dalen”

Terwijl hij dit zeide was de moeder verbleekt en haar hart begon te bonzen. Want zooals hij dat zeide, hoogdravend, gezwollen, terwijl hij slank opgericht stond zijn beide armen voorwaarts wijd uitstrekkend als vleugels, scheen hij haar een tooneelspeler en diep in rilde zij met een diepen afkeer, met een aan walging grenzend gevoel voor het gruwelijke vak van comediant. Zij hadden samen stil, gedrukt, het twaalf uurtje gebruikt. Toen was Hans, als in geestesvervoering, weer naar boven gegaan. Eerst had hij zacht gelezen om moeder niet te storen. Maar bij de scène van de tooneelspelers, als Hamlet den tooneelspeler een stuk vóór reciteert; voelde hij opeens den zwier van het vers en hij stond op, en het boek in de linkerhand nemend, strekte hij zijn rechterhand naar voren en zingzangend las hij luide, deinend op 't rythme van de eigen stem, verliefd op 't eigen geluid,forsch, krachtig, ongebreideld jong :

„De woeste Pyrrhus hij, wiens donker wapen,
Zwart als zijn oogmerk, op dien nacht geleek,
Toen hij in 't onheilzwangre paard zich vlijde,
Heeft nu zijn zwarte en schrikbre mom geverfd
Met aakliger blazen : van top tot teen
En gansch in 't keel, afschuwelijk geteekend
Met bloed van vaders, moeders, dochtren, zonen,

Hem aangedroogd bij 't vlammen van de stralen,
 Die helsch en grauwsaam licht verleenen bij
 Het moorden van haar Heer. In gloed en wrevel,
 En met geronnen bloed als overtogen,
 Met oogen als karbonkels, zoekt nu Pyrrhus
 Oudvader Priamus"

Hans sidderde. Hij voelde zichzelf als het zwarte en schrikbre mom geverfd. . . . Hij liep naar den spiegel boven den schoorsteen, bekeek zijn gelaat, verwrongen en vreemd alsof het van een ander was. . . En nu, uit het hoofd, hoewel hij de regels toch slechts eenmaal gelezen had, reciteerde hij opnieuw het geheele stuk, van „De woeste Pyrrhus” tot „Oudvader Priamus . . .” zonder haperen, zonder dat hij er eenige moeite mede had, alsof hij het al reeds lang van vroeger kende. En nu maakte hij de gebaren er bij met beide handen, nam de standen in en zag naar zijn gelaat in den spiegel, alsof dat het gelaat van een ander was, alsof het een week masker was, dat hij boetseerde naar zijn wil. En zijn oogen in den spiegel blikten met ander licht, met andere ziening er in; hij liet ze rollen, bewegen, vonken; zijn neusvleugels trilden, zijn stem daverde . . . hij brieschte, hij snoof . . . hij was als een groot passievol menschenbeest, dat zich uitte in deze verzen, er in opging, er in overging, zich er in uitstortte.

En hij las door, den heelen middag, onvermoeid, zijn eigen persoonlijkheid niet voelend. Om zes uur kwam moeder hem voor 't middageten halen. En zij huiverde hem zoo ziende, vond hem als een vreemde

naast zich. Zij zag hem eten zonder dat hij wist, wat hij at, met glazerige, verdwaasde oogen naar haar starend.

Na den eten ging hij uit, zonder haar een kus te geven, zooals hij dat anders zoo vaak deed en zij bleef gedrukt en ontzet achter, in 't leege huis nog altoos als echo's het bulderen van zijn stem hoorend, de vreemde stem uit haar prille jeugd, de stem van den overgrootvader-kanselredenaar, die opeens herleefd scheen in haar kind, angstig opgerezen uit een graf, waarin hij onvergankelijk bijna een eeuw had gesluimerd. . .

Hans liep langs de straten, nog altoos levend in de Hamletfantasiën en hij liep als gedreven door andere machten naar het Rokin, de Langebrugsteeg door . . . de Nes in . . . turend naar de vrouwen in de bordeelen.

Bij de St. Pieterspoort zag hij een zeer blond meisje staan, dat hem aankeek alsof zij op hem gewacht had.

„Ophelia!” zei hij zacht in zichzelf. En hij ging met haar mede, het nauwe kroegje in, de trap naar de achterkamer op, waar een petroleumlamp met een roode kap brandde.

In de geheimzinnige donkerte van de bedstede lag hij op haar en zij schrikte en sidderde, toen zij hem in extase driemaal, viermaal een vreemd woord hoorde krijten: Ophelia, Ophelia, Ophelia!

IV.

Den volgenden dag voelde Hans Wentinck zich vermoeid en bedroefd. Er leefde iets in hem, dat sterker was dan hijzelf en dat hij, die toch gewoon was alles met zijn sterken wil te onderdrukken of te dwingen, niet kon tot zwijgen brengen. Hij bleef lang te bed liggen, strekte zijn lichaam uit, voelde het in al zijn geledingen, in zijn geheele lengte. Wonderlijk, dat was nu zijn lichaam, zijn eigen lichaam en toch voelde hij het als een vreemd ding, als iets dat hij bewoonde, zooals men een huis bewoont. Zouden anderen ook hun eigen lichaam zoo wonderlijk voelen? Hij kon het bewegen, het tot allerlei houdingen dwingen en toch, toch bleef het altoos iets vreemds voor hem. Alleen in het oogenblik, dat hij het in aanraking bracht met het lichaam van een ander mensch, voelde hij het als iets méér van zichzelf. Dat had hij al altijd gevoeld, maar toen nog onbewust, als hij moeders lichaam aanraakte, al was 't maar dat hij even zijn hand aan haar wang bracht of haar vluchtig kuste op het voorhoofd. Toen hij voor 't eerst een beetje gevrijd had met een jong, blond huisnaaistertje, dat eenmaal 's weeks bij moeder goed kwam verstellen, was hij, zijn lichaam vast tegen het hare drukkend of haar op de schoot nemend, eigenlijk daardoor voor 't eerst goed

tot het besef gekomen van het gevoel van een eigen lichaam te bezitten. Het was hem geweest alsof uit het meisje iets in zijn lichaam uitstraalde en hij nu, door die uitstraling heen tot het wezenlijk gevoel van te leven in het oogenblik kwam. Zoodra als de lichamen weder waren gescheiden, kreeg hij opnieuw dat gevoel van angst, van eenzaamheid, van diep-wegvallen, van zijn eigen lichaam voelen alsof het een vreemd ding was. En dit zichzelf vreemd voelen tegenover het eigen lichaam was ten laatste zoo bedrukkend, dat altoos de neiging in hem leefde, zich tegen vrouwelichamen aan te drukken om dit heerlijke, rustige, die zalige verrukking te verwerven, zichzelf als zichzelf te voelen.

Op het instituut had hij veel van zijn eenzaamheid geleden. Door hard te werken had hij het trachten te overwinnen; hij had zich in moeilijke wiskundige problemen verdiept. Hij had zich op aardrijkskunde en geschiedenis toegelegd. Maar zijn sterk geheugen, zijn snel begrip maakte die studie al spoedig tot een spel en wat eerst hem geholpen had, zijn afgrond-diepe innerlijke verlatenheid te vergeten, vergrootte nu zijn smart. Want hij zat met het boek voor zich, leerde, onthield, begreep en toch was het hem alsof dat alles buiten hem omging, of een ander wezen onder zijn wil leerde en begreep, maar niets van dat alles blijvend doordrong tot zijn werkelijk wezen. Hij was daardoor onvermoeid, was de sterkste van allen, geestelijk en lichamelijk, zoodat hij gold voor een der uitnemendste leerlingen van Willemsoord. Maar tegelijkertijd voelde hij zich zwak en hulpeloos en hij was afgunstig op een paar achterlijke jonkers, die alleen geslaagd waren en nu geduld en door de leeraren

voortgeholpen, omdat ze tot zeer oude, voorname Nederlandsche families behoorden, waarvan altoos leden als officieren op de vloot hadden gediend. Hij had vriendschap met ze gezocht, ze geholpen aan thema's en problemen, alleen maar om dicht bij ze te kunnen staan of zitten, om in hun oogen te zien, om in hun sfeer te zijn. Want dat gaf hem rust en verlost hem een beetje van dat altoos drukkende gevoel voor zichzelf een vreemde te zijn.

En nu werd dat gevoel van inwendige verlatenheid hoe langer hoe grooter. Hij zonk in zichzelf weg. Hij voelde zich versmelten. Gisteren, toen hij den Hamlet had geciteerd, was hij dat gevoel kwijtgeraakt. Zoo dra hij zich in een der rollen had voelen opgaan, was hij meteen van dat angstige vreemd-zijn-voor-zichzelf verlost geweest. En toen 's avonds bij dat blonde meisje in het bordeel, toen was hij geheel tot zichzelf gekomen. Tot zichzelf. Hij zag met schrik naar de verbeeldingen, die hij in dat bordeel had gehad. Was hij krankzinnig? Zou hij, die toch bij allen voor intelligent en scherp van verstand doorging, eigenlijk diep-in een krankzinnige zijn?

Of hadden anderen ook diezelfde gevoelens en was dat het menschelijk leven? Hij had zich gisteravond als prins Hamlet gevoeld. Hij was als prins Hamlet langs de straat geloopt. Hij had een doosje sigaretten gekocht en tegen den sigarenwinkelier achter de toonbank gesproken, zooals Hamlet dat deed tegen Rosencrantz.

Het meisje in de St. Pieterspoort was voor hem een Ophelia geweest, Ophelia, die hij als Hamlet, sardes, opwond, weer afstootte, tot verbijstering bracht.

Toen hij haar in hoogste extase onder zich voelde, hij herinnerde het zich nu met schrik, met afschuw van zijn eigen wezen, had hij niet gedacht aan een arm sletje, dat voor een rijksdaalder zich had overgegeven, maar hij had Ophelia voor zich gezien, drijvend met loshangende haren in een wit gewaad op een vijver, tusschen plompen en dodderbloemen. Hij had om haar blauwig-zilverige schijnsels gezien als van maanlicht en zelf had hij zich één moment, o maar één moment en toch was dat als tijdeloos, als eeuwig, zwevend gevoeld boven haar, als een geest, als een on-lichamelijk wezen.

Hij schuwde van zichzelf, nu op bed. Mijn Hemel, wát had hij eigenlijk gedaan. Hij had een lijk, het lijk van een vrouw onder zich gevoeld Neen, het was geen lijk geweest, want hijzelf, hij was toch geen mensch meer geweest, geen mensch zooals nu, van vleesch en bloed, met een warm lichaam, met een lichaam, dat hij kon knijpen en hij voelde het en dat hij kon streelen en hij voelde het.

Opeens sprong hij op, uit bed. Hij ontkleedde zich geheel, tot hij naakt stond in de slaapkamer. Toen trok hij den spiegel schuin naar voren, zoodat hij zich er geheel in kon zien en bekeek zijn lichaam. Was hij dat? Hij bracht zijn naakte schouders tot den spiegel, voelde de koude van het glas, maar het was hem of hij zijn eigen lichaam aanraakte en dat het zoo visch-koud was. En die koudheid leek hem meer werkelijk, dan straks de lichaamswarmte in bed. Zóó voelde hij zijn vleeschelijk lichaam van binnen uit, als een koud, mechanisch ding, dat er uitzag als een mensch.

Hij vulde de groote zinken tub met koud water, nam de groote spons, stapte in de tub, wrong de natte spons uit boven zijn borst, zijn rug, zijn schedel, zijn voorhoofd, ook zijn voorhoofd vooral. Want daar zat dat vreemde, dat angstige, dat andere wezen, dat in hem heerschte, dat hem zoo vreemd tegenover zichzelf deed staan. En terwijl hij zich waschte en poedelde, terwijl hij telkens weer het koude water langs zijn lichaam deed stroomen, van genot sidderend onder de huivering, zijn lichaam, krachtig, sterk, jong, fier voelend oprijzen op de musculeuse, sterke beenen; zei dat vreemde wezen daar achter zijn voorhoofd hem opeens: „Nu doe je net, wat ze met alle krankzinnigen probeeren. Je probeert de koudwaterbehandeling . . .”

Hij droogde zich af. Hij trok de grove badhanddoek met kracht heen en weer langs zijn rug, dat het bijna schrijnde, alleen maar om zich bewust te worden van het bezit van zijn eigen lichaam. Maar hij bleef voor zichzelf een vreemde en voelde zichzelf als iets, dat niet leefde in zijn lichaam, maar ergens daarin zetelde als een heerscher.

Toen hij beneden kwam, frisch, gezond, stralend, geurend naar de viooltjeszeep, die hij had gebruikt, kwam zijn moeder bewonderend naar hem toe.

„Wat zie je er vanmorgen gezond uit, Hans!” Zij pakte zijn wangen met haar beide handen beet maar schrikte, toen zij merkte dat hij zich snel aan haar liefkoozing onttrok.

„Wat is er . . . jongelief?”

„Niets moeder . . . heusch niets . . .”

„Maar waarom, mag ik je niet goeien morgen zeggen?”

„Moeder, ik wil geen geheimen voor je hebben. Maar praat er niet verder over.... Ik ben gisteravond aan 't fuiven geweest.... en.... en.... nu ja moeder, je bent mij te heilig. Raak mij alleen aan, als ik mijzelf heilig voel....”

Zij trad terug, verborg haar aandoening door een kop thee voor hem in te schenken. Hij keek op zijn boterhammen, sloeg de oogen niet op, voelde tusschen zijn moeder en zichzelf iets als een wolk, een zwaar-voelbare en toch niet zichtbare wolk.

„Ga je vandaag.... weg?” vroeg ze eindelijk.

„Nee moeder.... gisteren heb ik Shakespeare bestudeerd en ik ben er après tout blij om. Ik zou wel een heele maand, een heel jaar, ik zou wel levenslang niets anders willen doen dan in Shakespeare lezen. Maar dat is nu eenmaal niet mogelijk. Vandaag bestudeer ik de encyclopaëdie. Ik wil ten minste iets weten van 't geen in de boeken staat, die ik zal moeten verkoopen.”

„Ik zou zoo graag hebben, Hans, dat je maar heelemaal van die colportage afzag. Oom Henk zal je studie toch wel willen betalen.... Je zoudt zoo gemakkelijk advocaat kunnen worden.”

„Ik denk er niet aan.... Wij vragen niemand iets meer en ik zorg voor jou en Rika....”

Hij at haastig, verdiept in fantasiën van verkoop van heele stapels dichtwerken en encyclopaëdiën, ging naar zijn studeerkamertje. De Shakespeare lag nog opengeslagen op zijn schrijftafel, maar hij voelde zich nu bevrijd. Hij was gelukkig, dat Hamlet hem van-

daag niet meer hanteerde en toen hij naar den stapel andere deelen der complete dichtwerken keek, doorhield hem een rilling en met afgrijzen dacht hij eraan, hoe hij in al die tragedie's en blijspelen van den Engelschen poëet zou opgaan, hoe hij er in zou verzinken, hoe ze hem zouden opsorpen, totdat hij zich door een extase er aan zou kunnen onttrekken. Een zelfde gevoel van walging als thans had hem ook altoos als knaap bevangen, nadat hij zelf zijn lustgevoel had bevredigd.

Hij voelde zich vandaag vijandig tegenover Shakespaere. Hij zat een oogenblik peinzend voor zijn schrijftafel. Wat was hij toch zelf? Hoe kon hij tot een verklaring van zichzelf komen? Hij leek wel op Blauwbaard. Blauwbaard nam vrouwen, die hij nadat hij ze ontmaagd had, vermoordde. Wat deed hij dan toch anders, al was het ook in zijn verbeelding? Welk onderscheid was er tusschen werkelijkheid en verbeelding, tusschen de gedachte daad en de verrichte daad.

Hans las het titelblad van de Encyclopaedie, las de namen van de geleerden, die haar hadden samengesteld. „Eerste deel. A-Araucanen” . . . Araucanen? wat waren dat? Hij sloeg 't laatste woord van 't boek op en las: Araucanen (Aucaes = rebellen, hun inheemsche naam is Moluche = krijgsman) een Indiaansche volksstam in Chili ten Z. van 30° Z. Br., onderscheidt zich van de overige Indianen van Z.-Amerika door groote lichamelijke en moreele kracht. Zij zijn gemiddeld 1.6 m. groot, hebben een lichtbruine kleur en lang, dik, zwart haar. De Araucanen worden verdeeld in Picuhenen in het N. W., Pehuenchen

langs de kust van Santiago tot Valdivia en Huilichen in het Z.; ook de Puelchen in Argentinië behooren tot dien stam, doch zijn met Pampavolken vermengd..."

Hans las voort, sloeg het deel in 't midden op. Op 't woord „Amphitheater" viel zijn oog. En hij las: „Amphitheater is de naam van een kring- of ovaalvormig gebouw, dat bij de Romeinen bestemd was voor de kampspelen der worstelaars en voor de gevechten der wilde dieren. Aanvankelijk was het een circus, die aan twee zijden zitplaatsen had voor de toeschouwers; later werd de arena (zie aldaar) rond en men plaatste de banken terrasgewijs achter elkaar."

Hans las voort. Zijn wangen gloeiden, zijn oogen dronken de letters in. . .

„... Het eerste groote amphitheater, dat Julius Caesar in het jaar 44 v. Chr. ten behoeve der worstelspelen liet bouwen, was nog van hout en werd, evenals een kermistent, na afloop der spelen afgebroken. Naar het voorbeeld der hoofdstad werden ook elders in Italië amphitheaters gebouwd. Van de 270 amphitheaters, welke de geschiedenis vermeldt, zijn gedeeltelijk nog overblijfselen aanwezig. Volgens Plinius werden de bogen van het amphitheater van Scaurus gedragen door 360 marmeren zuilen, die elk 12 M. lang waren. Hier konden 80.000 toeschouwers plaats nemen. Rome telde in die dagen 9 groote amphitheaters. Maar ook elke andere groote stad had haar amphitheater, en de aanzienlijke Romeinen bouwden ze naast hun landgoederen. Attilius bezat er een bij Fidenae, en toen het op zekeren tijd wegens den grooten toeloop instortte, verloren naar men zegt, 25000 menschen het leven onder de puin-

hoopen. Toen in de dagen van Vespasianus de nautischen of scheepsgevechten in zwang kwamen, werd de arena door middel van kanalen of sluizen onder water gezet en in een meer veranderd. Vespasianus stichtte te Rome een amphitheater waar op den dag der inwijding 5000 — volgens anderen — 9000 wilde dieren elkander verscheurden. Dit reusachtige gebouw, thans het Coliseum (Colosseum) genaamd, heeft drie boven elkander staande arcaden. Het kon ongeveer 87000 menschen bevatten. Het kostte omstreeks 20 millioen gulden en 12000 Israëlietische gevangenen moesten er aan werken. Zijn omvang bedraagt bijna 524 m. Zijn langste middellijn is 185 m. zijn kortste 155 m. De afmetingen van de arena zijn 86 en 54 m. De hoogte van het geheele gebouw bedraagt 48 m....”

Hans tuurde over het boek, het venster uit, langs de kruinen der boomen van de tuinen. En zijn gedachten gingen naar het oude Rome, waar de groote open schouwburgen waren en al het volk tezamen stroomde om te genieten van het vechten van wilde dieren of van menschen tegen wilde dieren.

Dat was dus het begin van de tooneelspeelkunst. Het volk wilde bloed zien, emotie ondervinden door 't aanschouwen van beestachtigheden... En hij zelf, hij Hans Wentinck, hij toch gesproten uit een voor- naam oud-Hollandsch geslacht, met een overgrootvader, die al een beroemd christelijk kanselredenaar was geweest, hij had datzelfde verlangen naar bestiale wreedheid in zich. Hij had als onbewuste, half-rijpe knaap reeds in fantasie vrouwen geranseld, alleen uit aandrifft om wreed te zijn, om leed aan te doen aan

't geen hij lief had... En gisteren had hij in zijn Hamlet-inleving een genot gehad in 't sarren en prikkelen van Ophelia, in 't rondsluipen rond den oomkoning, dien hij een gerechten prooi wist, omdat die oom een misdaad begaan had, zijn vader had vermoord, door hem, den slapende, een gift in 't oor te druppelen... Zoo voedde in de middeleeuwen het volk zijn zucht naar bestiale wreedheid door te zien naar misdadigers die in 't openbaar gemarteld werden... De misdadiger, was dan het eigenlijke slachtoffer, de comediant, die geprest werd om het groote beest, de menigte, het publiek, afleiding, opwinding, prikkeling van de bestiale hartstochten te bezorgen...

Shakespeare en de Encyclopaedie zou hij, Hans Wentinck nu gaan verkoopen aan menschen, die meenden beschaving, geleerdheid en veredeling uit die boeken te kunnen puren... Maar hij, Hans Wentinck, wist nu al beter. Hij wist het door zichzelf heen... Shakespeare lezen, dat was zich storten in een sfeer van bloed en gruwelen. De Encyclopaedie bestudeeren, dat was het kort begrip van al de domheid, wreedheid, leelijkheid, bestialiteit van het menschelijk geslacht.

Tot twee uur bleef Hans thuis. Toen keurig gekleed, met de twee boeken onder zijn arm, «Hamlet», treurspel van William Shakespeare, vertaald door A. S. Kok en het eerste deel van de Encyclopaedie van Winkler Prins, verliet hij de woning en stapte, krachtig, jong, gezond, vol werklust en met den sterken wil, om te zullen slagen, langs de straat, naar een der adressen, door den uitgever genoemd.

V.

Het eerste bezoek, dat Hans volgens de opgegeven adressen gebracht had, was teleurstellend geweest. Aan het eerste adres, bij een leeraar in de Nederlandsche taal, was Hans vormelijk ontvangen. Hij had de Encyclopaedie aanbevolen en vol overtuiging gezegd, dat hij de stellige verwachting had, dat alle leeraren in Nederland, de grootsche nationale onderneming zouden steunen. Maar de leeraar, een man van in de veertig jaren, met een smal, lang, dor gezicht en een ijdele puntbaard, waarin zijn lange, spichtige vingers gestadig krieuwden als hij sprak, had hem bestraffend behandeld alsof hij tegenover een leerling stond, bestreden dat een Nederlandsche encyclopaedie noodig was. Hijzelf gebruikte een Duitsche en die was ruimschoots voldoende ook voor den Nederlander. Eerst had Hans nog zijn boek verdedigd, maar opeens voelde hij sprekend, zichzelf in zichzelf verkrampen, wegzinken, verloren gaan. Hij voelde zich onder den stekenden blik van den leeraar zelfs lichamelijk kleiner worden, zijn lichaam had naar zijn gevoel nauwelijks de grootte van het lichaam van een twaalfjarigen knaap.

Toen Hans buiten was, ademde hij diep, loosde een zucht en den blik van een dametje opvangend, dat hem voorbijging, voelde hij zich weer tot zich-

zelf komen, beseftte hij weer den vollen omvang van zijn lichaam. Het was hem geweest, alsof hij onder een betoovering gestaan had. En toch waren er tusschen hem en den leeraar slechts gewone woorden gewisseld. Alleen de blik van den man had hem vernietigd. Hij peinsde nog over dat vreemde gevoel van het wegvallen in zichzelf, toen hij aan het tweede adres aanschelde en aanschellend zich verkloekte, met den vasten wil bezielde, hier te zullen slagen.

«Wie mag ik zeggen, dater is?» vroeg het dienstmeisje.

«Hans Wentinck», antwoordde hij en met zijn krachtig bariton-geluid riep hij zijn stem het schallende portaal in, alsof hij een wimpel in den wind ontplooidde.

Hij mocht boven komen, werd in een eenvoudig wachtkamertje gelaten, vaal-duister met een grijzig behang, een nuchter tafeltje en vier stoelen met gebogen, mahoniehouten ruggen en zittingen van nieuw zwart gewast zeildoek.

Men liet hem wachten, wachten, wachten. En terwijl hij zijn onstuimigheid bedwong, voelde hij zich in de kleine ruimte beangst. Het waren vooral de stoelen met de gebogen mahoniehouten leuning en de nieuwe zwart gewaste zeildoeken zittingen, die hem bedrukten. Zij waren als vijandige wezens, die daar in de schemering stonden, hem beloerend en kwaadwilligheid uitstralend. Een gevoel van beklemming en matheid kwam uit die stoelen naar hem toe, wademde om hem heen, drong in zijn lichaam.

Toen hij eindelijk door het dienstmeisje binnengelaten werd in een hooge, groote kamer, met aan de wanden in egale boekenkasten op planken reeksen

boeken en met aan 't eind twee hooge ramen, van boven boogvormig, voelde hij zich zwak en vernietigd.

Schuin bij een der vensters, achter een groote bureau-ministre, vol met boeken en papieren en een antieke globe op gedraaiden, eikenhouten voet, zat een klein, saffraankleurig man, met fletse roodbruine oogen, een klein mondje, een waanwijs wipneusje, een rolrond kinnetje. Zijn voorhoofd was doodskop-achtig bol, hooger nog lijkende door den kalen schedel, terzij met roodachtig, bros haar.

Toen Hans naar de boogvormige ramen zag, had hij het gevoel gekregen in een andere eeuw te leven. Het was hem alsof hij in een middeleeuwsche abdy rondliep, met een tonsuur, een bruine pij en bloote voeten in sandalen. Zoodra het mannetje begon te spreken, zag hij hem als een witte muis en zoo sterk was deze sensatie, vooral opgewekt door den rooden glans der oogen en het mummelige van het knaagdiermondje, dat hij dacht: „Nu zet ik een val op. Nu beweeg ik in de val een stukje spek. Nu komt hij er op af... Nu snuffelt hij er aan...”

De man zweeg een oogenblik, wachtend op antwoord. Hans kwam met schrik tot de ontdekking, dat de beteekenis van de woorden van den man niet tot hem doorgedrongen was. En om zich te redden zeide hij:

„Ik ben het volkomen met u eens.”

„Zoo... maar dan verwondert het mij toch, dat u mij een offerte komt maken.”

„Ik hoopte, dat u...”

„Spaar mij nu hopen. Ik zeg u, dat wij Nederlanders goed zouden doen, onze taal op te geven en

ons bij Duitschland aan te sluiten. De tijd van de kleine natien is voorbij. Wij zijn een dwerg met een waterhoofd, koloniën genaamd."

„Maar wij hebben een grootsch verleden gehad."

„Onzin. Wat is ons verleden tegenover het verleden van de Assyriërs, de Chaldeeënen, de Egyptenaars. Die encyclopaedie die u daar heeft is het kort begrip van de menschelijke waanwijsheid en onnoozelheid. U ziet hier die boeken. Die ziet u, niet waar? U ziet ze goed. Kijk nu mijn hoofd aan. Ik heb mijn leven besteed om ze ernstig te bestudeeren. Weet u wat het resultaat is? Dat ik veel dommer ben, dan toen ik begon te studeeren. Wij weten niet, wij hebben nooit geweten en wij zullen nooit weten, zooals Dubois-Reymond zei."

„Dat zij Socrates ook zoo ongeveer," meende Hans.

Het mannetje stond opeens op. Het was Hans nu alsof een muis op hem zou toespringen.

„Kent u Grieksch, jongmensch?"

„Nee, mijnheer."

„Heeft u Plato gelezen?"

„Nee, mijnheer."

„Met welk recht neemt u dan den naam Socrates in den mond? *Ik* ken Grieksch. *Ik* ken Plato. Welnu, ik zeg u, dat er geen pedanter kwast, geen grooter ijdeltuit, geen zielloozer leeghoofd is geweest, dan Socrates. En nu geef ik u te raden, waarom ik dat zeg?"

Opeens kwam het in Hans op om kwajongensachtig te doen. En vlegelachtig zei hij, meteen denkend aan spek in een muizenval:

„Omdat-ie met spek schoot."

„Schoot-ie met spek?"

„Ja . . . net als jij, onmogelijke pias.”

Hans verwachtte een tegen-uitbarsting. Maar het manneke bleef heel kalm, ging weer zitten en vroeg: „Op welke gronden zegt u, dat *ik* met spek schiet. Waarom acht u mij onmogelijk? waarop grondt u uw oordeel, dat ik een pias zou zijn?”

„Omdat één van ons beiden gek is, of ik of u. Ik, omdat ik u een encyclopaedie kom aanbieden. U omdat u mijn aanbieding ontvangt zooals u doet.”

„Er is nog een andere mogelijkheid. Dat wij beiden gek zijn. Dat zou in 't geheel niet zeldzaam wezen. De meeste menschen, die met elkaar spreken, zijn op dat oogenblik gek. Want elk zegt dan, wat hij niet meent. Onze werkelijke overtuigingen verzwijgen wij levenslang in tegenstelling met de wijzere dieren, die altoos precies uiten wat zij meenen. De menschenlijke spreektaal is het voertuig van den leugen en de menschenlijke schrijftaal is het voertuig van het gekristalliseerde bedrog. En nu jongmensch, geef mij een van uw formulieren, dan zal ik inteekenen op die twintig deelen menschenlijke waanwijsheid, bedriegerij en verstandsverbijstering, die u mij komt aanbieden.”

Hans reikte hem het formulier over. De man zette zijn naam met voorzichtige, kleine letters.”

„Moet mijn beroep er ook onder?”

„Al naar u 't verkiest.”

„Zietdaar dan.”

Hij gaf Hans het blad papier terug. Hans las: Dr. U. van den Oever, schappelijk weten-schappelijke.

De man keek hem vragend aan. Het lag Hans op de lippen triomfantelijk te zeggen: „Nu weet ik, wie van ons beiden de gek is”, maar meteen dacht hij

aan de eerste succèsvolle zaak, aan de bestelling, aan de verdienste, aan moeder, moeder, moeder. En heel ernstig opeens zei hij:

„Ik dank u . . . u bent werkelijk zéér schappelijk voor mij geweest.”

„Jongmensch, ik heb u die wagenvracht gedrukte domheid besteld om u, niet om die boeken zelf. Wanneer u lust heeft, kom mij bezoeken. En van de domheid, die ik vergaard heb om nog dommer te worden dan ik ben geboren, zal ik je, als je dat wilt, graag meedeelen. Nog één vraag voor je weggaat. Wat is het voordeel van een leerling te bezitten?”

„Dat je kunt toonen, hoe dom je zelf bent,” zei Hans, uitbundig vroolijk door de ontmoeting en de bestelling. De man keek even teleurgesteld. Hij voelde zich getroefd. Maar toen zei hij, als bestraffend:

„Volkomen verkeerd geantwoord. Het voordeel van een leerling te bezitten is voor den meester, dat hij domheid kan kwijtraken en daardoor zelf minder domheid behoudt. Dus je komt maar terug, wanneer je er lust in hebt.”

Toen Hans weer op straat was, wilde hij dansen, lachen, jubelen. Wat was het leven zonderling, grillig, onvoorbereid, nieuw. Hij kon haast niet tot bewustheid komen, van 't geen hij beleefd had. Van 't oogenblik tot hij in die wachtkamer de vijandige meubelen had gezien, totdat hij uitgeleide was gedaan, had hij zichzelf als in een andere wereld gevoeld. En hoe brutaal was hij geweest. Het leek wel een clownerie. En die zonderling met zijn dwaze uitlatingen. Een mooie grap met een encyclopaedie uitgaan en te moeten hooren, dat het boek der verzamelde weten-

schappen, verzamelde domheid is, dan een brutaal, een zot-brutaal, een onmogelijk brutaal antwoord te geven en daarna het boek te verkoopen Hij kon wel dansen op straat zou hij niet nu maar dadelijk naar moeder gaan om haar van zijn ontmoeting en zijn succès te verhalen? Of naar den uitgever? Neen — doorzetten vandaag. Willen, willen, willen. Naar een derde adres

Hij liep het Leidsche plein over, de Leidsche straat langs tot de Keizersgracht, sloeg rechts af, las op het koperen naambordje den naam: van Boeckhoven. De uitgever had hem gezegd, dat de weduwe van Boeckhoven vroeger de dienstbode van haar man was geweest en door dezen was getrouwd, nadat zij tijdens het leven van zijn eerste vrouw al met hem geleeft had. Nu was de heer van Boeckhoven gestorven en zijn vrouw was erfgename van het groote fortuin en gooide met het geld.

Hans schelde aan, werd door een frisch, mooi, jong dienstmeisje opengedaan, dat hem verlangend in de oogen keek. Zoodra Hans in de gang stond, pakte hij het dienstmeisje beet en kuste het op de wangen, de haren, den mond, knuffelde het, drukte het.

„Pas op, as se komp. Kom 'n Sondag afet.”

Maar Hans drong haar een klein kamertje ter zij in, drukte haar languit op een breede, Oud-Hollandsche bank:

„Jessis, liefse jonge het wèf schelt het wèf schelt je hep me heele mus verfloddert Nou, je bin d'r een En wà mo 'k er nou segge”

Hans hoorde van achter een stem en voor hij das

en boord weer recht had kunnen trekken, stond een lange, magere, tanige vrouw in een zee-groene morgenjapon, ver op de naakte, gelige hals open, voor hem.

„Wat doet u hier?” vroeg de vrouw streng.

„Ik heb d'r eens lekker afgezoend, tante,” lachte Hans, jolig-driest, met schitterende oogen.

Zij zag hem aan en hij zag hoe in haar oogen een verlangen brandde naar hem.

„Jij naar de keuken,” zei ze bestraffend tot het meisje, dat nog eens, achter haar om, Hans toelachte. „En wat is uw verlangen?”

„Mevrouw, ik kom in opdracht van de firma van Einderen om uw een encyclopaedie aan te bieden.”

Hans had er opeens pret in erg deftig te doen. Zijn forsche bariton echode in den hoogen gang.

„Gaat u dan maar effetjes mee hoor.”

Zij ging hem voor, door den gang. Hij zag haar loopen met haar klein, al grijzend dotje haar, heur smalle schouders, heur magere billen, waarmede zij al verlangend draaide. Hij voelde de neiging in zich haar vanachteren vast te grijpen en haar bij de schouders te pakken, haar tegen den muur met de marmeren rococco-versieringen te drukken en haar te mishandelen. Er was iets in hem, dat hem in opstand bracht tegen dezen ouden dienstmeid, door echtbreuk nu bezitster van dit oud-patricische Amsterdamsche heerschershuis. Zij was nu bij de tochtdeur met gekleurde glazen en keerde zich half om, de deur openend. Hans zag haar nu met blauwe, gele en roode lichtvlekken op het gelaat, op den hals, op de morgenrok en die kleurvlekken wekten in hem den lust op haar toe te springen en haar te worpen.

Meteen ging er in hem een stem, die zeide: „Doe het maar. Dit is jouw huis. Sla er maar op. Jij hebt het recht op dit huis, jij moet hier wonen.”

„Hier maar de trap op, dan zijn we er. Ik vind die ouwerwetsche huizen niks lekker. 't Is al maar trap op, trap af. Niks lekker. Vindt u ze wel lekker? U vindt ze zeker ook niet lekker?”

Zij zeide dat telkens opzettelijk herhaalde „lekker,” breed uit, langzaam en Hans proefde er uit, hoe zij het zou zeggen in de liefdesstonde.

Zij duwde een breeden, eikenhouten deur open. Hans zag nu een groote oud-Hollandsche zaal, met een zware schouw voor een grooten haard, waaronder een gaskacheltje. Ter zijde stonden zeventiende eeuwsche stoelen met kussens van rood Utrechtsch fluweel. Boven den schoorsteen een groot oud-Hollandsch bloemenstilven. In 't midden stond een ballentafel, waarop een nieuw-modisch rieten naaimandje met daarnaast wat verstelgoed.

„Ik was net aan het naaien. Ga u maar zitten. Houdt u maar niet vreemd. Ik zal een bakkie troost laten aanrukken. Ik heb de heele morgen al zoo'n akelige smaak in me mond. En waar kwam u nou eigenlijk voor?”

„Om u een encyclopaedie te koop aan te bieden.”

„Mijn man was een erge geleerde, ziet u. Maar ik hou meer van muziek. Alle Vrijdagen komt er hier een fijn piano-orgel. As u als koopman mij eens zoo'n orgel zou kunnen bezorgen... Dat zou ik nog wel in huis willen hebben. Ziet u, ik heb wel een echte piano, maar ik kan d'r niet op spelen. En ik heb een

mekanieke speeldoo's, maar dat verveelt op den duur. Hèt u daar die ensepie zal 'k maar zeggen, als we maar weten waarover we 't hebben niewaar, daar bij u in uw pakje?"

Hans pakte het deel uit de kartonnen doos en liet het haar zien.

„Is het dat?"

Zij nam het boek aan, bladerde er even in.

„D'r zijn prentjes ook in, da's wel aardig. Nou gebruiken kan ik het niet, maar om u een plezier te doen . . . hoeveel mot het kosten?"

„Dit is maar een deel. Er zijn er twintig, die het werk compleet vormen . . ."

„Nee . . . twintig is zeker te veel. U denkt zeker ook, ik zal d'r maar even nemen. Ze het toch centen zat . . ."

En zij lachte met een blauwig blinkend kunstgebit.

„Ze hooren bij elkaar . . . de twintig deelen."

„Nee . . . één deel, of twee deelen, die wil ik u nou wel afkopen. D'r zijn hier wel meer colporteurs geweest, maar meest met romans . . . in afleveringen van een dubbeltje. Laatst heb ik nog de graaf de Monte Christo gekocht. Maar dat doen ik niet meer, daar komt geen end aan. En later hoorde ik, dat je zoo'n boek dalijk in zijn geheel net zoo goed kan krijge. Waarom dient dan dat wachten . . ."

„U kunt het geheele werk dadelijk krijgen."

„En hoeveel kost het dan?"

„Honderd vijftig gulden . . ."

„En is d'r dan nog een lot bij?"

„Een lot?"

„Ja . . . een vriendin van mij heeft ook zoo'n zwart

duur boek gekocht met een lot toe en daar heit ze een fijne boekenkast op getrokken.... Niet dat ik gebrek an een kast heb, maar al zien ik er misschien niet naar uit, ik laat mij niet besjommele. Nee hoor... dan moet u vroeger opstaan om mijn dât te doen. Je zou zelf het lot kenne houwe... ik zeg niet dat je het doet, maar de wereld is slecht. Als ik het neem wil ik het niet in die doodsche, zwarte band hebben. 't Lijkt wel een kerkboek. Ik mot niks van de kerk hebben... De pastoors loopen al om mijn huis, sinds mijn man dood is, die was Griffiermeerd en ik ben als een Katholiek een geborene. 't Is ze alleenig om mijn centen te doen, maar daar sulle toch andere d'r pleicier van hebben as die pastoors. Ik noem ze maar allemaal doodvreter, want 't is een vies praatje, maar waar motten met permissie die menschen d'r leven laten. Het binnen toch ook menschen van vleesch en bloed en zij hebben d'r lusten zoo goed als wij."

„Dit is geen kerkboek. Integendeel... de encyclopaedie heeft de macht der kerk gebroken..."

Zij bladerde weer in 't boek.

„Is het dan ik zal maar zeggen zoo iets als Maria Monk?"

„Dat ken ik niet."

„Kent u Maria Monk niet? Dan mot ik u dat toch eens leenen... ik heb de echte... wacht u dan eens even..."

Zij liep naar den gang en schelde. Het dienstmeisje kwam. „Truitje, ga eens naar mijn slaapkamer en haal van het nachtkassie dat dikke koek, dat 'r op leit. Maar gauw as een meid en breng dan twee bakkies koffie..."

„Zij kwam weer terug, ging dicht bij Hans staan, snoof den geur van zijn lichaam op, zei toen opeens: „Ik zal het toch maar van je koopen. Maar je mot het maar voor mij laten inbinden. In een rooien band en goud op snee. . . . dat staat zoo lekker hé, zoo'n gouwe snee. . . . Je houdt toch zeker ook wel van wat lekkers hé? Ik hoorde Truitje wel gillen . . . maar dat meissie is dan ook zoo mirakel aanhaalderig . . . we houwen hier in huis allemaal van wat lekkers.”

Meteten sloeg zij haar arm om zijn hals en drukte haar wang tegen de zijne. De eerste impuls van Hans was om zich te verzetten, haar van zich af te duwen. Maar meteen dacht hij aan de goede klant, aan het verkochte boek en met bitterheid voelde hij, dat hij genot vond in zijn overgave, in zijn vale, slaafsche overgave, in zijn geheel zich verliezen.

Hij sloeg zijn armen om haar tanigen hals, trok haar op zijn schoot en kuste haar op haar mond met de valsche tanden. . . .

En terwijl hij haar kuste, zag hij rondom zich koppen van witte gedaanten, met holle oogen en blauwig glanzende, grijnzende tandenrijen. . . .

VI.

Hij had zich huiswaarts gaande zacht bedroefd gevoeld. De uitgever had hem gecompimenteerd met het groote succès. Twee encyclopaediën, een als luxe-exemplaar gebonden en gedrukt, dat was een goed begin. Maar Hans had verzwegen op welke wijze hij het luxe exemplaar had verkocht. Toen hij thuis kwam, had hij moeder ook verteld, dat hij twee bestellingen had gekregen, een bij een geleerde en een bij een dame. Zij had hem aangekeken met zegeningen uit haar diepe, groene oogen. „Hoe heb je het toch gedaan gekregen, jongen. Hoe dorst je bij de menschen binnen te gaan. . . . Maar ik voel het, jij zult nog veel durven, jij zult alles durven in het leven. Jij bent een geboren heerscher en ik zie je al als een van de grootste uitgevers van ons land. . . .”

Zoo was zij voortgegaan en had haar fijne, blanke hand van edelvrouw door zijn haren gestreken.

Hans bleef in de zacht bedroefde stemming, ook terwijl moeder hem zoo liefdekoosde. Maar toen hij tegen den laten avond naar zijn studeerkamer ging, viel hij lusteloos in een bergère en zijn hoofd terzijde doende rusten, zat hij stil en mat. Tranen welden op in zijn oogen en hij weende. Hij griezelde van zich-

zelf, nu hij zichzelf begon te kennen. Als moeder er niet was geweest om hem lief te hebben, als moeder er niet was, die in hem bleef gelooven, als hij niet wist dat hij voor haar zou en moest leven, dan wist hij wel wat hij zou doen. Naar 't wapenrek gaan en den revolver tegen de slaap houden en afdrücken.

En wat dan. Goed, de kogel zou door de slaap heengaan en dit vreemde, weerbarstige lichaamswezen, dat hij bewoonde zou levenloos neervallen. Goed... levenloos neervallen. Maar hij wist wel, dat hij toch zou blijven leven. Neen, dat wat in hem leefde en dat hem dreef, dat kon niet dood. Dat leefde nu al on-lichamelijk en dreef alleen zijn lichamelijk wezen voort en hanteerde het, gebruikte het, misbruikte het, deed het misbruiken. Toen die tanige, dorre vrouw hem omhelsd had, was het hem geweest alsof zij iets betastte, drukte, kustte, liefkoosde, dat niet van hem was, alsof hij zelf een belangstellend maar onbewogen toeschouwer geweest was van 't geen met zijn lichaam gebeurde. Zijn lichaam was een vreemdeling, een ander wezen, dat hij met zich meedroeg. Maar nu gruwde hij van zichzelf, van zijn zich laten gaan, van zijn in passiviteit-begane daad. Het was een vuil avontuur geweest, waarvoor hij zich had te schamen, waarom hij nu weende en toch, tijdens het avontuur had hij een zekere genoegdoening gehad, had hij zijn lichaam overleverend, wellust ondervonden.

Hij ontkleedde zich traag, liet het licht branden, ging te bed en voelde zich buiten zijn lichaam gaan. Hij voelde zijn lichaam liggen als een klomp levend maar willoos vleesch, dat hij naar zijn wil kon be-

sturen, zonder dat hij tot eenheid kwam. Nu lag het stil, doodstil, lijkstil, uitgestrekt en star en hijzelf wademde er uit op en zweefde weg, door de vensters, boven de stad, langs de grachten. Hij volgde weer dezelfde straten, kwam aan „het huis” van de tanige weduwe, zweefde haar huis in, zweefde een trap op, een deur door, zag haar liggen in een ouderwetsch ledikant met een hemel. Hij bleef voor het bed in de lucht hangen en zag haar aan met groote, starre oogen, die in een zwavelgeel doodshoofd zaten.

Zij zag naar hem op en hij zag haar angstige oogen, haar vertrokken mond, waar een wit schuim op kwam. Toen naderde hij haar en met een groote, smalle, knokige hand, die de zijne niet was, greep hij haar bij de keel en smoorde haar, zachtjes beginnend haar keel dicht te drukken en terwijl zij haar lichaam wentelde en verkromp, werd zijn greep steeds vaster, tot uit haar mond reutelingen kwamen. Toen lag haar lichaam stil, doodstil, lijkstil en hij voelde uit haar een wadem opstijgen, die oversmolt in zijn wadem.

Toen verloor hij alle bewustzijn.

's Morgens was Hans vroolijk en frisch. Lachend kwam hij naar beneden, schertste met zusje, dat aan een paar sommen bezig was, waarmede zij niet voortkon. Hij kwam bij haar staan, loste de sommen uit zijn hoofd op, spotte met haar rekenboek, waarin geleerde kruideniers allerlei zonderlinge inkoopen deden of veel te gecompliceerde handelszaken ondernamen, die zij onmogelijk zonder de H. B. S. bezocht te hebben, zouden kunnen uitvoeren.

Maar toen hij dichtbij haar kwam staan en zijn hand langs haar blonde haren, met een rood lintje

opgebonden, wilde streelen, schrikte hij opeens van zichzelf. Het was hem alsof hij haar bezoedelde.

„Moeder heeft mij al verteld, hoe prachtig je gisteren gewerkt hebt, Hans,” zeide zij, met haar zachte, blauwe oogen naar hem opziende. „En als je zelf een groot uitgever bent geworden, mag ik dan al de boeken lezen? En wat heerlijk, dat je nu alle dagen thuis komt.”

Hij hoorde haar spreken, kinderlijk, onbevangen, rein, onschuldig en het was hem of hij naar heur stem luisterend, tegelijk hooger, hemelsch koraalzing hoorde.

„Waar luister je naar?” vroeg moeder, ziende dat hij zijn oogen naar de zoldering had opgeslagen en luisterde.

„Ik moeder? Naar niets . . .”

Tegelijkertijd voelde hij dat hij kleurde en dat zijn hart begon te bonzen.

Na het ontbijt liep hij met veerkrachtige schreden de stad in. In de Vondelstraat woonde een oude rotaris, die zijn jonge maitreise had getrouwd en daardoor uit zijn kring gestooten, zijn leven doorbracht met lezen. Toen hij zich liet aandienen, kreeg hij de boodschap, dat mijnheer nog niet bij de hand was. Hoe laat zou mijnheer mij dan kunnen ontvangen. Ik kom met een hoogst belangrijke, litteraire verschijning.”

Het dienstmeisje ging terug, bleef een oogenblikje weg. Toen kwam een jong, blond vrouwtje met papiljotten in 't haar en een roze morgenjapon met wijde mouwen, waarin de zeer blanke armen voordeelig werden vertoond, zelve naar voren, met een gemelijken trek op 't gelaat en een bits woord op de tong. Maar zoodra zij den knappen, slanken col-

porteur zag, kleurde zij, zag hem brutaal met hare ronde, bruine, hondenooogen aan en zei:

„Kunt u 't misschien met mij afdoen?”

„Heb ik de groote eer de vrouwe zelve te spreken?”

Het woord „vrouwe”, diep in de keel uitgesproken met een lichtelijk brouwen, vleide haar bijzonder.

„Ja, ik ben vrouwe den Tiel Haastrecht Ris...”
Maar komt u binnen... Volgt u mij...”

Hij volgde haar, den grooten marmeren gang door, werd in een zijkamer gelaten en zij noodigde hem uit plaats te nemen op een ouderwetsche canapé. Zelve ging ze dicht bij hem op een laag stoeltje zitten en nu vroeg zij hem, wat de eigenlijke reden van zijn komst was. Hij sprak over de nieuwe vertaling van Shakespeare. Zij nam een bandje van de uitgave in haar handen, sloeg het op, las een paar regels.

„Hoe vreemd. Shakespeare is in 't oorspronkelijk toch in verzen geschreven.”

„Dat is waar.”

„Maar waarom is dit dan in proza?”

Hans had niet dadelijk een antwoord. Daarom zeide hij:

„Mevrouw doet veel aan litteratuur... evenals mijnheer?”

„Ik ben vroeger een blauwen Maandag aan het tooneel geweest... en ik had er misschien moeten aanblijven. Want het is hier tegenwoordig een saai boel...”

Hans kleurde, maar meteen bekeek hij haar nu toch wat nauwkeuriger. Ze was niet leelijk — een vrouwtje van even in de dertig, niet groot, niet klein, niet dik, niet mager, niet mooi, niet leelijk, een aardig glad-

dakkertje om mee te spelen, dacht hij. Maar zij doet mij weinig.

„Ja, ik zeg het u maar ronduit. Mijn man, hij is nog niet bij de hand, hij kan 's morgens zijn bed niet uit en 's avonds krijg ik hem er niet in, 't is een nachtuil, mijn man leest van den morgen tot den avond. En ik hou zoo van een beetje bewegelijk leven, een beetje ambulant leven. Ik ben dol op het tooneel, maar hij wil er niet van hooren. Daarom heb ik wel zin in die boeken van Shakespeare. Kunt u er mij niet wat uit voorlezen?”

„Gaarne, zéér gaarne,” zeide Hans verheugd. „Heeft u ook een bijzondere voorkeur?”

„Ja... is Hamlet er bij... dan kan ik u zelf de repliek van Ophelia geven.”

Hans trilde toen zij het woord Ophelia uitsprak.

„Ik ken Hamlet van buiten.”

„Heerlijk... ik houd zooveel van die rol van Ophelia. Ik zou ze zoo graag gespeeld hebben. Vóór ik aan het tooneel kwam, heb ik les genomen bij Veltman. Dat is een groot acteur en een hoogstaand man. Ze laten hem nu bij van Lier marqués spelen in volksdrama's voor de diamantslijpers en zoo wordt een groot talent gekist. Maar toen ik les bij hem had, droeg hij voor mij voor uit de groote drama's van Goethe, Schiller, Hebbel, Hugo en dat was ware, hooge kunst. Hij klaagde toen wel eens, dat hij door een galerijpubliek vergood werd en dat zij hem vergodend, dooddrukten met echte apenliefde. Heeft u Veltman wel eens zien spelen?”

„Ik ben nog heel weinig naar de comédie geweest.”

„Woonde u dan niet hier in Amsterdam?”

„Neen mevrouw... ik ben adelporst geweest — ik kom van Willemsoord...”

„Adelporst... en dan doet u dit... colporteer?”

„Steekt daar dan schande in?”

„Volstrekt niet... maar het lijkt mij toch geen werk voor u...”

„Ik doe het graag... het is heel, heel...”

Hij hield het woord in.

„Nu? Wat wilde u zeggen?”

„Heel... avontuurlijk!”

Zij lachte voluit, en liet haar mooie, regelmatige blanke tanden zien.

„Dus u zoekt het avontuur... en op deze wijze. Nu misschien is 't nog niet eens zoo dom. Maar het werkelijke, het echte avontuur vindt je alleen aan het tooneel. Mijn man was rijk toen ik hem leerde kennen en hij stelde de voorwaarde dat ik van 't oogenblik, dat ik met hem samen zou zijn, geen voet meer op het tooneel zou zetten. Dat heb ik toen gedaan, maar hoe ouder ik word, hoe meer ik het betreur. En in mijn diepste haat ik hem er om.”

Zij bleef even stil zitten, keek Hans aandachtig aan.

„U vindt het natuurlijk gek van mij, dat ik u, een vreemde heer, dat zoo maar dadelijk bij een eerste kennismaking zeg. Maar ik voel, o ik voel, dat u veel op het tooneel zou kunnen worden. Zoodra ik uw stem hoorde, toen u tegen het dienstmeisje sprak, dacht ik, wat een prachtig, diep, vol, mannelijk geluid. En toen ben ik naar voren gegaan — wat ik anders nooit doe — en toen ik u zag, dacht ik, voelde ik bij ingeving, zooals wij vrouwen, dat wel kunnen hebben, wat een prachtige jeune premier zou hij zijn.

En nu komt u met Shakespeare en u zegt, dat u den heelen Hamlet uit het hoofd kent. O, in Hamlet op te mogen treden als Ophelia... kom laat ons beginnen. U vangt aan met de alleenspraak..."

Hans begon met de alleenspraak: „Te zijn of niet te zijn”, te reciteeren. Toen zij met haar repliek tot het: „wee mij, dat ik zag wat ik gezien en gezien, wat ik zag” genaderd was, zeide zij:

„Voelde u wel, dat uw proza tegen mijn verzen vloekte. Hoe kan iemand 't in zijn hoofd krijgen, Shakespeare in proza te vertalen... Ik zal natuurlijk mijn man vragen op uw vertaling in te teekenen, want ik wil u gaarne wat helpen, ja niet *alleen* met uw colportage, die ik ver beneden u acht. Want u heeft alles om een goed tooneelspeler te worden. Een goed geluid, een zeldzaam mooi geluid; een goede uitspraak van 't Nederlandsch; alleen zit uw r veel te diep in uw keel... u moet leeren vóór in den mond te spreken en u laat u te veel deinen op 't geluid van uw stem. En dan vooral door uw gestalte, uw houding zult u indruk maken... U heeft een groote toekomst... Vooral ook omdat u op Willems-oord bent geweest en daardoor een algemeene ontwikkeling hebt gekregen. Gebrek aan ontwikkeling is voor de meeste tooneelsten een rem. Voor mij was 't ook een rem, ik heb langzamerhand een beetje vorming opgedaan... niet van mijn man, o neen, die leest doode verhandelingen over rechtskundige vraagstukken..."

Opeens hield zij op, gaf Hans een vertrouwd oogknipje, bracht snel den wijsvinger aan haar mond.

De notaris kwam binnen, een breedgeschouderd man van diep in de vijftig, met een lange chambre-

cloack aan en een fluweelen calotje op 't hooft. Hij had kleine, grijze, snelblikkende oogjes, die altoos waakzaam waren.

„Zoo vroeg al bezoek?” vroeg hij. En tot Hans: „Met wien heb ik de eer?”

Zij voorkwam het antwoord.

„Mijnheer is door een uitgever gestuurd met de vraag of je een nieuwe Nederlandsche vertaling van Shakespeare wilt koopen.”

„Ik . . . een vertaling. Als ik Shakespeare nog zou willen lezen, zou ik het in 't oorspronkelijk doen . . . Dus mijnheer, wij zullen van 't aanbod geen gebruik maken.”

Hans stond op.

„Maar manni, ik zou zoo graag die vertaling hebben.”

„Onzin . . . wat heb jij aan Shakespeare . . . Een grove rethoricus met knal-tooneeleffecten . . .”

„Jij hebt geen gevoel voor kunst.”

„Dat kan wel zijn. U heeft het gehoord mijnheer — ik zal er geen gebruik van maken.”

„Het spijt mij mijnheer . . .”

Hans wilde heengaan en groette hoffelijk met een buiging.

„En ik *wil* dat je een werk bestelt . . . of anders bestel ik 't zelf . . . Ik *wil* die boeken nu hebben . . .”

„U heeft gehoord mijnheer, wat ik ge . . .”

De man had nog niet uitgesproken of een kristallen bloemvaas die op tafel stond, vloog hem langs het hoofd en sloeg in gruzels achter hem tegen den zwartmarmeren schoorsteen.

Hans was verschrikt. De man trad op zijn vrouw toe en vatte haar bij de schouders. Hans sprong toe en pakte den man vast en schudde hem door elkaar. Mevrouw viel op een stoel en begon te schreeuwen. Help, help!"... Het dienstmeisje kwam de kamer binnen, een werkvrouw. Ziende, dat mevrouw bewusteloos op een stoel lag en mijnheer in strijd met een anderen heer, liep de werkvrouw naar buiten, riep twee glazenwasschers binnen, die juist met hun arbeid wilden aanvangen.

De glazenwasschers, twee ex-matrozen, pootige kerels, pakte Hans vast. Hans verdedigde zich, begon methodisch te boksen, zooals hij dat geleerd had. Maar een der glazenwasschers kende de kunst ook en de twee mannen vochten nu samen als portuur tegen portuur.

Mevrouw kwam tot zichzelf, wierp zich tusschen de beide mannen in. Hans voelde haar op zijn armen, voelde hoe zij zich tegen hem aandrukte.

„Naar boven mevrouw... naar boven!" gebood de echtgenoot... „En jelui hieruit... wat doen jelui hier."

De glazenwasschers gingen de kamer uit... „U blijft hier mijnheer!" zeide hij tot Hans.

Toen de glazenwasschers en het dienstpersoneel de kamer verlaten hadden, mevrouw was naar de deur gegaan, maar bleef daar wachten, zeide de echtgenoot:

„Mijnheer... ik zal dat boekwerk koopen. Maar op voorwaarde, dat u als man van eer, niets vertelt van 't geen hier gebeurd is."

„Ook zonder uw bestelling, zal ik als man van eer

weten te handelen," zeide Hans, zijn hoofd opgericht en zijn borst welvend. „Ik wensch uw bestelling niet . . . Ik heb de eer u te groeten . . .”

Hij liep rechtopgericht de kamer uit. Bij de deur maakte hij een diepe buiging voor mevrouw.

„Kom gauw terug . . . van middag als je kunt,” zei ze hem haastig en zacht, haar hoofd afgewend van haar man, terwijl Hans den gang instapte.

Hans groette nogmaals buigend, achteruit den gang doorgaande

Toen hij buiten de deur was, bleef hij rechtopgericht, met het hoofd in den nek doorloopen. Hij gevoelde zich als een middeleeuwsch ridder, die een gemartelde vrouw beschermd had. Het was hem alsof hij hooge laarzen met rinkelende sporen droeg en voor een winkelraam gekomen, waarin een grooten spiegel hing, bezag hij zichzelf. Nu eerst ontdekte hij met schrik, dat hij bij het handgemeen zijn das verloren moest hebben. Dat hij geen das had, maakte hem meteen teneergeslagen. Hoogopgericht had hij door de straten geloopt, naar hij meende bewonderd door de menschen en nu bleek het, dat hij, zonder das, belachelijk was geweest.

Hij knoopte haastig zijn colbert hoog toe en liep voorovergebogen, thans ook bemerkend, dat hij zijn tasch met boeken bij den notaris achtergelaten had.

Vanmiddag zou hij terug gaan. Hij liep gebogen en in zichzelf gedoken, treurig en vernederd naar huis, snelde drie trappen tegelijk op naar boven, naar zijn kamer, en bezag zich daar dadelijk in den spiegel. Het was nog al losgelopen. Zijn gelaat

was niet beschadigd. Die glazenwasscher kon anders goed boksen. Als hij een slag niet nog net op 't juiste oogenblik gepareerd had, zou hij nu zijn oog kwijt zijn geweest. Zijn hart begon sneller te kloppen bij die gedachte. Vreemd, straks was hij zoo dapper geweest en nu, nu... O God hij had het al meer gemerkt, nu was hij bang, laf, klein bezorgd voor zijn hachje. Hij deed zijn colbert uit, onderzocht zijn armen, zijn handen. Op zijn linkerarm, waarmede hij een slag gepareerd had, was een groote, donkerblauwe vlek. Het deed geen pijn, maar toch schrikte hij er van. Hem was het, alsof hij iets had laten beschadigen, dat niet van hem hoorde. Hij wreef er zachtjes over, ging naar de waschtafel, opende een doosje vaseline en wreef de vaseline zachtjes uit over de blauwe vlek en het was hem weder, alsof hij niet zichzelf maar een ander behandelde.

En nu begon hij ook te trillen, haalde moeielijk adem, had in zich de behoefte om weg te loopen, hard weg te loopen, te vluchten, hulp te roepen... Waarom toch? Waarom toch? vroeg hij zichzelf. Alle gevaar was nu toch voorbij.

Met zijn sterken wil bedwong hij zich. Gelukkig, dat hij niet zoo laf was geweest, tijdens het gevecht in de kamer. Daar was hij flink geweest. Dapper had hij de partij van de vervolgte en verdrukte vrouw op zich genomen. En hoe eervol had hij het veld geruimd, den man weigerend hen Shakespeare te verkoopen. Dàt was handelen in den geest van Shakespeare... hij was een Shakespearcaansche held geweest... geen weifelaar zooals Hamlet, maar een durver... een durver, zooals Coriolanus...

Hans was opgestaan, koos peinzend uit een doos met een zestal dassen er een, vond een paarse naar zijn zin en stond een oogenblik later voor den spiegel, zorgvuldig de das strikkend en onderwijl denkend aan 't geen de vrouw van den notaris zeggen zou, als zij hem zoo van middag zou zien.

VII.

Het bezoek bij mevrouw den Tiel Haastrecht Ris dien middag, had grooten invloed op zijn verder leven. Want mijnheer had hem zelf aan de deur ontvangen, hem dadelijk naar de groote voorkamer boven geleid, waar mevrouw hem ontving, gekleed in een blauw zijden teagown, het haar naar de mode van den tijd opgemaakt à la *Fédora*, en toen hij buigend op haar toeging, stak zij hem de hand toe en drukte die met een innig dankje van stille verstandhouding.

Mijnheer was zeer voorkomend en voor Hans nog in een pouffe had plaats gevonden, bracht hij hem het bestelbiljet dat hij 's morgens op tafel had laten liggen, liet het hem even lezen.

Hans zag dadelijk *twee* onderstreept. . . . De notaris had dus twee exemplaren tegelijk besteld.

„Geen woord verder daarover mijnheer . . . mijnheer . . . hoe is toch uw naam?”

„Wentinck. . . .”

„Mijnheer Wentinck, geen woord verder daarover. Ik heb voor mijn vrouw en voor mij een luxe exemplaar besteld en daarmee acht ik het geheele incident gesloten. En nu . . . ziet u eens, ik heb u een voorstel te doen. Mijn vrouw zeide mij, dat u zoo gaarne aan het tooneel wilde gaan. . . .”

Hans blikte haar eenigszins verwonderd aan. Zij zag hem strak aan, wenkte hem met de oogen, dat hij toestemmen zou. Hans knikte toestemmend en in hem dacht het meteen: „Wat heeft zij ronde honden-oogen.” En terwijl de notaris sprak en hij luisterde, zag hij haar meteen of zag die andere in hem haar meteen als een bruinen hond, een grooten, bruinen hond, zoò sterk was die verbeelding, dat hij, toen zij voor hem een kop thee inschonk, verwonderd was over de blankheid van haar mollig, rond, huishoudsterhandje en dat kijken naar die hand hem eerst verloor van het tweede gezicht van dien hond. Nu ook drong de zin van de woorden, die de notaris tot hem gezegd had, eerst tot hem door.

„U bedenkt u zoo lang . . . Zulk een aanbod wordt niet elk jongmensch, zelfs met talent, gedaan, mijnheer Wentinck.”

„Ik zou het met beide handen aannemen”, voegde mevrouw er aan toe. „Alles wat u anders zoudt doen, is verkeerd. U bent voor het tooneel geboren en u kunt en moogt niets anders doen . . .”

„Ik heb nog zoo weinig tooneelstukken gezien . . . ik heb nog niet voldoende nagedacht . . .”

„Als u nu eens vanavond met ons medeging naar een schouwburg. Heeft u daar plezier in? Wij zijn in langen tijd niet naar de comédie geweest en wij mogen alle drie wel eens een verzetje hebben na dat misverstand van vanmorgen . . .”

„Ik dacht, dat wij dat chapiter, niet meer zouden aanroeren, Martine.”

„Goed, goed, goed”, zei ze haastig. „Wij treffen het vanavond. Possart treedt bij van Lier op in Faust.

Het is wel Duitsch en dat versta ik maar zoo zoo, maar ik ken den Faust in ten Kate's vertaling bijna geheel uit het hoofd en dat is voldoende... kent u den Faust?"

Hans kleurde.

„Het spijt mij mevrouw... de wiskunde eischte zooveel..."

„En heeft u dan op de Hoogere Burgerschool nooit van Goethe gehoord?..."

„Zeker... wel van Goethe mevrouw... maar wij lazen daar Dickens en Schiller. Aan Goethe kwamen wij niet toe, dat jaar en voor 't eindexamen mochten wij zelf het Duitsche klassieke werk opgeven, dat wij hadden gelezen."

„En welk werk koos u?" vroeg zij verder.

„Die Räuber..."

„Dacht ik het niet."

Zij glimlachte tot haar man, het eerste blik van verstandhouding tusschen haar en heur man, dat Hans opmerkte.

„Wanneer u bij ons zoudt willen blijven dineeren, dan konden wij nu samen de Faust eens doornemen..."

„Dan ga ik er van tusschen zoolang..." zei de notaris.

„O ja... en vanavond zal je zeker weer over je geleerde rechtsverwickelingen zitten soezen... Ik ben nieuwsgierig naar het testament, dat jij eens voor mij zult opstellen..."

Even een snelle, toornige blik van den notaris. Zij gaf een onmerkbaar wenkertje van verstandhouding aan Hans en zei dadelijk sussend:

„... over honderd jaar, als jij niet na mij sterft,

wat waarschijnlijk is. Want ik heb er een voorgevoel van, dat ik vroeg zal sterven . . .”

De notaris was al weder gekalmeerd.

„Ik heb mij misschien aan een onbeleefdheid schuldig gemaakt jegens u, mijnheer Wentinck. Ik bedoelde niet te zeggen, dat ik niet gaarne zou hebben, dat u vanmiddag onzen gast waart . . . Ik ken uwe familie heel goed. Is Daan Wentinck, de Indischman, niet uw oom?”

„U bedoelt mijn oom Wentinck, den oud-controleur?”

„Ja juist . . . zoo zijn de Indische Wentinck's uw naaste familie . . . dan verwondert het mij toch, dat ze u met boeken laten colporteeren . . .”

„Ik geloof mijnheer den Tiel, dat elk vak, eervol uitgeoefend, eervol is . . .”

„Zeker, zeker . . . maar . . .”

„En het is toch eervoller zijn eigen brood te verdienen, dan de hand op te houden . . .”

„Wanneer u zoo spreekt, valt ons voorstel niet in goede aarde”, meende mevrouw.

Hans keek verwonderd.

„Ja, mijn vrouw en ik waren van plan u, met het oog op uw talent en uw toekomst, voor te stellen de kosten van uw opleiding tot tooneelspeler te dragen.”

Hans verbleekte. Hij voelde dat woord tooneelspeler als een schimpwoord, als iets smadelijks. Maar tegelijkertijd voelde hij zich er toe besluiten het te worden, met een duizeling, een zich verzingen, zooals hij zich gevoeld zou hebben in een droom als hij in een afgrond viel of wanneer hij op een schommel zwaaide bij 't van groote hoogte neerzwieren.

„Dus ik zou too-neel-spe-ler moeten worden?”

„Verschrikt u van ons voorstel?” vroeg de notaris verwonderd.

„Het komt zoo opeens, nietwaar mijnheer Wentidck”, zei mevrouw snel.

Er werd een kruier naar moeder gezonden met een briefje, waarin Hans schreef, dat hij heden niet thuis zou eten en laat zou thuiskomen, omdat hij bij de familie bleef en 's avonds mee naar Faust zou gaan.

Voor het diner noodigde de notaris Hans uit met hem in zijn bibliotheek een glas sherry te gaan drinken. Mevrouw zou hen daar komen halen.

De bibliotheek was een groote kamer met hooge vensters. Er stonden tegen de wanden boekenkasten met rijen fraai gebonden boeken. Voor de kasten waren groene gordijnen, nu gedeeltelijk opengetrokken. Voor het rechtsche raam een groot bureau ministre, waaraan een leunstoel geschoven was. Er was voor den haard een rond tafeltje geplaatst met twee lage Engelsche zetels. De notaris schonk twee glazen vol uit een kristallen caraf.

„Santé, mijnheer Wentinck. Hier bent u in mijn vluchthaven. Als u er plezier in hebt, loop dan maar eens langs al die gecomprimeerde levenswijsheid. Misschien vindt u er wel 't een en ander bij, dat u lijkt. Dan kunt u dat wel meenemen of ik zal 't u laten bezorgen. Ze zeggen wel boeken leenen brengt weenen, maar dat is schriel-Hollandsch. Ik ben van meening, dat daar wat in de boeken staat, gemeenschappelijk eigendom is, men de boeken zelve ook niet al te veel als privé bezit moet beschouwen. Raak liever eens een boek kwijt of krijg er eens een beschadigd terug, dan dat je met het boek, dat je eigendom is,

ook wat er in staat en wat je eigendom niet is, voor je zelf alleen houdt. Toen ik zoo uw leeftijd had, heb ik op 't dorp waar ik woonde, als jong onderwijzer de beschikking gekregen over de bibliotheek van een zéér vrijzinnigen dominee. Toen heb ik mij zoo van belletrie verzadigd, dat ik er te veel van kreeg. Zorg nu maar, dat het u niet net zoo gaat. Tegenwoordig interesseeren mij nog alleen rechtsgeleerde studie's. En dan minder om het recht zelf, want dat is een fictie, dan wel om de wetsduiding. Voor wie daar gevoel voor heeft gekregen is het interressanter dan belletrie. De geheele belletrie is ten slotte niets anders dan uiting van zinnelijkheid. Als je zinnelijkheid is bevredigd of je raakt op een leeftijd, waarop je lichaam zwakker wordt, je geestelijkheid sterker wordt ontwikkeld, dan is het met de belletrie als met den jongen, die ouder is geworden en den man in de poppenkast heeft zien stappen. Hij heeft dan geen plezier meer in de Jan Klaassenboel."

Hans voelde vriendschap voor den man. Hij zag hem voor zich zitten, keek naar het hooge, schoon-gewelfde voorhoofd, de kleine, rustige, grijze oogen, naar de fijne, goedige handen.

„Mijnheer, . . . dus die heele, heele bibliotheek staat tot mijn beschikking?"

„De heele zal u weinig bevallen. Maar die kasten daar bij de deur bevatten wat voorloopig wel van uw gading zal blijken. De Fransche, Duitsche en Engelsche klasieken; wat klassieke Nederlanders, Hooft, Vondel, Langendijk, Bredero en dan de geslachten van veertig en zestig. In 't kleine kastje daar heb je 't jongste geslacht, Emants, van Loghem, van Sorgen,

en dan de Nieuwe Gids... Heb je daar al van gehoord?"

„Al wat ik er van weet is zoo nu en dan een grapje, dat ze er in de couranten opmaken.”

„Da's niet veel. Couranten zijn achterlijke dingen. Ze worden doorgaans geredigeerd door kerels, die te middelmatig waren om het zelf tot iets te brengen. Dat kan ik mijzelf ook aantrekken. Ik ben ook te middelmatig geweest om iets werkelijks te worden. Toen ik uw leeftijd had, was ik onderwijzer. Ik werkte voor mijn hoofdakke, haalde ze toen ik drie-en-twintig was, kreeg Multatuli in handen, raakte overstuur, las belletrie, schreef prulproza en namaak poëzie tot ik zag, dat ik niks kon. Toen heb ik de praktijk onder de oogen gezien en ik ben op een notaris-kantoor gaan zitten bij een oom van me. Eerst als klerk, toen als candidaat en toen heb ik hem opgevolgd en geld verdiend. Ik werd reçu in de deftige kringen, omdat ik de entrée kon betalen. Ik heb mij er nu weer uit teruggetrokken. Mijn vrouw is vroeger aan het tooneel geweest en dat hebben ze haar nooit vergeven. Misschien hebben ze gelijk, want Bordenave's „Dites mon bordel”, is er doorgaans op van toepassing.”

„Ik ken Bordenave niet. Is dat een goed schrijver?"

„'t Is geen schrijver. 't Is een tooneeldirecteur, die in Zola's „Nana”, voorkomt. Van Zola ken je zeker wel wat?"

„Alleen de „Contès à Ninon” en „Aux Bonheur des dames.”

Mevrouw kwam binnen, al in avondtoilet. Hans zag dat het geheel in wijnrood was en deze kleur gaf hem een gevoel van te zullen bezwijmen van ver-

langen naar heur lichaam. Zij merkte dadelijk den indruk, dien zij op hem maakte, maar deed alsof zij het niet wist, ging op haar man toe, drukte zijn hoofd even aan haar borst en gaf tegelijkertijd een winkertje aan Hans.

„Wat ben je bijzonder teeder van middag”, zei de notaris schertsend en gaf meteen nu ook Hans een knipoogje.

„Waarover spraken jelui zoo druk?”

„Over het tooneel. Maar wij waren net op een dood punt. Ik zei, dat Zola misschien wel gelijk heeft als hij het tooneel. . . .”

„Maar manlief, je vergeet dat mijnheer Wentinck nog niet den leeftijd heeft om over Zola te spreken.”

„Wat hij van hem gelezen heeft is anders precies, wat jongelui doorgaans ongelezen laten . . . „de Contes à Ninon” en „Au bonheur des dames” . . .

„De Contes” ken ik ook niet. Maar „Au bonheur” vind ik een prachtig boek. Wat moet zoo’n man als Zola toch goed de vrouw kennen. Ik zou wel eens willen weten, hoe het er in ’t hoofd van zoo’n schrijver uitziet. Hoe weet een man, wat in een vrouw omgaat?”

„Hoe weet een vrouw, wat in een man omgaat?”

„Dat weten wij ook niet. Wij weten iets van jelui, maar alleen genoeg om jelui zwakheden en ijdelheden te pakken. Als wij de mannen door en door kenden, zou het ons niet zooveel moeite kosten er een aan ons te verbinden en vooral aan ons geboeid te houden. En wat denkt u ervan, mijnheer Wentinck?”

„Ik heb daar nog maar weinig over nagedacht, mevrouw. Maar het is voor mij moeilijk om in den

gedachtensfeer van een anderen man te komen en nog moeilijker om in die van een vrouw mij in te denken. Iets anders is het, dat ik in mij soms verschillende personen voel, menschen, die ik nooit gekend heb en die in mij gestalten aannemen . . .”

„Zei ik het niet. U bent artist, u bent voor het tooneel geboren. Daar kunt u dan die gestalten van uw innerlijk uitleven. Maar daar zullen wij vanavond wel eens over spreken . . . Het is etenstijd.”

Zij gingen naar de eetkamer, die gelijkvloers lag en aan den tuin grensde. De kamer was in Holland-sche renaissance gemeubeld. Op de tafel stonden in twee kristallen vazen ruikers met chrysanten.

Zij namen plaats en het dienstmeisje bediende. Hans voelde zich rustig en gelukkig in deze deftigheid en hij bewoog zich vrij en gemakkelijk. Het was hem alsof hij aan een disch zat in een kamer, die zijn eigendom was, waar hij vroeger op precies dezelfde wijze, zoo gezeten had.

„Zou Karelthje Thym vanavond ook in de zaal zijn?” vroeg mevrouw.

„Dat kwibusje schijnt indruk op je gemaakt te hebben?”

„Het is geen kwibus, het is een geniale jongen. Je zult zien, die zal de heele nieuwe richting lanceeren. Kent u zijn brochure „Over litteratuur”, mijnheer Wentinck?”

„Neen mevrouw, ik moet u tot mijn spijt zeggen, dat ik op Willemsoord niet zoo heel veel moderne litteratuur kon lezen.”

„Dan moet u uw schade maar bij ons komen inhalen.”

„Dat heb ik hem al voorgesteld, Martine. Mijn bibliotheek heb ik tot zijn beschikking gesteld.”

„Dat is echt lief van je, echt lief...”

Zij keek hem dankbaar aan met stralende oogen. Hans bemerkte tot zijn schrik, dat hij jaloers was op die blikken van háár voor hem. En tegelijkertijd voelde hij wroeging, dat hij een nieuwen vriend, dien hij zooeven had verworven diep-in meteen belaagde, hem zijn huiselijk geluk en zijn eer ging ontnemen. En hij keek, terwijl mevrouw zich van de saus bediende, haar van terzijde aan en zag haar nu in een grijs waas en weer was het hem of niet zij maar een groote, afschuwelijke, grijze hond, een teef met afgezogen tepels, op haar stoel zat. Het was maar één oogenblik, een halve minuut misschien.

Zij keek naar hem op.

„Wilt u zich ook nog bedienen?” ...

Hij rilde door zijn geheele lichaam, terugkeerende tot de werkelijkheid.

„Gaarne... dank u wel, dank u wel”, en hij bediende zich van de saus, hoewel zooeven toen het dienstmeisje nevens hem stond, hij al te veel jus op zijn bord had genomen.

Nadat het diner geëindigd was, werd in het boudoir van mevrouw koffie gedronken en een cigarette gerookt.

„Dit is mijn pruilhokje” zeide zij, een gordijn van kralen wegschuivende. Het was een kleine kamer, versierd met Japansche prenten en waaiers. Er stonden kleine Japansche meubels, zwart gelakt met paarlemoer ingelegd. In een hoek stond een groot Japansche vaas met een Macquart bouquet er in. Er waren langs

de wanden twee divans' bedekt met gestikte zijden Japansche en Chineesche doeken. Het plafond was bedekt door een grooten, uitgeslagen, Japanschen parasol.

„Hier ben ik heer en meester en in dit hokje, dat ik zoo ingericht heb, nadat ik madame Chrysanthème van Loti had gelezen, heeft mijnheer mijn echtgenoot geen snars in te brengen . . .”

Hans keek den notaris ondervragend aan. Mevrouw had het zoo gezegd, dat hij niet wist of zij het schertsend of ernstig meende.

„Het is de waarheid . . . Dit is haar heiligdom . . . en de heiligen staan daar in dat kastje . . .”

Hans keek naar een Japansch kastje, waarin reeksen boeken stonden, velen in de chroomgele bandjes der Fransche uitgaven.

„Leest u zoo gaarne Fransch?” vroeg hij.

„Ik lees het bijna uitsluitend. De Franschen zijn de meesters op 't oogenblik. Wat hebben zij groote schrijvers! Zola, Huysmans, Verlaine, Flaubert, de Goncourts. Coppée en Ohnet lees ik niet . . . ze zijn zoo zoetig. En u?”

„Ik heb van de moderne Franschen alleen maar wat van Victor Hugo gelezen . . .”

„Victor Hugo . . . een modern Fransch schrijver! . . . Dan kunt u Goethe wel een modern Duitsch schrijver noemen . . . Nu, als u lust hebt, komt u maar hier lezen zooveel als u wilt . . . Dat zal u helpen, want de tooneelspeler van de toekomst moet een man van ontwikkeling zijn. De Tooneelschool doet al een beetje goed . . . Maar de meeste Hollandsche tooneelmenschen zijn grove, domme natuurtalenten.”

Zij schonk zelve kleine Chineesche kopjes vol met zeer

zwarte Mokka, bood Hans en haar man uit een zilveren Chineesche doos met draken versierd, cigaretten aan, stak er zelve een op, ging op een hoog verguld stoeltje zitten, sloeg de beenen over elkaar en liet Hans even haar kleinen voet in bronslederen schoentjes zien, den fijnen enkel en de dikke kuit. Toen weer dadelijk de rok er over schikkend, zei ze, met haar ronde, bruine oogen in de oogen van Hans blikkend:

„Zoudt u Faust nu willen voorlezen . . . ik bedoel, het begin.”

„Gaarne mevrouw, tenminste als ik het zoo maar op 't eerste gezicht zal kunnen.”

De notaris gaf hem uit de kleine boekenkast een in rood marokkijn gebonden deeltje.

„Dat is het eenige werk van ten Kate, dat Martine in haar pruilhokje heeft . . .” zeide hij, hem 't overreikend.

„En gelukkig maar een vertaling!” hoonde zij.

Hans begon te lezen. Zij zat tegenover hem en Hans voelde haar oogen. De notaris had een sigaar opgestoken en luisterde met het gemelijk gelaat van iemand, die onwillig iets over zich heen laat gaan. Maar Hans, spoedig geheel er in, was opgestaan, hield het boek met een hand voor zich uit, maakte met de rechterhand gebaren, liet zich gaan op den dreun van zijn stem, zijn volle, krachtige, jonge stem, die hij zelf hoorde als was zij niet de zijne, maar die van een ander.

Toen te kwart voor acht het rijtuig voorkwam, was hij tot aan het vierde bedrijf gekomen. De notaris was in slaap gevallen, maar haar oogen waren schitterend, vragend, verlangend, ondeugend.

Toen zij in het rijtuig zaten voelde Hans, dat zij haar knie en voet vaker tegen zijn beenen stootte en er langer tegen aanhield, dan de wiegingen van den over de keien rijdenden wagen wel noodzakelijk maakten.

VIII.

Nauwelijks zaten zij in het Grand Théâtre in een zijloge, toen de muziek met de „Türkische Schaarwache" inzette. Hans keek in de volle zaal en vond het vroolijk, keek opgetogen den Tiel aan. Maar den Tiel keek strak.

„Dat maakt je vroolijk?" vroeg mevrouw den Tiel, langs haar man heen. Want den Tiel had hem rechts van zijne rechterzijde doen plaats nemen.

„Het herinnert mij aan ons muziekcorpsje te Willems-oord."

„Ik vind het ergerlijk", zeide den Tiel op goedmoedigen toon; „dat is nu de muzikale inleiding tot een klassieke tragédie. Het lijkt wel de parade voor een tent van Blanus".

„Den Tiel is zeer muzikaal", onderrichtte zijn vrouw.

„Geweest, geweest, geweest", zei de notaris afwerend.

„Dat is alles werk voor je jonge jaren. Als je zooals ik, langzamerhand alles hebt gehad en alles hebt gekregen, wat je in de wereld gewenscht hebt, dan gaan je liefhebberijen weg."

„Albert", zei mevrouw, en 't was voor 't eerst dat Hans heur haar man bij zijn naam hoorde noemen, „lieve, ik zit hier slecht. Ik zie net tegen de pilaar aan".

„Mag ik uw plaats ruilen met de mijne?” vroeg Hans haar voorkomend.

Hij zag, dat een grim schaduwde langs haar mondhoeken.

„Dan zou u in stede van Faust, één pilaar zien, mijnheer Wentinck en daartoe hebben wij u niet uitgenoodigd. Neen Albert, ga jij op mijn plaats zitten. Jij hebt er toch niet veel aan”.

„Goed, goed...” zei hij wat gram. Maar hij stond op en toen mevrouw zich op zijn plaats naast Hans zette, zag hij weder den zweem van een glimlach op haar gelaat.

De muziek hield op.

„Goddank!” zuchtte de notaris. „Dat is een zoodje daar in 't orkest...”

Er werden drie slagen gegeven. Het roode scherm ging op en Faust als grijsaard in zijn studeervertrek begon zijn alleenspraak:

Habe ja nun Philosophie,

Juristerei und Medizin.

Und leider auch Theologie...

Hans luisterde in de nu doodstille zaal met volle aandacht, met geheele overgave. Zijn oor ving de Duitsche klanken op en hij vertaalde ze in 't Nederlandsch. Maar spoedig lette hij er niet meer op dat hij Duitsch hoorde. Hij was geheel opgegaan in de handeling, hij dronk de woorden in, hij voelde de woorden als lichamelijke dingen, hij zag de woorden. Het was een inslurpen van woord en gedachte en hij voelde zich in de tooneelsten leven, sprak werktuigelijk de woorden mee, leefde met hen de toestanden mede.

Mevrouw den Tiel had zijn aandacht bemerkt. En zachtjes-aan, langzaam schikte ze naar zijn stoel, drong zich tegen hem aan, liet haar knie tegen zijn knie leunen en hij voelde hoe iets van haar wezen in hem overvloedde, hem vervulde en in hem meekeek, meehoorde, meeleefde met het tooneelspel. Eerst toen na het eerste bedrijf het scherm gezakt was, kwam hij weder tot het besef van de plaats waar hij zat en nu de jonge vrouw zoo dicht tegen zich aanvoelend, bloosde hij, voelde zich verward. Zij drukte nog steviger haar knie tegen zijn knie en zei tegen haar man: „Nu Albert, hoe bevalt hij je vanavond?”

„Laat eerst onze jonge vriend zijn meening eens zeggen?”

Toen de notaris zijn gelaat naar Hans richtte, schrikte deze en trok zijn been terug. Ook mevrouw trok haar been terug en drukte haar linker knie nu tegen het been van haar man.

„Ik vind het prachtig, goddelijk verheven. Dát is kunst, hooge kunst. Zoo iets heerlijks heb ik nog nooit gehoord en nog nooit gezien.”

„Wat is hij nog heerlijk jong en geestdriftig, vindt je niet Albert?”

„Ja jongmensch, je zult nog veel moeten zien voor je tot het oordeel des onderscheids komt. Wat mij betreft, hij is nog altoos dezelfde Possart. Handig, intelligent maar koud, ijskoud. Het is alsof hij zich zelf als een ledepop voor zich uithoudt en zichzelf als een automaat vertoont.”

Hans verbleekte en een rilling trilde langs zijn rug.

„Ontstelt je dat oordeel zoo?” vroeg mevrouw.

„Zou dat mogelijk zijn, dat iemand zichzelf als een ander voelt?” vroeg hij.

„Als hij dat maar deed. Maar zijn fout is, dat hij juist zichzelf niet als den ander voelt. Hij is niet Faust, de persoonlijkheid Faust, maar hij is de hof-tooneelspeler Ernst Posaart, die voortdurend zegt: let wel op mij, den grooten Possart, die de figuur van Faust vertoont. Die man staat achter zijn rol, niet er in.”

„En als jij ooit een groot tooneelspeler wilt worden” — haar knie kwam weer tegen zijn knie drukken — „dan moet je zorgen altoos in je rol op te gaan, je er zoo mee vereenzelvigen, dat je je zelf vergeet.”

„Dat is juist het vraagstuk, Martine. Moet de acteur in zijn rol opgaan of moet hij doen, alsof hij er in opgaat. Dat weet ik wel, dat hij in elk geval je dan dat doen niet moet laten merken, want dan kan je den acteur niet vergeten en in de verbeelding van dichter en speler opgaan.”

Het scherm voor het tweede bedrijf werd gehaald. Hans trachtte critischer te zien. Maar voor hij het wist, was hij alweder critiek-loos in het spel opgegaan. En weer voelde hij, hoe de vrouw naast hem, iets van zichzelf in hem overgoot, hem vervulde van iets dat was als een damp, iets dat hem benevelde en samen vloede met dat andere ik, diep binnen-in-zich, dat hij had leeren kennen en dat hem met verwondering en ontzetting vervulde.

In de pauze bestelde de notaris voor zijn vrouw een kop thee, voor Hans een kop koffie. Hij zelf stond op en zei: „Ik ga even een trekje aan mijn sigaar doen. Langer houd ik het niet meer uit...”

Zoodra den Tiel weg was, begon mevrouw druk met Hans te spreken. Zij vond het heerlijk, dat de kennissen in de zaal zagen, wat voor knappe, jongen man met haar flirtte.

Opeens kneep zij Hans in den arm.

„Daar heb je hem, daar heb je hem... Zie je dat jongmensch met die roodsatijnen das, die nu net binnenkomt... in de loge schuin... ja nu zie je hem... Dat is Kareltje Thijm, de zoon van den ouden Alberdingk Thijm van de Groene. En die daar naast hem... dat is Frederik van Eeden... een student in de medicijnen, ook een genie, die hypnotiseeren ken... Je moet met die jongelui vriendschap trachten te sluiten. Dat zijn menschen, die de wereld zullen hervormen... Kareltje schrijft in de Amsterdammer... Lees je dat blad? Ik ben er dol op... het geeft altoos zooveel nieuws uit de kunstwereld. 't Is heel wat anders dan dat saaie Droogstoppel Handelsblad... Die Amsterdammer wordt door een zekere de Koo geredigeerd. Die man is vroeger dominee geweest... 't Zal het domineetje van jewelste zijn geweest... Ze zijn allemaal doodsbenaauwd voor zijn pen in Amsterdam... hij zegt ze het allemaal maar eventjes waar 't op staat...

Hij moet rood zijn bij 't sociale af...

Terwijl zij zoo sprak zat zij dicht op hem, liet de geur van haar lichaam, warm in de volle zaal met het vele gaslicht, om hem heen wademen. Hij voelde neiging om zich van haar af te wenden, want de geur herinnerde hem weer telkens aan den reuk van honden, maar hij durfde niet goed.

Zij liet het foudraal van haar kijker tusschen hem

en zich zelve in valien. Hans bukte zich en wilde het oprapen. Toen hij zich bukkend met zijn gelaat dicht tegen de ballustrade kwam, duwde zij haar dij tegen zijn schouders, zachtjes, tersluiks, maar dúrend en aanhoudend.

Toen hij haar het foudraal overhandigde, zeide zij:
 „Dank u hartelijk . . .” daarna, even wachtend, ernstig:
 „Zegt u mij eens mijnheer Wentinck . . . heeft u daar op Willemsoord veel omgang met vrouwen gehad? . . .”

„Met vrouwen . . . neen . . . dat zoo niet . . .”

„Kwam u er nooit met vrouwen in aanraking?”

„Ja . . . ziet u . . . er waren wel eens bals, waarop wij werden uitgenoodigd en daar dansten wij met de meisjes. Ook brachten wij wel bezoeken aan families met dochters . . .”

„We, we . . . ging dat altoos en compagnie?”

„Zelden geheel alleen . . . tenzij dan de adelporsten eerste klasse, die al meisjes op 't oog hadden, waarmee ze zich hoopten te engageeren.”

„Dus u bent eigenlijk nog nooit verliefd geweest?”

„Dat wel . . . maar . . .”

„O . . . maren . . . ú heeft toch geen blauwtjes geloopt?”

„Nee . . . dat is het niet . . . maar ik geloof, dat ik eigenlijk niet weet wat verliefd zijn op een meisje is.”

„U bent ondeugend. Dus u meent dat u alleen verliefd op getrouwde vrouwen zoudt kunnen worden?”

Hij trok nu toch even, als instinctief, zijn knie terug toen zij hem weer aanraakte.

„Of bent u bang voor getrouwde vrouwen. Dat is heel dwaas hoor. Als ik jonge man was zou ik bij voorkeur mijn avontuur bij getrouwde vrouwen zoeken.

Want zij hebben lief met dubbele liefde . . . met de liefde voor hun minnaar en met den haat tegen hun man."

Hij dacht opeens aan zijn moeder en aan háár liefde voor zijn vader.

„Moet dan een getrouwde vrouw per se haar man haten?"

„Per se, per se, per se . . . want twee menschen, die altoos samen zijn in de scheeve verhouding van den sterke en de zwakke, van den grove en de fijne, moeten op den duur elkaar leeren haten. Dat zeg ik in 't algemeen hoor. Ik zelve haat den Tiel niet . . . dat mag ik niet zeggen, dat ik hem haat. Maar lief hebben kan ik hem niet meer . . . al sedert lang niet meer . . . sedert hij mij getrouwd heeft. Is dat niet vreemd, dat ik hem sedert hij mij getrouwd heeft, niet meer goed kan zetten. Wij haten elkaar niet . . . o neen . . . maar wij verdragen elkaar . . . Dat komt misschien omdat ik vroeger niet alleen de zwakste, maar ook de afhankelijke was. Door ons huwelijk is die afhankelijkheid nu opgeheven . . . U weet toch zeker wel, dat ik vroeger zijn maîtresse ben geweest?"

„Neen, daar weet ik niets van . . . en ik stel er ook geen belang in."

„Is dat heusch waar? Kom — 't is anders een publiek geheim in Amsterdam. De heele wereld weet het en al de burgervrouwen, die net als de Halle-mannetjes van Multatuli zoo bijzonder fatsoenlijk zijn geweest, hebben me dat willen doen voelen, dat ze het wisten. Maar ik maal er niet om. Ze zien mij hier lekker toch als mevrouw den Tiel zitten en van-

avond zullen ze van spijt en nijd vergaan, nu ze mijn nieuwen vriend zien U moet het voorstel van mijn man aannemen. U heeft vanavond veel mooier gelezen, dan Possart, ik bedoel technisch niet zoo knap maar met veel meer echt tooneelbloed."

Zij sprak druk met hem, nu en dan in de zaal oogend om te zien of het wel door de menschen werd opgemerkt. Ze schrikte, toen haar man terugkwam.

„Kalmpjes aan Martine, je maakt je weer veel te druk vanavond," zeide hij vermanend. En nadat hij weer was gaan zitten, „Heb je 't gezien, Martine. De heele bende van De Nieuwe Gids is er, Kloos, Verwey, Witsen, Paap en Thym"

„Ja, hoe vindt je het, Kareltje Thym ook Dat is de aanvoerder van allemaal. Ik zei mijnheer Wentinck al, dat het goed zou zijn, als hij zich in hun kring zou laten introduceeren."

„Ik denk, dat ze hem aardig van de goede wijs zouden afbrengen. Want ze slaan door, die nieuwe lichters!"

En terwijl den Tiel lachte, alsof hij iets bijzonder geestigs had gezegd, voelde Hans, dat mevrouw haar voet op zijn voet zettend, hem een drukje van verstandhouding gaf.

Het scherm ging weer op. Mevrouw den Tiel schikte zich onmerkbaar tegen Hans aan en Hans had een gevoel van weerzin en van welbehagelijkheid tegelijkertijd. Zoodra hij weder in het spel was, dacht hij niet meer aan haar, opgenomen in de fantaisie, lusterend naar de paradoxen van Mephisto, de sofismen van Faust. Toen in de waanzin-scène van Gretchen, mevrouw den Tiel zich te dicht tegen hem aandrong, week hij zachtjes terzijde uit, maar zonder bewustheid.

Want hij was nu waanzinnig met Gretchen en hij voelde zich in dien waanzin als in een groote, ruime, gelukzalige overgave, en het zich uitleven van onbekende gevoelens in zich.

Aan 't slot daverde de zaal van de toejuichingen. De menschen bleven staande klappen en het scherm daalde, rees weer, daalde, rees weer. Possart, als Mephisto, kwam naar voren. Een krans, die uit de zaal over het orkest heen gereikt werd, werd door hem van den kapelmeester aangenomen. Nu, met den krans in de hand, boog hij en weer roffelde het handgeklap en klonk van de galerij het bolderend gestommel der trappelende voeten.

Hans was ook opgestaan, maar hij klapte niet. Zijn oogen wijd open en starend, zag hij naar den man in 't roode pak op het tooneel, die boog met een krans in de hand naar het applaudiseerende publiek.

Hans was geheel in dien man daar op het tooneel opgelost. Hij voelde zich buigen in hem, hij voelde in hem het opklateren van 't handgeklap beneden, het neerbolderen van het voetgetrap boven.... Zoo te mogen staan daar, dat te zijn, dat, de verafgode, de geëerde, de beheerscher van de menigte.... roem te oogsten, roem, roem....

Het scherm bleef nu eindelijk gezakt. Mevrouw stond op. Zij keek Hans in de oogen, hij haar.

„Is dat niet heerlijk, is dat niet prachtig?” vroeg Hans haar opgetogen.

„Za lig, záááá.... lig.... Nooit heb ik zoo als vanavond gevoeld, hoe verkeerd ik heb gedaan om ooit van het tooneel af te gaan....”

IX.

„Je moet me begrijpen, moeder, zooals je al zoo-
veel in mij begrepen hebt.”

„Ja maar jongelief.... het is zoo ongedacht. Jij,
een Wentinck, tooneelspeler....”

„Het is een kunst zoogoed als schrijven of muziek-
maken of schilderen.”

„Het is een kunst als die andere.... maar bij die
andere kunsten blijft je lichaam onaangeroerd....
Als ik er aan denk, dat jij je zult moeten gaan
maquilleeren, pruiken gaan dragen en snorren en
baarden.... dat jij je zult moeten gaan verkleeden...
jij mijn Hans, een harlekijn.... een har-le-kijn.. .”

Zij begon opeens hartstochtelijk te snikken. Hans
knielde bij haar neder, sprak zachte troostwoordjes,
gaf vleinaampjes en liefkoozingen. Maar haar smart
overweldigde haar volkomen en telkens weer zeide
zij, door snikken onverbroken.... Jij.... Hans....
mijn.... Hans.... een.... har.... har.... le....
kijn....”

Hij wachtte gelaten tot zij weder wat bedaarde,
schonk op 't buffet een glas water uit de karaf,
bracht haar het glas, liet haar drinken.

„Ik heb je wel veel verdriet gedaan met mijn
uitval, Hansje?” vroeg ze, naar hem opziende.

„Ja moeder . . . voor 't eerst . . . niet omdat je bedroefd bent, maar omdat je mijn hooge, verheven roeping niet begrijpt . . . Moeder, ik *moet* tooneelspelen . . . ik voel dat ik niet anders kan . . . dat ik krankzinnig zou worden, als ik het niet zou doen . . .”

„Dat heeft je die vrouw ingeprent?”

„Nee moeder . . . zij heeft mij bewust gemaakt . . .”

„Hadt je haar maar nooit ontmoet . . . ik voel, dat je mij bent gaan ontvallen sedert jij haar zoo dikwijls bezocht . . . Hans, zeg mij 'teerlijk . . . is jouw verhouding tot die vrouw zuiver en eerlijk en rein?”

Hij wilde ontkennen, maar miste nu den moed haar in de oogen te zien. Toen zich op eens vermannend zeide hij:

„Moederlief, laat mij mijn vrijheid in al de dingen, waarin een man vrij moet zijn . . .”

„Ik dank je, dat jij ten minste niet liegt . . .”

„Het is verkeerd van u moeder, dat u reeds tot zoover bent gegaan. En uw afschuw van het tooneel is dwaas. Ik zeg dwaas, maar tegen elk ander dan u, zou ik een geheel ander woord kiezen. Want als tooneelspelers harlekijns zijn, dan zouden alle groote dichters Shakespeare, Goethe, Schiller, Vondel voor de harlekijns hebben gedacht en geschreven”.

* *
*

Langzamerhand had de moeder zich verzoend met de gedachte, dat haar zoon tooneelspeler zou worden.

Hans had notaris den Tiel eerlijk verteld, dat zijn moeder geen toelage meer kreeg van de familie, sedert hij Willemsoord had verlaten en dat zij zeker geen toelage zou krijgen van de familie Wentinck, als bekend werd dat hij tot tooneelspeler zou worden opgeleid. Den Tiel had geantwoord, dat hij eens zou informeeren of er geen beurs voor jonge tooneelspelers bestond en wat er verder gedaan kon worden. Hans had mevrouw den Tiel dat antwoord medege-deeld, terwijl hij met haar in haar pruilhokje zat.

„Maak je maar niets ongerust. Den Tiel is rijk genoeg en waaraan zou hij zijn geld beter kunnen besteden, dan aan het tooneel.”

„Moeder zou nooit ondersteuning aannemen van vreemden. Zij zou liever kamers gaan verhuren.”

„Wij zullen het wel zoo schipperen, dat je moeder het niet voelt. Ik zal zorgen, dat jij eenige lessen kunt geven in wiskunde en talen en daarvoor zoo betaald zult worden, dat je je moeder kunt helpen.”

„Dat is edel van u,” zei Hans oprecht.

„En je moet natuurlijk ook zelf je een beetje royaal kunnen bewegen. Want jij bent niet iemand om vroolijk en opgewekt te kunnen leeren, als jij je niet ruim bewegen kunt. Daarom zal ik je uit mijn kas een voorschot geven...”

„Maar mevrouw... ik zou geld aannemen van een vrouw.”

„Wat ben je lief, als je zulke ridderlijke uithalen doet.

Ik zeg immers voorschot. Ik leen je geld, ik geef het je niet. Later, als jij een beroemd tooneelspeler zult zijn, kan je het mij teruggeven met de rente. Dan zijn wij weer quitte...”

„Hoe edel bent ú. Ja... ik zal een groot, een beroemd tooneelspeler worden, de grootste van mijn tijd, de grootste van alle tijden... en dan zult u met mij in een gouden karos gelijk een godin naast mij rijden...”

„Je bent prachtig zoo... Hier heb je nu vast twee honderd gulden”.

Hij zag, hoe zij de twee bankbiljetten uit een groote, ouderwetsche beugeltasch, met een landschap van gekleurde kralen op een fond van kobalt blauwe kralen haalde en terwijl zij het geld hem overreikte, leefde hij in dat landschap op de beugeltasch in kralen geborduurd, bleef haar in gedachten verzonken aanstaren, met de beide bankbiljetten in zijn hand.

„Waaraan denk je?” vroeg zij, zoodra hij het geld had aangenomen, vertrouwelijk wordend.

Hij schrikte uit zijn fantasie-wandeling op.

„Ik dacht aan die voorstelling op uw mooie tasch... en ik verbeeldde mij, hoe aardig een tooneel zou zijn, dat zulk een kraaltjes-beurslandschap zou voorstellen.”

„Je bent toch altoos den echten artist. Ik dacht, dat je met dat geld verheugd zou zijn en op 't zelfde oogenblik, dat ik het je in de handen geef, ben je aan 't fantaiseeren op mijn antieke tasch... Fantaseer je nooit over de eigenares van de tasch... over mij?”

Zij keek hem met haar ronde oogen smeekend aan. Hij, verteederd door 't geld, nu denkend aan de heerlijkheid van dat geld voor moeder, geveid door haar woorden, gaf toe aan haar stille uitnoodiging naast haar op den divan te komen zitten.

„Ik fantaiseer ook over u,” zeide hij.

„Tutoyeer mij vandaag... en wat fantaiseer je dan wel...?”

„Ik zie je als een edelvrouw, in oud-Duitsche dracht... zooals Gretchen, droeg. En dan nader ik je als Mephisto, niet als Faust. En ik voel iets in mij om je als Mephisto met satyrieke woorden of paradoxen aan te spreken... En dan...”

„Nu?” vroeg ze, verlangend, dicht naar hem opschikkend.

„... Dan durf ik niet goed.”

„Malle jongen... wat ben je nog een groot kind. Leer van mij, dat alles wat je als tooneelspeler zult willen bereiken, altoos door middel van de vrouw zal moeten geschieden. En ook kan ik je nog er bij leeren, dat je nooit iets bij vrouwen zult bereiken, als je niet durft. Een vrouw wil in den man altoos iets moedigs zien... als is zijn moed ook zoo laag, dat hij haar zou slaan...”

„Slaan?”

„Ja... ik... ik zou een man kunnen liefhebben, die mij sloeg... soms verlang ik er haast naar... en dat is misschien wel omdat den Tiel mij altoos zoo zacht en week behandelt. Een vrouw heeft ten slotte een slavinnen-natuur.”

„Ik had nooit kunnen denken, dat er in werkelijkheid vrouwen zouden kunnen bestaan, die naar slaag van mannen zouden kunnen verlangen, er niet diep vernederd door zouden worden...”

„In werkelijkheid.... dus.... je meent?”

„In fantaisie is wat anders. In mijn fantaisie heb ik dikwijls de sensatie gehad, dat aan vrouwen wreedheid aandoen, een extase van smartelijk geluk gaf....”

Zij omhelsde hem opeens, kuste hem op wangen, voorhoofd, nam toen zijn handen, boog zich tot zijn handen, kuste die, bleef ze kussen....

Hij was even verbaasd. Toen had hij weer datzelfde gevoel, 't welk hij al bij de eerste ontmoeting had gehad.... dat zij geen vrouw was, maar een groote hond met grijsig vel.

„Ik zou je voeten kunnen kussen,” zei zij van den divan afzakkend en zijn beenen omvattend.

Hij liet haar begaan en huiverde van zichzelf, dat in hem iets was, dat hem deze vreemde liefkoozingen als een genotvolle ontroering, als een zaligheid deed ervaren. Tegelijkertijd vond hij zichzelf verwerpelijk en smadelijk. En terwijl zij haar armen vast om zijn beenen had geslagen, drukte zij haar gelaat tegen zijn enkels, tegen zijn harde rijgschoenen.

„Ik zou door je getrapt willen worden.... ik zou willen dat je mij met je laars overal schopte en ik zou je er dankbaar voor zijn.”

Toen Hans huiswaarts ging voelde hij zich opgeruimd. Hij zou ruim van geld voorzien zijn; hij had een aardige mätresse, die voor hem kroop als een slavin; hij zou de lessen aan de tooneelschool volgen; hij had de groote bibliotheek van den notaris tot zijn beschikking. Hans lachte tegen zichzelf in de spiegelruiten van de winkels, waar hij langs liep. Toen hij de huisdeur opende, was het hem alsof

iemand op het portaal stond, maar het was zinsbedrog. Terwijl hij zijn jas uitdeed, was het hem of er achter hem iemand stond, die grijsnachtte. Nu was de sensatie zoo sterk, dat hij zich omkeerde en met de oogen angstig rond zocht. Hij rilde. Toen hij de kamer binnenging, viel het portret van zijn overleden vader, dat in een lijstje op een standaardje op het buffet stond, door 't uitschieten van het standaardje vlak neer, met het gelaat naar beneden.

Hij liep naar 't buffet, zette het portret weer op het standaardje en bleef even op 't gelaat van zijn vader staren. Meteen was 't weer alsof hij achter zich iemand voelde staan, maar er was niemand in de kamer te zien.

„Moeder!” riep hij met zijn luide stem, zichzelf door 't geluid van zijn stem trachtend te vermannen.

„Wat is er jongen?” vroeg ze snel de trap afkomend, en nog half in de deur, met een klank van onrust is haar stem. „Is er wat gebeurd?”

„Niets dan goeds, mammi. Ik heb het nu doorgezeten. De volgende maand ga ik naar de Tooneelschool. 's Avonds zal ik lessen geven in de wiskunde; mijnheer den Tiel zal voor de lessen zorgen en ook dat ze ruim betaald worden. En moedertje, daarvan zullen wij wel kunnen leven. Als ik een jaar op de Tooneelschool geweest ben, zal ik al engagement krijgen. En dat betaalt dadelijk goed.”

„Jij denkt toch altoos aan mij . . .”

„Heb je je al een beetje met je harkelijn verzoend?”

„Ik suf er nog maar den heelen tijd over. En weet je wat ik zoo vreemd vind. Het is mij alsof je vader om mij heen is. Je weet, ik ben niet bijge-

loovig, maar nu zou ik toch werkelijk aan het spiritisme en aan spoken gaan gelooven. Waar ik ga en sta heb ik een gevoel of je vader naast mij staat en mij wat wil zeggen."

"En wàt wil hij zeggen, moeder?"

Hans lachte luid om haar en zichzelf van het dwaze van den waan te overtuigen."

"Ja, als ik dat nu maar wist. Ik geloof, dat het allemaal maar verbeelding is."

"Moeder..."

"Ja jongen..."

"Als vader nog leefde en ik zou hem gezegd hebben, dat ik aan het tooneel wou, wat zou hij geantwoord hebben?"

"Hij? Voor zoover ik hem ken, met zijn familie-trots en zijn sterk ontwikkeld eergevoel en zijn eerbied voor den naam Wentinck, waaraan hij alles ondergeschikt maakte, zou hij zich er met hand en tand tegen verzet hebben."

"Zoo... zou hij..."

Hans bleef zwijgen, zat peinzend voor zich uit te staren.

"Misschien is vaders geest in huis om mij aan te sporen, je nog van je plan af te houden..."

Zij rilden beiden, moeder en zoon. Maar Hans stond opeens op.

"Vader zou zich verzet hebben... Welnu moeder, dan ben ik blij, dat hij dat nu niet meer kan..."

"Jonge... lief... de nagedachtenis van je..."

"De vaders moeten zich niet verzetten tegen hetgeen de zoons als roeping voelen. Dat verzet is geen wijsheid, maar ijdelheid; dat is de instinctieve vijand-

schap van het verdwijnende leven tegen het opkomende... en moeder, ik begrijp niet, waarom u, die mij altoos zoo goed begrepen heeft, er tegen blijft ageeren, dat ik tooneelspeler word."

„Mijn hart is altijd met je jongen. Maar iets dat dieper in mij leeft dan mijn hart, zegt mij, dat het je niet gelukkig zal kunnen maken, tooneelspeler te zijn. Ik weet daarvoor geen verklaring te geven."

„En ik zeg u moeder, dat ik alleen in de oogeblikken gelukkig zal zijn, dat ik op het tooneel sta. Ik heb dat het eerst te Willemsoord ontdekt, toen ik in een gelegenheidsstukje optrad. En nu schijnt alles om mij heen er mij toe te willen leiden, dat ik aan het tooneel ga. Wij zijn uit een goed Protestantsch huis moeder, al hebben wij in de twee laatste geslachten weinig meer aan de geloofsvormen gedaan. Welnu mij is het of ik door een macht, die overeenkomt met een goddelijke, naar het tooneel gedreven wordt; en of er een andere, duivelsche macht is, welke er zich tegen verzet."

„Als het maar niet net andersom is."

„Goed moeder, dat kan ook. Welnu, dan wil ik die duivelsche macht dienen en trouw dienen. Als dan aan het duivelsche zooveel macht is gegeven, dan heeft dat duivelsche zeker ook rechten op ons."

„Dus je voelt het dan wèl als roeping."

„Als onweerstaanbare roeping... alsof geheime, onzichtbare maar niet onvoelbare machten mij er toe drijven en ik voel mij als god of als duivel, als een versmelting van die twee, in mijn strijd tegen alles wat zich tegen mijn roeping verzet. Het kan wel zijn, dat in deze dagen de geest van vader in ons huis

rondspookt. Waarom niet. Shakespeare was geen kind, hij was de meest superbe intelligentie en de meest diepe ziel, die ooit in moderne tijden geleefd heeft. De stukken van Shakespeare zijn vol geesten.

En hij heeft in Hamlet zijn eigen geloof aan geestverschijningen gemanifesteerd. Nu moeder, Hamlet heeft aan de inblazingen van den geest van zijn vaders gehoor gegeven en namelooze ellende is er uit voortgesproten. Ik zal toonen, dat ik de lessen van den dichter en het tooneel begrijp en den geest van vader weerstaan. De afgestorvenen moeten zich niet meer met de dingen dezer wereld bemoeien. Daar hebben zij denk ik andere middelen dan menschelijke en ik vermoed andere doeleinden dan wereldsche. Ik heb de innerlijke behoefte moeder om andere persoonlijkheden voor te stellen, dan ik zelf ben. Of misschien wordt mijn zelf gevormd door die verzameling van persoonlijkheden, die in mij leven en tot uiting zoeken te komen. Ik weet het niet. Ik sta er nog zoo onbekend voor. Maar als je mij lief hebt moeder, moet je mij begrijpen, in alles begrijpen..."

„Kindlief, het is zoo moeielijk voor mij om er in te komen... jij... mijn Hans... een harlekijn..."

„Juist moeder, een harlekijn... een harlekijn, dat is iemand, die een kleed draagt van verschillende bonte stukken samengenaaid. En zoo is mijn ziel misschien ook een ziel, uit verschillende bonte stukken ziel samengesteld. Als ik mij nu maar in dat pak thuis voel..."

„Je zegt het zoo mooi en zoo juist mijn jongen... Nu... ik ben nog niet met je roeping verzoend..."

maar wel met de wijze, waarop je ze opvat en begrijpt. . . ."

Zij sloeg haar arm om zijn hoofd, drukte zijn hoofd tegen haar borst, kustte hem op het donkerblonde haar.

En hij voelde hoe zij weder als een heilige, heellende damp in zijn lichaam, in zijn ziel oploste.

X.

Op de Tooneelschool was Hans Wentinck spoedig een van de meest belovende leerlingen. Zijn fond van kennis, zijn ijzersterk geheugen, zijn groote wilskracht en zijn snel bevattingvermogen maakte van hem een ideaal-leerling. Doch hij vond er geen leeraren, die hem bevredigden. Daar hij een goed gebruik van de bibliotheek van mijnheer en van mevrouw den Tiel maakte, had hij spoedig zich een vrij groote kennis van de klassieke zoowel als de moderne litteratuur in de moderne talen verworven en de leeraressen en de leeraars aan de tooneelschool bleken spoedig minder kennis dan de ijverige leerling te bezitten. Hij had al eens nu en dan een figuranten rolletje op het tooneel van den Stadsschouwburg mogen spelen en zoo kreeg hij, die al in het dagelijksch leven een natuurlijke vrijmoedigheid bezat en in zich meer en meer tot het besef kwam van een recht op heerschen als lid van een voorname oud-Hollandsche familie, een groote zekerheid tegenover het publiek.

Op een avond, dat hij weder had gefigureerd, nu in Marguerithe Gauthier van Alexandre Dumas, zag hij dat een van de jonge lieden, die mevrouw Den Tiel hem 's avonds bij de opvoering van Faust had aangewezen als behorende tot de geniën van „de

Nieuwe Gids-beweging", tusschen de schermen op een der actrices stond te wachten.

Het was achter het tooneel al lang bekend, dat dit jongmensch de actrice zeer het hof maakte en haar in de couranten, die te zijner beschikking stonden, in zijn critieken prees. De eerste afleveringen van „De Nieuwe Gids" het tijdschrift der jongeren, waren verschenen in Hans had ze gelezen en herlezen. Hij waagde het er nu op, zich zelf aan den jongen schrijver voor te stellen en spoedig waren ze in een druk gesprek. Eerst over het stuk. Hans vond het een gevoelige, psychologische studie vol fijne accenten.

„Hoe prachtig is dat onderhoud tusschen Marguerithe en den vader niet geschreven. Hoe echt Fransch verrijnd, dat zachtjes wegwijnen der edele, opofferende teringlijderes..."

Maar de jonge schrijver zei een beetje uit de hoogte, dat hij het stuk een grof, sentimenteel prul vond, dat berekend was om in den groven bourgeois, komenijsbaas-gevoeligheden wakker te roepen. „Dumas heeft geen enkele grove truc vermeden om den bourgeois te pakken. Hij is een charmeur, maar een charmeur voor gorilla's, die Zondags in Artis uit zijn ... De psychologie is er een uit aflevering-romans. Een maitresse laat een rijken amant niet los; dat is nog nooit vertoond. Leest u Nana van Zola, dan zult u leeren kennen wat het wezen van de courtisane is. Als men edele gevoelens heeft, dan houdt men het geen week in het maitressen-bestaan uit. Wat is die juffrouw Gauthier? Een juf, die de baan is opgegaan omdat ze te zwak of te lui is om op een hoeden-atelier eerlijk haar brood te verdienen. Zij heeft een

rijken mainteneur aan de haak gepikt en laat deze voor haar de bovenstandsche jurken betalen. Maar de bourgeois, die bang is voor de maîtresse van zijn zoon, omdat de dure maîtresse een van de grootste gevaren voor zijn bezit is, heeft zich het knus-knui-zerige ideaal gemaakt van een maîtresse, die als het goede bovenstandsche bourgeois-huwelijk voor zijn zoon komt, netjes en fatsoenlijk zich terugtrekt en om alle moeilijkheden in de toekomst ook te vermijden, wel de goedheid heeft, op een sentimenteele wijze dood te gaan. Moet u niet schateren nu ze wegsterft ... kijk ... daar ligt ze in den stoel ... ik ken haar heele reeks van doodskuchjes reeds ... is het niet om te gieren, om van pure lol stuiptrekkend te lachebekken? Zoo willen al die deftige centen-bourgeois wel, dat al de dure maîtresses van hun buitensporige zoontjes de kraaienmarsch blazen ... Ha ... ha ... ha ... en zij, zij is zoo heerlijk naïef. Zij gaat er in op, in haar tering-achtige maintainée rol ... maar dat is niets, dat pleit voor haar. Tooneelspelen, dat is zijn tegenstelling verbeelden om zich van zijn persoonlijkheid bewust te worden. Dat kuchende, hoestende wegkwijnende maitresje daar op het tooneel is in werkelijkheid een Messalina ... nu ja ... een boersche Messalina, een Zeeuwsche deern die haar Spaansche temperament uitleeft ... Ze is grof-pootig Hollandsch en daarom is het zoo lollig haar nu te zien, dat satanische canaille, zooals ze den bourgeois ophitst en opkikkert met haar quasi-ziekelijkheid ... Mijnheer Wentinck, het tooneel is het ideale bordeel ..."

Wentinck was, toen de jonge criticus met de actrice 's avonds wegging, door den criticus uitgenoodigd eens 's avonds in „Bavaria" te komen, een bierhuis in oud-Duitschen stijl, dat pas in de Kalverstraat bij den Heiligen Weg was geopend. Daar kwam Jong Holland bijeen; daar werd beraadslaagd over de groote omwenteling die in de Nederlandsche kunst zou plaats vinden.

Hij vond er 's avonds een tiental jongemannen, allen eenige jaren ouder dan hij, die uiterst kalm achter de eikenhouten tafeltjes zaten en een glas bier dronken en een sigaar rookten. Ze spraken weinig en hadden Wentinck, nadat hij door zijn kennis, den criticus, was voorgesteld, warm de hand gedrukt; maar niemand richtte in 't bijzonder het woord tot hem. Te half twaalf kwam een lange jonge man, die zijn donkerblond haar lang droeg en groote, droomerige maar toch doordringende blauwe oogen had met een vriend, een rijzige, elegante verschijning, minder zorgeloos gekleed. De vriend had zeer vol, rood haar.

Zoodra deze twee jonge mannen gekomen waren, werd het gesprek levendig. Men had het over van Hall, den redacteur-secretaris van „De Gids", die onder pseudo sonnetten in dat tijdschrift had gepubliceerd, waarin hij de gedichten van de jongeren trachtte belachelijk te maken.

„Wij kunnen gelukkig zijn, dat hij al zoo ver is," zei de jonge man met de groote, blauwe oogen. „Want wanneer hij niets anders tegenover ons te stellen heeft, dan parodieëring van onze verzen, dan is 't al ver met hem gekomen. Hij vecht al met wapens aan ons arsenaal ontleend. Indien hij werkelijk

wat tegen ons zou kunnen ondernemen, moest het door uitnemend werk zijn. Maar hij kan zelfs in proza niet anders dan onpersoonlijk stellen en zoo zal hij meer door zijn eigen zwakte dan door onze aanvallen sterven."

„Zij mogen niet voor ons bestaan", meende een ander. „Wij moeten op twee wijzen te werk gaan, scheppend en critiseerend. Maar vooral scheppend en critiseerend alleen zoodanig, dat wij Nederland weer eens gaan wijzen op de ware groote schrijvers. Dan zullen de middelmatigheden van „De Gids" wel spoedig vergeten zijn. Zij hebben op dit oogenblik twee menschen, die wat zijn en die wat beloven, Emants en Couperus. Maar die beiden staan eigenlijk dichter bij ons, dan zij zelf weten. Het doet er niet toe waarin zij schrijven. De hoofdzaak is dat zij psychologen zijn en woordkunst geven . . ."

Het gesprek kwam op Vondel. „Ik heb hem lief om zijn geluid als van een zuiver kerkorgel en om zijn zuiver dichterlijk wezen. Hij is voor mij nog vaak meer man met een gothisch sentiment dan een renaissance-figuur. Rembrandt is zuiverder Hollander van de 17e eeuw. Rembrandt is voor ons aan het eind van de negentiende eeuw meer dan Vondel. Vondel is breed, maar met zwier; Rembrandt is breed in eenvoud . . ."

Het gesprek kwam wat later op Sophocles en Aeschylus. Wentinck had eerst met aplomb deel in 't gesprek willen nemen, maar hij merkte spoedig, dat hij hier in een kring van talentvolle menschen zat, die veel studie hadden gemaakt van schrijvers, wier namen hij zelfs nooit te voren had gehoord.

Tusschen den blonden jongen man met de blauwe oogen en den roodharigen ontstond een gedachte-wisseling over den stijl van Salustius. Men sprak over het Symposion, over den invloed van de oud-Grieksche litteratuur op Shelley en een schaterend gelach ging op, toen over de menschen gesproken werd, die het over Byron en Shelley hadden alsof dat gelijkwaardigen waren. Het was alsof er een groote geestigheid gezegd was of een wat gepeperde mop was getapt, zoo plotseling was dat schaterend lachen van allen geweest.

* *
*

Bedrukt gtng Hans 's avonds huiswaarts. Hij voelde zich dom, klein, bekrompen naast die jonge lieden. En in welk een geheel andere sfeer leefden zij. En dan, en dan . . . zij reciteerden niet, zij zegden niet de verzen van andere dichters op, zij herhaalden niet gedachten van anderen. Maar zij schiepen zelf dichtwerken en zij gaven eigen denkbeelden . . . En wat waren zij rustig, wereldwijs, vol zelfbeheersching . . .

Toen hij thuis was, ging hij naar zijn studeerkamertje, legde een blad schrijfpapier voor zich en wilde gaan schrijven . . . Maar wat? Ja, hij wilde ook gedachten neer schrijven, gedachten over kunst en leven. Hij wilde mede strijden in de gelederen van het nieuwe geslacht, het geslacht dat de twintigste

eeuw voorbereidde. En groote verzen wilde hij schep-
pen, treurspelen en blijspelen in verzen maken en
romans, romans zooals Zola en Flaubert en de
Balzac.

Maar hij kreeg geen inval. Hij zat te peinzen, door-
woelde zijn innerlijk. Doch hem kwamen slechts brok-
stukken in 't hoofd van al de vele rollen, die hij nu
al gelezen of geleerd had.

Hij wilde zijn geheugen dempen, smoren.... het
verdringen en achter dat geheugen naar iets van zich-
zelf zoeken. Maar het lukte hem niet, De zinnen uit
Shakespeare, Vondel, Multatuli's Vorstenschool en De
Bruid daarboven kwamen in hem op. Dan weer regels
in 't Fransch uit Corneille, Racine, Molière. Plotseling
regels in 't Duitsch uit de Faust van Goethe....

Moedeloos zat hij, voelend zijn machteloosheid. En
hij dacht opeen met schrik aan 't woord van moeder...
Harlekijn, harlekijn.... Dat was hij.... een lappen-
deken.... aaneengenaaide stukjes van andermans
pakken.... een pias in bonte voden van anderen
gestoken.... een harlekijn, met een draadje op den
rug, waaraan men trok en dan wip, gingen de armen
en de beenen hoog-laag, hoog-laag....

Angstig stond hij op, stak een kaars aan, draaide
het licht uit, ging naar zijn slaapkamer.

Zijn hart bonsde. Hij kleeedde zich haastig uit,
sprong gauw in bed, verborg zich onder de dekens
alsof hij bang was om gezien te worden.

De kaars liet hij branden, om niet geheel in don-
ker te zijn. Naar het lichtpeertje turend, bleef hij
bevend en beangst liggen.

Toen begon hij te weenen... „o God, een har-

lekijn, een harlekijn. Moeder heeft gelijk gehad toen ze het verafschuwde... ik ben leeg, ik ben een maaksel van anderen... een har-le-kijn... een comediant....

XI.

Toen hij den volgenden morgen bleek, met blauwe kringen onder de oogen, tegenover zijn moeder aan de ontbijttafel zat, werd zij ongerust. Hij, haar ijzersterke Hans, zag er uit als een zwakke, vermoeide jongen.

„Hans”, vroeg ze, terwijl ze een glas melk waarin ze een ei geklutst had, bij zijn bord schoof, „heb je in de laatste tijden niet te veel van je lichaam ge-vergd?”

„Ik... van mijn lichaam? Daar kan ik nooit te veel van vergen. Ik voel het nooit. Ik wou, dat ik het maar eens voelen kon.”

„Dan van je geest...”

„Nee moeder... ik heb niets, heusch niets”.

„Ik wou maar, dat het met die studies aan de tooneelschool ten einde was. Ik verlang er zoo naar Hans, dat ik je voor 't eerst zal zien optreden...”

Een schok ging door zijn lichaam. Zijn moeder verachtte hem dus diep-in niet meer — zij verlangde naar zijn optreden.

„Meen je dat moeder?”

„Maar kind, natuurlijk.”

„En je waart eerst er zoo op tegen, dat ik...”

„Vindt je mij al zoo oud, dat ik niet meer over

domme vooroordeelen heen zou kunnen komen?

Ik ben tegen je tooneelloopbaan geweest... maar (en zij stond op en kwam dicht bij hem staan) dat moet je nu maar vergeven en vergeten. Want dat was dwaas en ongevoelig..."

„Hoe ben je op eens zóó veranderd?"

„Niet opeens. Het is langzaam gegaan en het heeft mij ook wel binnen-in strijd gekost. Maar Hans, als jij boven reciteert, dan hoor ik dat beneden... en langzamerhand heb ik daar de schoonheid van leeren begrijpen... en nu... lieveling... als je nu boven repeteert, loop ik altoos zachtjes de trap op en ga op 't portaal staan luisteren. Het is zoo mooi. Je stem is zoo prachtig en door jou leer ik nu de groote dichters kennen... zooals ik ze vroeger nooit kende. Ik heb Vondel altoos vervelend gevonden, kon mijn oogen niet open houden, als ik hem las. Maar nu, door jou heb ik hem leeren kennen.

Als jij de Lucifer of de Gijsbrecht of de Palamedes leest, dan is 't mij of ik in een groote kerk sta... ik ben meestal dan in gedachten in een ruimte als in de St. Bavo te Haarlem en ik hoor orgelklanken dreunen en ik zie het licht langs de zuilen schemeren.

Je moet alles vergeten, wat ik je vroeger zei, jongelief.

Ik weet nu, dat in jou je overgrootvader, den predikant is herleefd... maar fijner, hooger, door kunst veredeld. Wat jij geeft is zuiverder godsdienst, omdat het niet is een onmiddellijk vermanen, niet een directe zedepreek is, maar omdat er heiligheid van je uitgaat... van je uitstraalt..."

Vroolijk, gelukkig, gesterkt, vol vertrouwen in zijn roeping, die hij door de woorden van zijn moeder hervonden had, was Hans naar de tooneelschool gegaan. Aan de deur werd hij opgewacht door Bos, een ex-kellner, die veel aan het liefhebberij-tooneel gedaan had en nu door een vereeniging in staat was gesteld op de Tooneelschool zich te ontwikkelen. Hij was een groot bewonderaar van Hans, keek naar hem op als naar een genie en was heel gelukkig als hij met Hans eens een stukje den weg mocht uitgaan. Als Hans sprak zweeg hij met eerbied, luisterde, nam het geloovig aan. Als Hans op het studie-tooneel speelde, was Bos altoos zijn toeschouwer. Dat geloof, dat enthousiasme, die bewondering schoorden Hans en zoodra Bos niet als toeschouwer en bewonderaar aanwezig was, voelde Hans zich onrustig, onzeker. Daarom had hij Bos nu en dan ook wel eens mede naar huis genomen, als hij repeteerde. Dan zat de ex-kellner geduldig en aandachtig te luisteren, had nooit anders dan bewondering en het was deze critieklooze bewondering, welke Hans aanvuurde.

Zoo was er dan tusschen beiden een vriendschap ontstaan als die tusschen een prins en een vertrouwd kamerdienaar.

„Wentinck, ik heb wat goeds aan de hand. Een fijne vereeniging van eerste klas menschen, allen van Heerengracht en Keizersgracht, heeft mij gevraagd om een voorstelling van een klassiek stuk in Felix Meritis te regisseeren. Maar ik durfde het niet aan. Je weet het hé, een komiekje zou ik al aardig kunnen maken, maar een groot klassiek stuk regisseeren en tusschen al die eerste klas menschen een hoofdrol

spelen... da's te kras. Toen heb ik bij mijzelf overlegd, dat wat ik niet kon, jij allang uit je mouw schudt... en ik heb ze jouw naam genoemd. En toen heeft de voorzitter, een student in de rechten, mij gezegd, dat ik maar eens met je bij hem zou komen."

Hans voelde zijn hart popelen. De éérste schrede! Zij waren dien dag niet het gebouw binnengegaan, doch hadden den voorzitter een bezoek gebracht. Het zekere optreden van Hans, het zich met gemak bewegen in den voornamen kring, waarin hij door den student werd voorgesteld, naast den schuchteren, onhandigen Bos, die op zijn teenen liep, heesch sprak van zenuwachtigheid, de aangeboden sigaar met een bandje aannam met de gretigheid van een burgerjongen, die op wat extra's wordt onthaald, had Hans, die zich rustiger gevoelde dan ooit, want hij had altoos „publiek" noodig om zichzelf goed te beheerschen en te uiten, dadelijk een uitnoodiging gebracht om eens familiaar bij de Cortenaers op bezoek te komen.

De Cortenaers waren van Belgischen afkomst, in 1831 Oranje trouw gebleven, hadden bij den aanleg der sporen in Nederland veel geld verdiend en de kleinkinderen behoorden nu tot de aanzienlijkste en rijkste families van Amsterdam. Zij bewoonden een groot huis aan de Keizersgracht bij de Leidsche straat en in het groote gezin, drie dochters en vier zonen, werd veel aan kunst gedaan. Pol Cortenaers, student in de rechten, had de tooneelvereeniging „Mirliton" opgericht en nu ter eere van het éénjarig bestaan, wilde men een klassiek werk opvoeren.

Lang werd beraadslaagd welk stuk zou gekozen worden. Mevrouw Cortenaer, een bijna vijftigjarige dame, van groote statuur, met grove trekken, statige bewegingen en een diepe altstem, nam deel aan de besprekingen. Zij meende, dat een stuk van Molière het best zou passen, b.v. Belachelijke Hoofsche Juffers of De Vrek of De Ingebeelde Zieke. Maar Hans had op een vertooning van een stuk van Vondel aangedrongen. Vondel? Was dat dan te spelen? Nu ja, op Nieuwjaarsdag in den Stadsschouwburg als toegift op de Kloris en Roosje, waarom men eigenlijk kwam. Hans had geestdriftig over Vondel gesproken, de zinnen herhalend die hij opgevangen had bij de jonge mannen van de Nieuwe Gids en ten slotte kreeg hij het er door, dat onder zijn regie en geheel naar zijn plannen een opvoering van den Palamedes zou plaats vinden.

De rolverdeeling werd opgemaakt. Men zou het jaarfeest in het gebouw Felix Meritis doen plaats vinden. En twee maanden zou men zich voorbereiden om de verzen goed te leeren zeggen. Daar de medespelenden allen behoorden tot de voornaamste families, behoeften er geen kosten ontzien te worden en een voorschot van vijfhonderd gulden werd aan Hans verschaft, opdat hij daarvan decoratief, zaalhuur, costumier en wat er verder noodig was, zou kunnen bekostigen.

Toen Hans met de vijfhonderd gulden in zijn portefeuille huiswaarts ging, was hij als dronken van geluk. Moeder moest dadelijk deelgenoote worden van zijn eerste zelfstandig optreden. En hij begon 's avonds voor haar den Palamedes geheel te reciteeren. Zij zat stil en aandachtig te luisteren en eerst tegen één uur 's nachts gingen zij te bed. Hij had voor zijn moeder

de verschillende rollen gespeeld, getoond hoe hij zou spelen en moeder had geen andere woorden gehad dan, maar mijn jongen, hoe prachtig, hoe werkelijk van houding, hoe komt het toch zoo mooi in je op.

Toen Hans alleen op bed lag en hij nadacht over de rollen, begon hem de angst te bekruipen, dat hij toch niet slagen zou. Neen... hij was niet gerust. Moeder, ja moeder vond het mooi. Maar hij zelf wist heel goed, dat hij zoo'n beetje Veltman en Haspels had nagedaan, maar toch eigenlijk geen enkele rol uit zich zelf geschapen had. Alsof een ander het in hem zei, kwam in hem met een grooten drukkenden angst, de bewustheid, dat hij zoo min als hij de kracht had gehad uit zich zelf een denkbeeld neer te schrijven of een enkelen versregel te dichten, zoo min de kracht had, een persoonlijkheid uit zich zelf te verbeelden. En toch had hij de behoefte om tooneel te spelen. Was het wellicht de vermoeidheid van den dag en den avond, dat hij nu zich op bed zoo moedeloos gevoelde? Hij trachtte zich in de personen in te denken, wilde opgaan, geheel opgaan in den Palamedes. Maar het lukte hem niet, een der rollen zoo te voelen, dat hij iets uit zijn binnenste er in vereenzelvigd vond. Doch de woorden van het inleidende klinkdicht dreunden in hem na, zooals de bammen van een kerkklok nadreunen. Het was hem, alsof een andere stem dan de zijne reciteerde:

't En leed geen zeven jaar, of Palamedes' schaauw,
Bij nacht, de tenten ging der rechteren doorwaren,
Die rezen op verbaasd met opgerezen haren,
En zagen daar een schim, mishandeld bont en blauw.

Zijn baard hing dik van 't bloed, zijn keel was schor
 [en flauw,
 Wie komt ons, riepen zij, in 't duister dus vervaren?
 Bij toortslicht, sprak hij, ik uw straf lees uit dees blâren,
 Die mijne onnoozelheid ten roove gaaft aan 't grauw...

Hans sidderde. Hij zag de schim van Palamedes, hoog, grijsblank, zilverig als een visch en de oogen groot, droevig starend, en den met bloed belooopen baard... En die geest kwam nader... Hans was ontzet, een koud zweet brak hem uit. De zilverige wadem zweefde aan, nu raakte ze zijn lichaam... zijn lichaam slorpte den geest op, die nu in hem was opgelost... Hans stond langzaam op... schreed nu in de kamer voorwaarts, zooals de geest dat gedaan had. Hij voelde, dat hij in den geest was opgelost... Nu hâd hij die groote, droevige oogen, den met bloed belooopen baard en opeens, midden in de stilte, reciteerde Hans, maar met een stem waarvan hij wist, dat het de zijne niet was:

't En leed geen zeven jaar, of Palamedes schaauw,
 Bij nacht, de tenten ging der rechteren doorwaren...

Toen opeens zweeg Hans. Een hand greep naar zijn keel, worgde hem... Hij was tot stikkens toe benauwd, kon niet schreeuwen...

Dansend om hem heen ging naakt de magere weduwe van Boeckhoven, met slappe, vale borsten, een krommen neus, paarsig gloeiende oogen en haakvormig gekromde vingers, die naar hem grepen...

Hij vluchtte, om de tafel, nu zijn bed in, rillend

diep onder de dekens, de dekens over zijn hoofd getrokken. Maar hij bleef de oogen zien, nu overal, paarsig lichtende oogen en paarsig lichtende rijen tanden, die klapperden . . .

Rillend en sidderend viel hij in de bewusteloosheid van een diepen slaap.

XII.

Hans had den volgenden dag met Bos over de opvoering van den Palamedes gesproken. Bos durfde de voorlezing niet aan. Neen, het was te zwaar, te moeielijk, zoo een klassiek stuk van Vondel. En dan met dilletanten, met ongeoefende menschen, die liever een van Maurikje moesten afhanselen voor de oomes en tantes. Doch Hans bleef aanhouden. Neen, het tooneel moest hervormd worden, zoo goed als de mannen van De Nieuwe Gids de litteratuur aan het hervormen waren. En hij, Hans Wentinck, zou de leiding nemen.

„Als je dan eens naar die mannen van De Nieuwe Gids ging en hun vroeg, hoe je zoo'n Palamedes zou kunnen opvoeren? Zou je dat durven?”

„Durven? Ik? Ik durf alles...”

„Ja, maar ze konden wel eens niet thuis geven...”

„Wij kunnen het probeeren...”

Zij waren samen naar de woning van Willem Kolos gegaan, die in de Kerkstraat op twee armoedige huurkamertjes woonde samen met een ander dichter, een zestal jaren jonger dan hij. Hendrik Leezer. De twee jonge tooneelspelers waren hartelijk ontvangen. Kolos zat in een ouden rieten stoel in een versleten, grijzen chambercloack bij het rechtsche raam van de schamele kamer.

Toen hij opstond leek hij een gekooiden reus, met zijn lang, donkerblond haar, zijn hoog voorhoofd, zijn groote, diepe, klare, blauwe oogen, zijn rijzige gestalte. Leezer was slanker, had rood haar, zachte, verdroomde oogen.

Hans deed het woord, sprak van den achterlijken toestand van het tooneel, dat op Sardou en Ohnet teerde, zeide dat hij het Nederlandsche Tooneel wilde opstuwen in de vaart der volkeren en nu den Palamedes van Vondel met een gezelschap van kunstlievende liefhebbers in Felix Meritis zou opvoeren.

„Waarom wilt u Vondel door een vertooning ontwijden?” vroeg Kolos, nadat hij Hans rustig had laten uitspreken.

Even kwam het in Hans op om den dichter, juist zooals hij dat den „schappelijken” wetenschappelijke gedaan had, een absurd antwoord te geven. Het lag hem op de lippen te zeggen: „Ik wil Vondel ontwijden om u op een voetstuk te zetten.” Maar Kolos keek hem met zijn groote, klare oogen rustig en onbevangen aan en Hans voelde zich diep in zijn binnenste huiveren en sloeg de oogen neer.

„Vindt u vertoonen, ontwijden?” vroeg hij daarna escheiden en gedwee.

„Ja... als ik een dichter lees, voor mijzelf stil of luid op, om den klank te hooren, het geluid van het vers, den gang van den cadans, kortom om het rythme, dat diep-innigste van een vers, te proeven, dan is dat voor mij genoeg. Het spelen, zooals ik dat wel eens op het tooneel gezien heb, verstoorde voor mij altoos juist dat, wat ik liefhad in een treurspel in verzen.”

„Maar Vondel heeft toch al die treurspelen geschreven om ze te doen vertoonen?” vroeg Hans.

„Dat kan wel zijn. Maar als ze vertoond zouden worden, dan behoorden de vertooners ook zelve superbe kunstenaars te zijn, die de muzikale gedachte in zich voelden. Ik geloof niet, dat wij op 't oogenblik tooneelspelers hebben, die zoover zijn. Wat ik er tot heden van hoorde, en ook mijn vriend hier en Thym en van der Goes en van der Horst spreken er wel eens over, belooft niet veel. De menschen gaan aan het tooneel om hun zinnelijkheid bot te vieren of uit ijdele roemzucht of heel pienter hoor, bijzonder pienter, om een goed maandgeld te verkrijgen, dat ze met fatsoenlijken arbeid op een graankantoor of op een fabriek van waskaarsen of margarine niet zoo gauw zouden verdienen.”

„Bij de Grieken,” zeide nu de roodharige dichter, „was het drama, essentie van de volksziel zelve, was het tooneel een cultus, een ceremonie. De Grieken hadden het gebaar . . . het weidsche gebaar der alomme schoonheid. Hun goden, zij zagen ze belichaamd in menschengestalten en wie die menschengestalten nu uitbeeldde, zelf zich voelend als een godheid, dragend in zich de verhevenheid van de volksziel in een kernpunt, hij was spelend de heerscher, de priester, de droomer, de zegger van de goddelijke essentie zelve . . .”

De twee jonge tooneelspelers waren stil. Hans voelde zich benepen, klein, dom. Maar zijn groote weetgierigheid gaf hem weer moed.

„En hoe zoudt u dan een Palamedes opvoering regelen?” vroeg hij den roodharigen poët.

„Denk aan het koor. Het koor, dat is de abstractie. Het koor, dat is de synthèse. Het koor is het publiek, dat mede-denkt, mede-voelt, mede-dicht, dat den dichter draagt, dat de harmonische gedachte vertolkt tegen het dis-harmonisch aanbotsen van de lotgevallen naar den loop van het noodlot. Zoo zet dan uw spelers op een rij in een halfmond en elk zegge zijn verzen in den stijl van zijn wezen, met een passend gebaar, staande in een rustigen stand. En stel uw koor op in het orchestra en dat zij zeggen, Eubeeërs, Ithakoizen, Peleponesers, als een muziek, muziek, muziek, als een zoete muziek van pijpende orgels en hooge dubbelfluiten en diepzinnende cymbalen, hun reien.”

„Zoudt u ons eens zoo'n koor kunnen voorzeggen?” vroeg Hans.

De jonge dichter ging naar een wankel boekenkastje, haalde er een deeltje van 't Klassiek Panthéon uit en het boekje openend, begon hij een rei te lezen, met lange uithalen, zich in-zichzelf verzinkend, zeggend voor-zichzelf en in-zichzelf meer dan voor de twee jongelieden de rei.

Toen zij afscheid namen, drukten de beide dichters hun ongewoon krachtig de hand en zij zagen hen diep in de oogen.

Hans had niet alles begrepen, maar hij deed voor zijn kameraad, alsof hij nu geheel wist, hoe hij de regie moest voeren. Zijn sterk geheugen had alle woorden en klanken behouden. En toen hij alleen thuis was, zat hij te peinzen over het onderricht.

Bij de eerste repetitie had hij dadelijk de spelers geplaatst naar de aanwijzingen van den dichter Hendrik Leezer. De hoofdfiguren in een halven cirkel. En in het

orkest terzijde schuin de zeggers en de zegsters van de reien. En hij, met zijn snel accaparatie-vermogen, had hun de verzen voorgezegd, juist zooals hij dat van Leezer had gehoord, met een imitatie van Leezers stemgeluid, Leezers intonaties, Leezers gebaar.

De liefhebbers vonden het wel vreemd, maar het nieuwe, ongewone bekoorde en toen na twee maanden van ijverig repeteeren de voorstelling plaats vond, kwamen ook de mannen van de Nieuwe Gids, die uitgenoodigd waren, luisteren. Het publiek van genoodigden verveelde zich, verveelde zich gruwelijk, den heelen namiddag van één tot zes ure, niets anders hoorend dan het dreunen en deunen van de lijzige verzen met willekeurige intonatie, zonder eenig verband met den logischen inhoud. Maar men bekende het elkaar niet, juichte de liefhebbers toe en vooral den régisseur Hans Wentinck, die tevens de rol vervulde van Palamedes. Aan het slot werd Hans naar 't voetlicht geroepen, kreeg een grooten lauwerkrans en daarna werd hij uitgenoodigd, deel te nemen aan het diner, dat bij Couturier aan alle medewerkers en hun families door het bestuur der vereeniging werd gegeven.

En aan het diner nam de heer Cortenaer het woord, sprad Hans toe, roemde hem als de inaugurator van een nieuwe Nederlandsche tooneelspeelkunst, de jonge man, die de kunst van het verzen zeggen weder in eere had gebracht, die als door een goddelijke intuïtie geleid, het grootste treurspel van de Nederlandsche renaissance had doen herboren worden.

Hans wilde antwoorden. Maar toen hij opstond, voelde hij, dat hij geen woord uitzichzelf zou kunnen zeggen. Hij stond zelf rechtop achter de feesttafel en

hij zag hoe de kellner zijn glas met champagne vulde, maar hijzelf, scheen voor zichzelf toch nog altoos te zitten. „Dames en Heeren!” begon hij...

Het was doodstil.

„Dames en Heeren... Mij dunkt, niet beter kan ik doen dan te zeggen, dank, dank, nogmaals dank. Het is te veel, te overstelpend... Dank, nogmaals dank, aan allen...”

Hij ging weer zitten. Men klapte uit hoffelijkheid. Maar Hans voelde wel, dat men meer van hem verwacht had. En dit besef, drukte hem neer, maakte hem melancholiek. Hij dronk nu opzettelijk veel champagne om over zijn trieste bui heen te komen. Na het diner werd likeur geserveerd en in de zijzaal begon de dansmuziek te spelen. Hans dronk veel likeur, maar hij bleef nuchter, somber, had sterker dan ooit het gevoel van naast een afgrond te loopen, die hem aangaapte, die hem dreigde op te slokken.

Hij vermande zich, ging naar de jonge dames, die medegespeeld hadden, schreef zijn naam in haar boekje, danste met ze, zijn lichaam weder als een mechaniek voelend, dat hij zelf van diep-uit bewoog, terwijl hij zelf niet er bij was.

De meisjes met wie hij danste, waren in zijn armen als gebiologeerde duifjes. Zij drukten zich tegen hem aan, zagen naar hem op, dankbaar, verlangend, hartstochtelijk. Hij merkte hoe zij den geur van zijn lichaam opsnoven, hem drukjes gaven, zich met haar boezems tegen hem aan, tot hem opwierpen. Maar hij bleef koud, voelde zich machteloos, laf, flauw, gedrukt, altoosnog zwaarmoedig zinnend over het vreeselijk oogenblik, toen hij geen woord uit zichzelf voorhetbeantwoorden van den toast had kunnen vinden

Mevrouw Cortenaer kwam naar hem toe.

„Bent u niet erg, erg vermoeid, mijnheer Wentinck?”

„Maar neen mevrouw, niet in 't minst?”

„Ik dacht het... en het zou niet verwonderlijk zijn, na een zoo drukken dag en een dag van zoo-veel succès. Mijn man is een van de steunpilaren van het Rotterdamsch Tooneelgezelschap... Ik heb al straks met hem over u gesproken. U moet bepaald naar het groote tooneel... u zult daar spoedig een van de eerste krachten worden...”

Hans bloosde van geluk.

„Bent u daardoor zoo gelukkig, dat u er van bloost?” zeide zij.

En meteen keek zij hem in de oogen en hij begreep wat zij wilde.

„Mag ik u ook om een dans verzoeken... heeft u de wals nog over?” vroeg hij.

„U komt wel laat bij mij... u denkt zeker ook, de jeugd gaat voor?”

„Dan zou ik u 't eerst hebben moeten vragen, want u straalt van jeugd...”

Hij zag dit zeggend, haar aan en vond haar grof, zwaar, lomp, met stroef vleesch en een duf lichaam. Maar de muziek begon de Donau-Walzer van Strauss te spelen en zij zeide, jeugdig doende als een bakvisch en haar oogen verlangend naar hem opslaande:

„Dat vind ik een hemelsche wals...”

Hij sloeg zijn arm om haar heen en deed zijn lichaam met haar walsen. Zij gaf zich over, zwijmelde in zijn arm. Zij werd warm en de geur van haar lichaam dampte tot hem op. Opeens bracht die geur

hem den geur van het lichaam der tanige, magere weduwe van Boeckhoven in herinnering. Zijn polsen begonnen te kloppen, zijn hart bonsde, zijn mond begon te hijgen naar die vrouw, die hij verafschuwde en naar wie hij nu opeens door dien geur verlangde. En nu, walsend met mevrouw Cortenaer, dacht hij aan de weduwe Boeckhoven; hij ademde den geur van mevrouw Cortenaer op, den bekenden geur, den zoeten, prikkelenden geur en hij drukte in mevrouw Cortenaer de weduwe, boog zich over haar, met stralende oogen.

Toen de wals ten einde was, zeide mevrouw Cortenaer:

„U walst héérlijk, héérlijk . . . Ik zou den heelen nacht met u hebben kunnen doorwalsen. Heeft u nog een dans vrij?”

„Ik ben moede, werkelijk zeer moede mevrouw. Ik voel dat ik weg moet gaan en rust nemen.”

„Arme jongen. Ja . . . wij hebben allemaal ook wel veel van u gevergd. Nu . . . gaat u maar stil heen . . . ik zal onzen koetsier laten zeggen, dat hij u naar huis rijdt . . . En komt u weer spoedig bij ons . . . heel spoedig . . . u moet àlle, alle feestjes bij ons meemaken . . . u bent een heerlijke, heerlijke danser . . .”

Toen Hans in het rijtuig zat, tikte hij bij de Leidsche straat den koetsier, dat hij stil moest houden. Hij stapte uit, gaf den man een fooi en liet hem wegrijden.

Daarna sloop hij de Keizersgracht langs, belde aan bij de weduwe Boeckhoven. Er werd niet opengedaan. Hans belde weer. Nog kwam niemand naar de voordeur. Hij belde nu onstuimig. Toen hoorde hij binnen een deur opengaan . . . het licht werd opgestoken, de deur ging op een kiertje open. De weduwe stond zelve achter de deur.

„Wie is daar?” klonk het angstig.

„Ik . . . Wentinck . . .”

„Wie . . .”

„Ik . . . de . . . col . . . por . . . teur . . . van vroeger . . .”

„Wat wil je? . . .”

„Doe nu maar open . . . doe in Godsnaam open ! . . .”

„Nee hoor . . . dit is geen tijd . . . Om elf uur 's avonds . . .”

„Juist . . . om elf uur . . . Ik kom juist zoo laat . . . je weet wel waarom . . .”

*
* *
*

Midden in den nacht zag hij haar naast zich, in 't vaal schijnsel van een patent-lichtje. Hij zag haar beenige kaak, haar ingevallen oogholten met de gesloten oogleden. Hij hoorde haar reutelend snorken en hij voelde de neiging haar zoo te smoren.

Toen zag hij weer de schim van Palamedes, met de paarse oogholten en den met bloed bedropen baard.

Hij huiverde, kroop ineen. Toen lag hij zijn hoofd zacht op haar dorre borst en snoof den geur van haar lichaam in, den prikkelenden geur, die hem weer opwond. . . .

Maar hij verzette zich . . . keerde zich van haar af. Hij bepeinsde den dag, de voorstelling, het diner.

Toen dacht hij aan dat gruwelijke oogenblik, toen hij den toast niet had kunnen beantwoorden.

En zacht begon hij te weenen... snikkend stil in zichzelf uit de diepe verlorenheid van zijn ledige leegte diep in.

XIII.

De jonge tooneelspeler Hans Wentinck had te Rotterdam spoedig veel succès. Het was voor Rotterdam, de stad der handelsparvenues, der opkomingen uit den kleinen burgerstand, een gebeurtenis, dat aan het tooneelgezelschap iemand verbonden was, die niet uit de kringen der oude comedianten-families stamde. Het waren vooral de getrouwde vrouwen, die de reputatie van Hans Wentinck dadelijk gemaakt hadden. Want de Rotterdamsche koopmansvrouw is een ontwrichte boerin, zonder veel fijn gevoel, zonder veel beschaving, zonder iets van de innerlijke „dame” in zich, zooals de Rotterdamsche koopman, een maar nauw gefatsoeneerde boerenpummel is, met al de eigenschappen van boer, te kwader ure van achter het varkenskot weggehaald. De Rotterdamsche koopmansvrouw heeft van haar moeder of haar grootmoeder de boerin het pronkerige, de zucht naar groven opschik en pralerig vertoon en het geile behouden. Heur zwaar, groot, vet lichaam, te veel gevoed, verluierd door gemakkelijk verkregen rijkdom; heur leege geest, heur materialistische aanleg; heur smakeloosheid en heur gebrek aan traditie van beschaving is altijd begeerig naar grof avontuur. Maar haar dorpsche, kleinstedsche, laster- en kwaadspreekzieke stad, biedt

haar daartoe weinig gelegenheid. Haar gebrek aan opvoeding dwingt haar, wanneer zij zich voor kunst wil interesseeren, bijna uitsluitend muzikale kunst te waardeeren. Zij zingt dan gaarne mede in koren, waarbij zij flauwe, onderbewuste herinneringen streelt van het kerksch zingen van haar voorouders en tegelijkertijd stem en lichaam prostitueeren kan, zonder daarvan den schijn op zich te laden. Toen Hans Wentinck te Rotterdam kwam, was heel vrouwelijk Rotterdam verliefd op Willem van Buyten, een ietwat laag-bij-den-grondschen komiek met een groot lichaam en glad, rond, uitdrukkingloos boerengezicht. Deze comediant, haar met zijn grollen vermakend, gaf haar tevens de kitteling van den grooten, groven boerenknul, die haar onderbewustzijn als schoonheidsideaal kent. Maar Hans, die al spoedig in roddelziek Rotterdam bekendheid had verworven als een jonge man met groote potentie, verdrong al gauw den toch al ouder wordenden van Buyten in de fantasie der Rotterdamsche boerinnen- en dienstboden-nakomelingschap. De meeste vrouwen was het voldoende 's avonds haar mannen mee naar den schouwburg te troonen, daar zich op den éléganten, jongen tooneelspeler, die in 't een of ander grof of lorrig stuk moest optreden, op te winden en dan 's avonds na een zwaar souper met wijn en oesters, haar walgelijke geilheid veilig door haar eigen man te laten blusschen. De kinderen uit die omarmingen geboren, werden dan weder de materialistische, grove, ploertige parvenues, zoo geschikt voor de anarchistische sjacherstad, bewoond door een klein groepje door sjacher rijk geworden regentenfamilies en een groote menigte slecht behuisd, onderworpen plebs,

dat hun slaafs dient als sjouwers, zeelui, fabrieksvolk en hoeren.

Hans Wentick sloot zich aan bij een groepje jongere artisten, die in Rotterdam, naar de mate dat zij meer begaafd, persoonlijk en fijn zijn, meer worden bespot. De artist te Rotterdam wordt door den, in zijn sjacher rijk geworden, parvenue beschouwd als een slaafnar, waarom hij wenscht te lachen. In ruil daarvoor steunt hij hem gaarne in zooverre, dat de nar niet geheel crepeert. Doch voorwaarde is, dat hij zorgelijk en armoedig leeft, opdat de door zijn sjacher rijk geworden parvenue, zijn geweten gerust kan stellen. Als idealisme en zin voor het edele en verhevene óók tot welvaart voerden, zou de Rotterdamsche sjacherende parvenue de fielterijen, waardoor hij zoo vaak tot bezit, eer en aanzien komt, als minderwaardig moeten beschouwen. Thans schurkt hij zich van genot als hij den idealist ziet ondergaan, want aldus voelt hij zijn sjacher met heel de fielterij daaraan verbonden, als een noodzakelijkheid, dus als een deugd. Schilders als Jongkind, Breitner, P. C. de Moor zijn uit Rotterdam verdreven. Geen enkel tijdschrift op 't gebied van kunst heeft ooit te Rotterdam tot bloei kunnen komen.

Wentinck, die de armzaligheid van het bestaan van Willem van Buyten zag, met in zich de trots van den jongen man van goede familie tusschen rijkgeworden plebejers, voelde een soort van overwicht.

Met de jonge artisten richtte hij een kunstclub op ten einde zoo in aanraking te komen met de regentenfamilies. Maar dat ging moeielijk. De tooneelartist bleef voor die families de comediant, die hun mocht vermaken en voor de vrouwen, de mannelijke pro-

stitué, die haar geilheid mocht aanwakkeren, maar overigens moest hij buiten de deur blijven van hun on-gastvrije, bonte, pronkerige binnenhuizen, welks wanden onveranderlijk werden behangen met botte portretten van weiden, molens en koeien, herinneringen aan hun afkomst of met afbeeldingen van deemoedige plebejers, hun ideaal van het „volk”. De schilder kwam een enkele maal die schriële woningen binnen, op voorwaarde dat hij met anecdotes, de ellende van den bohème „humoristisch” illustreerend, de parvenue-families opvroolijkte. Dan kochten ze hem door streken zijn doeken voor altoos veel te lage prijzen af, zich houdend alsof zij weldadig waren, diep-in echter al overleggend hoeveel méér zij als gladde, geslepen vogels voor de gekochte geschilderde waar zouden weten te maken als die halve idioot, die zijn goed niet als koffie of graan of andere pakhuishuis-waar beschouwde, maar als iets waarin zijn ziel leefde, waarvoor hij leed en verdroeg, die hulpelooze idioot, die er een overtuiging en een levensdoel op nahield, ijdel was op een lapje beverfd doek en daarvoor honger leed in stede van ijdel te zijn op gevulde pakhuizen, schepen, werven, machineriën.

Hans had al spoedig bemerkt, in welke minachting de kunstenaar in 't algemeen, de tooneelspeelkunst in 't bijzonder, te Rotterdam stond. Maar ook wist hij, dat er voor hem een weg openstond toegang tot de families te krijgen. Dat was door de getrouwde vrouwen. Reeds op de eerste vergadering van zijn kunstclub, nadat hij met zijn forste stem de aanwezigen, met een uit het hoofd geleerde rede, die voor een improvisatie moest doorgaan, had begroet, waren

de dikke schommels tot hem gekomen, hadden hem besnoven en begnoven en Hans had zonder bepaald een krijgsplan op te maken, maar uit natuurlijke geaardheid, gespeurd naar de vrouwen, die hem door haar invloed van dienst zouden kunnen zijn om een ideaal, dat hij zich gevormd had, te verwezenlijken.

Een groote, dikke vrouw, de dochter van een grof-smid, die het tot eigenaar van een werf gebracht had en die door haar vader in 't belang van zijn zaak, uitgehuwelijkt was aan een van zijn ingenieurs, zooals hij haar, zoo hij arm was gebleven, naar een fabriek zou gezonden hebben om tien uur daags hetzelfde pakje te pakken, complimenteerde hem onhandig opdringerig, toen hij na de stichting der vereeniging, voor de aanwezigen, de „Scheepspraak” had voorge-dragen.

„Wie is die dame?” had hij aan een der oudere schilders gevraagd, die lid van de „kunstclub” was geworden.

„Dame? Dat's de rijkste zeug van de Rotte-stad. D'r vaêr is een rijk geworden grofsmid. Vroeger, toen ik nog koeien en molens fabrieke, heeft-ie mij wel eens na veel pingelen een stukje afgekocht. Later, toen ik mijn weg vond en persoonlijkheid in mijn werk lei, heeft-ie mij uitgelachen. Hij is toen in handen van een troepje vervalschers geraakt, die hem op de paneeltjes van oude stilletjes en pleetjes geschilderde gothieken en zeventiende eeuwers hebben aangesmeerd. Wat voor de esse tee geboren is, blijft voor de esse te bestemd...”

„Ja, ja... maar zij? Wat is zij eigenlijk?”

„Zij was smoor op Overschie, je weet wel, die

collega van mij die zich doodgezopen heeft, omdat ie geen doekje meer aan den man kon brengen, toen-ie plein-air ging schilderen.

D'r vaer moest niks van een armen schilder hebben en heeft haar toen maar gauw aan een ingenieur gekoppeld. Die kerel had tuberculose en dat ouwe schoelje wist het wel, maar zoo zijn ze in de Rotte stad, liever tering met geld of positie, dan een gezonden kerel maar met een geestelijk ideaal. Zij heeft twee kinderen, een doofstommen jongen en een meisje met een horrelvoet. Nou raken ze mekaar niet meer aan, hij heeft een maîtresse in Brussel en zij schuift zoo wat de ateliers af. Zij stikt van het geld, maar ze is pestgierig. Als je bij ze ten eten wordt gevraagd, vertelt ze je bij elken hap vreten, die je krijgt, hoeveel het gekost heeft en als je weggaat loert ze aan de deur hoeveel fooi je aan de meid geeft. Een Rotterdamsche geeft nooit wat, zelfs geen hap eten aan haar tafel of ze moet er voor terugbetaald worden. „Waarde aan goederen genoten zie je.”

„Heeft zij zelve geen minnaar?”

„Die kan ze niet krijgen. Wie wil zoo'n meulenpaard?”

„Ze is toch niet heelemaal verwerpelijk”

Hans keek haar terzijde aan. Zij was grof en dik, maar toch niet wanstaltig en het ronde, groote boerinne-gezicht was frisch.

„Doet ze je wat?” vroeg de schilder.

„Dat zeg ik niet, dat zeg ik niet”

„Nou, pas maar op. Ik weet niet of zij heelemaal uitgeziekt is”

De groote, dikke blondine kwam weer naar Hans toe.

„Weet u wat ik zoo prachtig in uw gedicht vond? Dat „wachten, zei mooi Heintje, wachten,” néé hè, dàt vond ik nou zoo echt leuk.... Ik heet zelf Heintje mot u weten, mijn eigenlijke naam is Henriëtte, maar ik ben altoos Heintje genoemd. En nou was het mij net alsof u tegen mij mooi Heintje zei.”

„Het sloeg anders op Frederik Hendrik,” antwoordde Hans, de rrr's van het Frederik en het Hendrik, vóór in den mond zeggend en ze doende rollen.

„Frederik Hendrik?” herhaalde zij vragend en zij keek hem met haar groote, lodderige, waterblauwe oogen even aan, kleurde toen zwaar en begon verlegen aan de fluweelen tasch met zwaren zilveren beugel te plukken, die op haar dij hing.

„Ja prrrins Frrrederrrik Hendrrrik....”

„Ik ben niet erg in de Oranjes thuis.... ik dacht, dat prins Frederik allang dood was... Die Willem Drie heeft wat ongeluk in zijn familie gehad. Je kent er ook zoo mee sukkelen. Ik heb ook twee kinderen, die niet heelemaal zoo tierig zijn. Mijn dochtertje reciteert anders óók heel aardig. Laatst heeft zij nog op den verjaardag van haar grootvader een verssie opgezegd van.... nou hoe heet-ie ook weer, van die man, die in verf dee en nou een stambeeld heeft in 't Park.... Kom nou.... 's winters trekt-ie altoos een houten paletootje an.... hahaha....”

„Tollens?”

„Ja.... juist Tollens. Dat je nou niet dalijk op zoo'n naam kan komen hé.... Nou dan, dat zee ze toch zoo lief op, zoo echt lief, dat d'r grootvader

d'r een spaarbankboekje van honderd gulden voor cadeau heeft gegeven...."

„Houdt grootpapa dan ook zooveel van verrrrzen?" vroeg Hans. En terwijl hij tegenover haar stond, voelde hij zijn lichaam nu slank, pezig, vurig, met in zich de begeerte om haar kwaad te doen, satyriek te zijn, met haar te spelen als een slang met een duif en haar dan te vernietigen.

„Haar grootvader van verzen houden? Ik kan wel zien, dat u hem nooit gesproken hebt. Neen, 't was meer om de lievigheid van mijn dochtertje. Mijn vader heeft meer verstand van stalen schepen. De volgende week hebben wij op de werf weer een feest.... Dan loopt de vijftigste schroefstoomboot van de helling. Komt u eens kijken?"

„Maar garrne.... volgaarrrne mevrrouw."

* *
*

Hans was uitgenoodigd om na het te water laten van de „Henriette", deel te nemen aan het diner, dat daarna zou plaats vinden in het groote heerenhuis in de Witte de Withstraat. Mevrouw Focke had te voren reeds een paar maal Hans op bezoek gehad. Hans had haar gesproken over zijn plan, te Rotterdam een nieuwen schouwburg te bouwen en daar de beste werken van het Nederlandsche klassieke en moderne repertoire op te voeren. Haar vader en een paar andere groote scheepsbouwers en reeders zouden er het geld toe moeten voorschieten, maar het zou

rijklijk rente opbrengen, want de tijd was rijp voor nieuwe kunst.

Telkens als hij bij haar was, voelde hij zich diabolisch, van bijzondere kracht om kwaad te doen en te vernietigen vervuld. Het scheen hem, dat zelfs het huis dien geest van duivelschen zin uitstraalde, maar het meest was het toch wel haar wezen, dat in hem die diabolische instincten opwekte. Hij hoorde gaarne naar heur goedig domme opmerkingen en antwoorden en zij was alleen pienter en geslepen, wanneer het op geldzaken aankwam. Maar op een middag, toen zij beiden alleen thuis waren, had zij naast hem op de sofa plaats genomen en weder sprekende over zijn plan voor een nieuwen schouwburg voor nieuwe kunst, begon zij met hem samen de kosten te berekenen. Zij nam een kaartleitje dat altoos met een fabelgriffel aan een touwtje er aan, tegen den zijkant van den schoorsteenmantel hing en ging cijferen. Hans gaf de getallen op van de kosten van den grond aan den Coolsingel, van het bouwplan, van het gebouw, van de inrichting.

Daarna gaf hij het aantal plaatsen op, de opbrengst van die plaatsen als de schouwburg uitverkocht zou zijn, de gemiddelde opbrengst per week, per maand.

Conscientieus schreef zij alle cijfers op, berekende snel uit het hoofd de gemiddelden en ten slotte, nadat zij de geheele berekening nog eens had nagelezen, zeide zij:

„Als het heel goed gaat, zouden de geldschieters twee procent van hun geld maken. Dat is te weinig, veel te weinig. Daar krijg ik mijn vader nooit toe en mijn vader zou zijn vrienden nooit vragen mee te

doen als hij hun niet te voren verzekeren zou kunnen, dat zij hun geld goed beleggen."

„Ja, maar voor de kunst moet men toch wat over hebben."

„Je kunt toch niet eischen, dat ze voor de kuns hun zuurverdiend geld zouden weggooien..."

Zij zeide het hard en overtuigd. In Hans kookte het. Hij voelde den drang in zich haar iets gewelddadigs aan te doen. Hij keek op haar leltje met de zuiver geschreven cijfers, zorgvuldig en afgepast naast en onder elkaar gesteld.

Zijn vuist balde zich om haar opeens op dat bolle, ronde boerinne-gezicht een slag toe te brengen. Diep-in waarschuwde iets hem en zeide: Doe het fijn, doe het diabolisch, doe het als Mephisto.

De naam Mephisto deed hem opeens trillen. Hij voelde zich slank, pezig, langer dan hijzelf was en zijn lichaam voelde hij rood, bloedrood, lichtbloedrood en als bloed, dat in beweging is, levendig om zich heen stroomen.

Hij ging voor haar staan, trok zijn wenkbrauwen samen, zijn schouders hoog.

„Weet je wel, dat jij een duivelsch mooie vrouw bent?"

Zij keek naar hem op, hulpeloos, zwak, verheerlijkt.

„Ik? Vindt je mij mooi."

„Heerlijk mooi, bovenmenschelijk mooi. . . je bent voor mij de mooiste vrouw, die ik ooit ontmoet heb. . ."

Zij zuchtte.

„Kom naast mij zitten", smeekte zij.

Hij ging naast haar zitten met dezelfde beweging als Possart naast Martha was gaan zitten.

„Neen, neen, neen . . . als je wist, hoe ik daarnaar verlangd heb . . . neen, neen . . . dat *jij, jij* mij lief zou kunnen krijgen . . . lief om mijzelve. . .”, zeide zij.

Hij sloeg zijn arm om haar dik lichaam en het was hem of zijn arm bloedrood was en vurig gloeide.

„Ik vind jou ook mooi . . . zoo heerlijk mooi, dat ik zou willen dat je mij wat aandeed . . . ik weet niet wat . . . maar iets geweldigs, iets ontzettends, iets waarbij ik schreeuwen zou moeten, gillen . . . druk mij vaster. . . Druk mij vaster. . .”

Zij wierp zich achterover op de sofa. . .

„Doe het, doe het, doe het. . .” kreunde zij, haar oogen zoo naar boven opslaand, dat hij slechts het wit zag. . .

Het leitje viel schuin langs haar dij en barstte schilferend, toen het op den grond kwam. Hans lachte, nog hijgend, hield het juichend op . . .

„Lik het schoon . . . lik het schoon . . .” beval hij.

Zij zag hem weer aan, dat het wit van haar oogen alleen te zien kwam, stak haar tong uit. Hij haalde het gebarste leitje langs haar tong, en nogmaals, nogmaals, zoodat zij al de cijfertjes weglikte. . .”

„Is het zoo genoeg?” vroeg zij onderworpen.

„De hoekjes ook nog, ook nog de hoekjes...”

Hij liet haar de hoekjes uitlikken.

„Ben je nu tevreden?... Blijf nog een beetje bij mij... weet je wat ik heerlijk zou vinden... als jij mij alles afnam... alles... tot ik mier-arm was, tot ik de baan voor je op moest... ik wou dat ik de baan voor je op moest...”

Hij voelde, dat hij bloedrood om haar heen was, achter haar, voor haar, onder haar, boven haar. Hij lag rood en slank onder de sofa, stond rood en slank in de hoeken van de kamer, vond een zalige overgave in het gevoel haar als een veile, getrapte, onderworpen hoer bij zich te zien.

„Steel wat van mij,” vroeg zij. „Hier, hier... neem mijn ringen... steek die in je vestjeszak...”

Zij schoof haar ringen van de dikke, ronde vingers, stopte ze hem in de hand. Hans had het gevoel of iemand hem een te kleine fooi sluiks in de hand drukte.

„Ik kan niks geven, zie je... ik ben er zelf ongelukkig door, maar ik kan niks geven... als ik iets geef, doet het mij pijn... ik lijd er onder... Dat heb ik van mijn vader... die is net zoo... die moet ook zijn besten werkman altoos beknibbelen, met hem strijden over een halve cent loon meer in 't uur, alleen omdat-ie ook niets kan missen. Maar steel het van mij... mijn vader wou ook altijd bestolen zijn... met Sinterklaas deed-ie express zijn broekzak vol rijksdaalders en dan moest ik ze er stilletjes 's morgens vroeg uitnemen en mocht er een cadeau voor kopen. Géven kon - ie niet. En ik ben ook net zoo als hij... je moet met een valschen sleutel 's nachts bij mij binnen-

komen... en dan op mijn slaapkamer komen, stil binnensluipen... ik zal de deur laten aanstaan... en dan moet je naar het groote likeurstel gaan, dat aan 't voeteneind van mijn bed staat... daar bewaar ik mijn geld in... en dat moet je wegstelen... zal je 't doen? Zal je 't doen?... en daarna kom je bij mij in bed... lekkere dief, dief, dief..."

* *
*

Toen Hans in het groote huis in de Witte de Withstraat kwam om deel te nemen aan het diner ter eere van het te water laten van de vijftigste stalen schroefstoomboot van de werf van Focke, was de voorkamer al vol met genoodigden. Hij voelde zich vreemd tusschen al die zware, groote, plumpe mannen met hun grove, harde, boersche tronies. Hoewel hij van meer dan middelmatige lengte was, voelde hij zich gedrukt, angstig, alsof hun forsche lichamen zijn fijn, rankopgerèzen lichaam zouden kneuzen.

Hans keek de kamer eens rond om zichzelf vaster en bewuster in deze ruimte te voelen. Er lag een groot Axminster tapijt met een wolwit fond waarop groote, roode bloemen, van een roodekoolachtig rood, dat hem aan oprispingen na te vet eten deed denken. Er stonden zware, zwarte meubelen met gebogen lijnen, buikig, als opgezet van veel en overdadig eten. Op de zwart marmeren schoorsteenmantel, met welvingen

als van een volgegeten buik, stond een groote zwart marmeren pendule met een bronzen groep er op van de drie Parzen naar de schilderij van Thumann. Terzijde twee bronzen kandelaars op marmeren voetstukken.

„Ben je hier ook Wentinck?”

Hans keek op. De teekenaar van Delft, medewerker aan het Humoristisch Album, stond naast hem.

„Zooals je ziet,” zei Hans koel.

„Het wordt vandaag goeiem hoor. D'r zal wat te bikken zijn voor ons menschen . . . Versche zalm van Miet Hasekamp. En biefstuk, dik als een vuist . . . en jonge doperwtjes . . . versche . . . versche . . . niet uit de bus. Focke wou eerst niet, dat ik kwam. Wat zeg je van zoo'n gemeenheid? Ik ken den man al dertig jaren, we zijn al met mekaar zoo uitgeweest, dat wij mekaar zoo bekotst hadden, dat de een niet wist wie de ander was van het vuil dat we over mekaar uitgebraakt hadden en nou wou hij mij thuis laten. Maar hij heeft het niet gedurfd hoor . . . „Ik kom hoor, zeg ik tegen hem, uitgenoodigd of niet uitgenoodigd, maar ik kom.” „En wat krijg ik er dan voor?” vraagt ie mij. „'k Zeg, ik zal je teekenen terwijl je met een hamer de klink losslaat van je vijftigste stalen schip . . .”

„Nou, kom dan maar . . .” 'k Heb een rooie zakdoek van huis meegenomen voor 't dessert, voor mijn kinderen zie je. Ik ben al bij Schürmann den suikerbakker aan geweest en heb hem gezegd, zorg dat er genoeg is, want ik kan nog altijd meer snoepgoed weghalen, dan jij er kunt brengen . . . Wel ja . . . een huisvader met zes kinderen . . .”

Een paar reeders die hem hadden hooren spreken, barstten in lachen uit.

„Ben je nou al aan de gang. Jij zal er wat van maken... als je straks aan de Bordeaux bent...”

„Aan de Bourgogne... daar zullen jelui Delfje eens leeren kennen. Ik kreeg vanmorgen den deurwaarder bij mij voor de huishuur. Wà mo je van mij hebben? vraag ik hem. „Centen zegt-ie.” „Ka je eerder van de Maasbrug springen, dan da je van mij centen ziet...” „Dan executeer ik je” zegt-ie... Laat ik hem stil zijn gang gaan en toen-ie alles opgeschreven heeft, zeg ik met een leuk smoel nog eens tegen 'm: Wa mo je van mij hebben? Centen, zegt-ie weer. „Mönnen het cènten zijn?” vraag ik. „Leg niet te lullen, gèld dan als je 't wilt.” Zeg ik, had dat eerder gezegd, dat je met guldens ook tevreje bent en tel 'm het bedrag in guldens uit... hahaha... allemaal nieuwe guldens...”

Er ging een schaterend gelach op.

„Hij zal goed worden Delffie... hij zal goed worden, vandaag... Daar zullen wij wat van beleven...”

„En wat zei je vrouw, Delffie?...”

„Die... dat lekkere dier had een boender op de trap laten liggen, dat ze met z'n drieën d'r nek zouwen breken... maar deurwaarders breken d'r nekken alleen in rijkeluis huizen...”

Er ging een onbedaarlijk gelach op om de grap. Hans had in zich het afgrijzen voelen oprijzen, toen hij deze grove, rijke plebejers-zonen zich vermaken zag met hun tot nar gedegradeerden kunstenaar. En dat afgrijzen gaf hem de kracht om zich weder te voelen, zich bewust te zijn. Toen Focke binnenkwam

en de gasten verwelkomde, werd hij door zijn dochter naar Hans geleid.

„Mijnheer Wentinck . . . mijn vader . . .”

De grofsmid keek hem met hooge blikken aan. Hans voelde in zich toorn branden, bij dien blik. Als die Rotterdamsche geldpatser dacht, dat hij, Hans Wentinck voor zijn blik zou kruipen zooals hij dat van het slaafsche plebs gewend was in zijn machine-fabriek, of zooals dat arme schildertje, dat de fielten, rijk geworden door sjacher, slavenhouden, vrouwen- en kinderexploitatie, moest vermaken met het lachen om zijn eigen ellende, dan zou hij zich vergissen. Hans keek den groven, grooten rijkgeworden grof-smid krachtig in de oogen en met zijn zware, sterke stem, zijn stem van heerscher met den klank van het hoogere, edeler geslacht, zei hij:

„Het doet mij plezierrrr u perrrrsoonlijk te leerrrrn kennen, mijnheerrrr Focke.”

Het was opeens stil in de voorkamer. De stem had de ruimte gevuld, had zichzelf durven zijn, was zonder bijklank van onderdanigheid geweest. En dit bracht de Rotterdamsche geldpatserij even van haar stuk. Zij wisten niet welke houding zij tegenover dezen nieuwelings zouden moeten aannemen, die in hun tegenwoordigheid en uitgenoodigd om slechts tegen betaling van een fooi aan de meid, op zalm van Miet Hasekamp onthaald te worden, den moed had in tegenwoordigheid van Focke zelf, het geluid van zijn stem zoo te doen hooren.

„Nou en mij doet het ook een allemachtige plezier, dat ik je ook eens hier zie. Ik heb al veel goeds van je comédie-spiel gehoord en als ik het eerder

geweten had, dat je ook van de partij zou zijn, had ik mijn dochter gevraagd of je niet wat had kunnen instudeeren. Want da's altijd wel reis aardig. Toen de „Hillegonda" afliep, dat was de veertigste stalen schroefstoomboot, hadden wij Willem van Buijten er bij. Wat we om die hebben gelachen. Dat was er eentje hoor, die kòn het... 'k Heb hem toen uit dankbaarheid bij zijn jubileum een krans gestuurd." Focke had hem jovialerig toegesproken, op de quasi-goedaardige, ronde wijze, waarmee hij de slaven van zijn inrichtingen suggereerde, dat hij zoo'n goeie man was en dat zij het veel beter zouden hebben als de meesterknechts maar niet zulke pestkoppen waren.

„Een krans? Dat was royaal van u... ja, ja de Rotterdammers staan bekend voor hun royaliteit jegens kunstenaars," antwoordde Hans met zijn krachtig geluid.

Maar diep-in was hij terneergeslagen. Een krans als belooning voor het vermaken van zijn gasten op een feest ter eere van het welvaren van zijn zaak. Dat was niet veel. Een poppekastvertooning op een kinderpartij was duurder. En hij, die hoopte, dat Focke met zijn vrienden hem aan kapitaal voor een eigen schouwburg zouden helpen. Maar Hans richtte zich in zichzelf op, met de gespannen lippen benedenwaarts, klemde zijn tanden op elkaar, „ik zal het bit tusschen de tanden nemen, ik wil slagen, ik wil."

In de groote achterzaal waren de tafel hoetijservormig geplaatst met veel bloemen, kristal, zilver. Focke zat aan 't hoofd van de tafel, rechts zijn dochter, links zijn schoonzoon. Hans was bijna geheel beneden aan de tafel geplaatst bij van Delft en Schoenstadt, den zoon van een Duitschen kellner, die con-

certmeester was in het orkest van de Duitsche Opera en als directeur het zangkoor leidde van „Crescendo”, waar de vrouwen en dochters van de Rotterdamsche parvenues haar heetheid door zang kwamen afkoelen. Hans voelde in zich de aandrifft opkomen op te staan en heen te gaan. Maar hij zag hoe de oogen van Henriëtte, de dochter van Focke naar hem blikten, hoe zij hem vroegen, smeekten om te blijven, hoe ze hem boven allen hier plaatsten. En in hem ontwaakte het satanisch genot, te weten, dat de eenige dochter van Focke, zijn kind waarvoor hij werkte, handelde, zijn slaven mishandelde zoodat ze vroeg op en vroeg-oud waren, doof of verdoofd door het klinken, verliederlijkt door het jeneverdrinken om hun door ijzerstof en smidsvuren droog geworden kelen te prikkelen, versieft door het zich Zaterdagachts te buiten gaan in alcoof en bordeel, na een zwoegen van Maandagmorgen zes uur tot Zaterdagavond zes uur, als afgematte beesten 's weeks bij hun eigen verlepte, gore, uitgekraamde vrouwen inslaapneervallend, ongewasschen stinkend naar olie, ijzervijsel en zweet, dat Henriëtte, de eenige dochter in slaap daar zat als zijn slavin, zijn afzichtelijke, echtbrekende hoër.

Zoodra er wijn was ingeschonken, hield Hans zijn glas hoog en dronk Henriëtte toe. Zij beantwoordde zijn dronk, zei wat tegen haar vader en haar man, die hem ook toedronken.

„Jij schijnt een wit voetje te hebben bij Focke!” zei van Delft. „Dat zal je geen windeieren leggen . . . zorg maar, dat je ze de lijst stuurt voor je benefiet. Daar zit een tientje aan, als je 'm in zijn zwak te pakken weet.”

„En wat is dan zijn zwak?...” vroeg Hans.

„Even wachten. Daar is de zalm...”

Van Delft lachte tegen de schotel, die de kellner hem voorhield, nam twee heele mooten en goot er een halve sauskom geklaarden peterselie boter over uit.

„Je moet het er ook maar goed van nemen, Wentinck. Als er feestjes zijn bij de Focke's komt het er niet op aan....”

Hans nam een dobbelsteentje zalm.

„Da's kinderwerk... Let nou eens op Schoenstadt. Da's nog zoo'n ouwe Mof, die denkt met Heine, Alle Tage geschieht kein Wunder so wie heute...”

Schoenstadt nam één moot, maar keerde de sauskom met boter geheel boven zijn bord om.

„Ik heb veel vet nodig... de dokter heeft mij gezegd, dat ik veel vet moest gebruiken. Maar de dokters kennen wel zooveel verordineeren... Ik heb een huishouden met acht kinderen en die moeten allemaal van de vier snaren op mijn viooltje eten... Van Delft, ik wed met je, dat ik een sauskom vol boter achter elkaar uitdrink...”

„Ik wed met jou, dat ik vier mooten zalm opeet... da's wat anders...”

Hans zag ze beiden eten. Hij zag de magere kaken van Schoenstadt draaien en mummelen. Hij zag hoe van Delft, dicht met het hoofd boven zijn bord gromde, als een varken boven zijn trog, van genot. En er kwam in hem afkeer en tegelijkertijd meewaren met de beide hongerhalzen, die hier tusschen al die groote, volgevreten, ruwe slavenhouders en sjacherende, schriële, gierige ploerten, poenen en fielten als de goedkoope narren waren uitgenoodigd.

En weer keek hij naar Henriëtte en dronk haar toe met het gebaar van een hoofsch edelman. Toen naar Focke turend dacht hij er over, hoe hij den man tot een geldleening zou kunnen brengen.

„Nu van Delft, je zou mij het zwak van Focke vertellen?” vroeg Hans lachend.

„Vraag dat aan Schoenstadt. Die heeft er den slag van den ouwe te lijmen. Die heeft eventjes voor een Wagner-opvoering drie honderd guldens van hem losgekregen... ik heb nooit meer dan vijf tientjes tegelijk van hem gehad en dan nog altoos voor een doek van een el in 't vierkant, waaraan ik aan lijst, doek en verf een tientje ten koste had gelegd. En dan moest er altijd nog wat aan veranderd worden. Ten laatste wist ik zoo goed wat-ie er bij zou willen hebben, als er twee koeien op stonden moesten het er drie zijn; als er twee boomen op stonden, drie; als je één molen er op zette, dan moest er nog altijd een molen in 't verschiet bij, dat ik mijn krenge er op schilderde. Dat spaarde ergenis...”

„Is mijnheer Focke zoo'n liefhebber van Wagner-muziek?” vroeg Hans ernstig aan Schoenstadt.

„Van Wagner-muziek? 't Zou wat...” minachtte de musicus.

„Als hij je toch driehonderd gulden subsidie geeft voor één uitvoering...”

„Je bent nog een broekje. Denk je, dat ze om de *muziek* komen, die Rotterdamsche pummels... Om de dikke tietten en de dikke konten van de Wagner-zangeressen... Daarom houden ze zoogenaamd van Wagner-uitvoeringen met Duitsche zangeressen...”

Van Delft lachte luidop, om den uitval van den componist.

„Verdomd als 't niet waar is” zei van Delft, ... „maar ik ben d'r óók niet vies van ... Ik ben net zoo muzikaal als een klomp met blikbeslag, maar 'k ga toch ook naar alle Wagner-uitvoeringen. Dan haal ik altijd bij Focke mijn vrijkaartje ... Hij zit in de loge en ik in het parterre. En als er dan zoo'n vette zeug uit Moffrika staat te kietelkeelen, dat met permissie, in de Zaal alle mannen droomen van lepeltje en vorkje, dan kijk ik maar eens naar hem op en wij geven mekaar een knipoogje ... En in de pauze ga ik naar de koffiekamer — d'r zit een vrij grocje aan niewaar — en dan jonge man zou je een lesje bij ons kunnen nemen in de muzikale critiek. Weet je waar Focke en ik het dan over hebben ... je stikt van de lol als je 't hoort ... over de konten van de Wagner-zangeressen en over d'r lui techniek in 't draaien met d'r konten en 't wibbelen met d'r tietten ... En denk nou maar niet, dat wij dat alleen zijn ... niewaar Schoenstadt?”

„De heele Wagner-cultus is op viezè, vuile geilheid gebaseerd. Kom eens met edele muziek bij ze? Of kom eens met een fatsoenlijk, rein Hollandsch zangspel. Ik heb drie opera's gecomponeerd ... maar ik had er bij kunnen verhongeren. Doodvallen laten ze je. Wat ken je anders verwachten van die kerels ... Zie ze maar eens aan ... met hun dikke boerenkoppen ... Waar hebben zij hun rijkdommen van? Door 't exploiteeren van arme werklui. De meisjes en vrouwen sluiten ze van den morgen tot den avond op in hun vunze fabrieken om machinaal werk te doen,

waarmee ze net zooveel verdienen om niet te verrekken van honger en kou en voor d'r kleeren mogen ze dan 's avonds de hoer spelen. De mannen worden als slaven in hun hallen van ijzer en glas opgesloten."

"Ben jij zoo rood geworden Schöenstadt?" vroeg van Delft, zijn bord met een toren vleesch ladend van den schotel met de *entre-côte à la jardinière*.

"Ja, ik ben socialist..."

"Daar mag je wel mee oppassen om dat te zeggen. — anders leg je er hier zoo meteen uit. Ik ben ook socialist... ik heb thuis de verslagen van de Enquête van 1880 die ze verleden week hebben uitgegeven... en wie die leest môt socialist worden. Maar ik zal mij niet er over uiten hoor... Vorige week vraagt Focke mij nog, of er wat kwaads zou te wachten zijn van Domela en zijn aanhang. 'k Zeg, die man wordt door het eigenste volk dat-ie zoo verdedigt het eerst verraden... precies zoo, zeit-ie, ik mag lijen dat ze hem kielhaken, dan geef ik een oranje-fuif..."

"Ik zou Focke willen interesseeren voor een Nederlandschen Schouwburg met een oorspronkelijk klassiek en modern repertoire."

"Da's een mondvul" meende van Delft.

"Als je van mij een raad wilt aannemen, klamp hem dan daarmee niet een boord... of... of..."

"Nu?" vroeg Hans, Schoenstadt onderzoekend, aanziende.

"Nu... of je moet hem uitzicht geven op een goeie collectie *queues de Paris*. Je weet, dat-ie „de Rotterdammers" sinds jaren steunt..."

"Ja... met duizenden."

"Maar weet je ook waarom?"

„Neen . . .”

„Om de queue de Paris van mevrouw Zwaluw . . . Geen zweem van talent . . . en een fatsoenlijke vrouw, een door- en- door fatsoenlijke vrouw . . . Maar om te zien een lekkere mokkel en alleen voor 't gezicht van de queue de Paris van een andermans fatsoenlijke vrouw hebben die Rotterdamsche kunstmaecennassen jaar in jaar uit duizenden bijbetaalt . . . Dus beste jonge vriend . . . laat ons de glazen eens vullen en klinken op jouw nieuwen schouwburg etcetera . . . etcetera . . . Je hebt geen ander répertoire noodig dan een paar lekkere mokkels, waarop de Rotterdamsche parvenue kan drooggeilen . . . Daar gaat-ie . . .”

En zij klonken en lachten driest en overmoedig, ziende langs de tafels met de reeders, de werfbezitters, de groote kooplui, met hun door wijn verhitte grove, boerensluwe tronies.

Hans zag over zijn glas naar Henriëtte, die hem wenkte bij zich te komen.

En met een duivelsch lachje om zijn vasten, energieken mond, zijn arendsneus hoog op, liep hij achter de gasten om naar heur toe.

Toen hij bij haar was, zei zij, haar hoofd dicht bij het zijne:

„Lieverd . . . laat je nu hooren . . . reciteer nu wat . . . iets ernstigs . . . niet iets lolligs, want dan worden ze nog lolliger en ze nemen je in de maling, als je straks over je comédie begint . . . Ik heb vader al een beetje warm gemaakt . . . En drinkt niet te veel lieverd . . . je weet wèl hè . . . voor vanavond, — nou lieverd . . . niet te lang . . . ze roddelen toch al zou gauw in de stad . . .”

Hans liep terug naar zijn plaats, ging daarna in 't midden van de tafels staan en nadat hij met een vork gepikt had om stilte te verkrijgen zeide hij, zijn stem krachtig en vol doende dreunen:

„De heldendood van Reinier Klaesen door Helmers.”

Hij wachtte tot het volkomen stil was en een reeder, die meende rustig te kunnen doorspreken, keek hij met zulke dreigende blikken aan, dat de man het toch maar liever niet waagde. Toen begon hij, de oogen op Focke gericht. Men luisterde eerst een beetje gramstorig. Want het was den gasten, die alle traag waren van 't vele, vele eten en lodderig of rumoerig van den wijn, onaangenaam in hun gesprekken gestoord te worden en zij hadden tenminste op een vroolijke mop gerekend. Maar de stem van Wentinck, zwaar, dreunend, galmend, begon hun een vaag gevoel van stichting te geven, bracht in hen kerk-stemming en het was doodstil toen Hans voortging:

Acht schepen, zwaar van bouw, omringen thans den held;
Hij staat alleen, maar vast, gelijk een rots van 't geweld
Der eeuwen, 't woest gebrul des donders, fier blijft trotsen,
Schoon stormen aan haar voet in wilde golven klotsen,
Schoon schip bij schip, met kracht geslingerd op haar borst,
Verbrijzeld henen stuift, zij staat met kracht omschorst,
Belacht het woeden der orkanen en der eeuwen...

Hans bemerkte, dat hij de aandacht van het publiek begon te verliezen. Hij zag gasten met broodballetjes en met dessertmessen spelen. Focke zat hem met oolijk, fopperig-treiterig lachen aan te zien. Maar zijn dochter was ernstig en haar oogen waren in zijn oogen...

Toen hij eindigde werd er geklapt, overmatig ge-

klapt. Hans boog even, voelde wel, dat men hem door dat overmatige klappen in de maling nam en hij nam gauw zijn plaats weer bij Van Delft en Schoenstadt in.

„Kerel, wat heb jij een stem als een klok...” zei Van Delft. „Maar dat dan ook alleen. De rest is leeg... En dáár pak je ze hier niet mee... Vooral niet als ze aan de likeurtjes gaan... ik zit al te loeren. Als wij naar de billardzaal gaan, moet je eens met mij meekomen... Die Focke is nog zoo stom niet. Die heeft een echt oud Hollandsch buffet... crème de rose, à la vanille, juffertjes in 't groen, bruidstranen, Danziger guldenwater, kummel, parfait d'amour... Ga nou met mij mee, dan zullen wij 'm eens lekker peeren... Schoenstadt weet het ook... nouw Schoentje heb je 't niet best bij me?...”

„Help mij liever maar 'ns” zei Schoenstadt, die zijn zakdoek op zijn knieën had uitgespreid en er schaaltes dessert-bonbons in omkeerde.

„Neem jij mijn suikertjes mee?”

„Ik heb een gezin...”

„Al ook, maar ga je gooi hoor... Wie neemt er nou ook suikergoed mee... Voor een kwartje koop je een toet vol, dat je jongens zich er ziek aan kunnen eten. Nee... Wentinck, jij jong broekkie... dan zal Van Delft jou eens anders leeren, wát wèl de moeite van 't meenemen waard is... Straks... Bock y Cy en Henry Clay. Import... Ik stop mij altijd vol, van boven tot onder als ik in de biljartkamer kom... maar ik laat er altoos één in elk kissie achter... Da's omdat ik altoos in 't fasoenlijke wil blijven... Dan kan ie niet zeggen, dat ik z'n kisten sigaren

meesteel. Laatst is ie bij mij op mijn schilderzolder, ga ik naar hem toe en zeg: „Steek nou dat sigaartje eens van mij op...” „Neen,” zegt ie, „'k zal je niet van je sigaren berooven, ik rook altoos mijn eigen sigaren...” en steekt er een uit zijn eigen koker op. Ga ik een Henry Clay, een twee-kwartjes sigaar uit zijn eigen kisse meegenomen, zitten opdampen... zegt ie: „'t is toch wat goeds, dat je daar rookt...” zeg ik: „Alles mogen ze mij nemen, maar een goed sigaartje moet ik hebben...” Toen ie weg is, had ie zijn koker vergeten. Ik haal er als de bliksem zijn goeie sigaren uit en stop er tien van zes om een duppie met mooi weertje toe van de markt in en stuur 'm zoo zijn koker terug...”

Hans hoorde naar het drukke praten van den armen schilder en zag hoe de arme componist, de man met zijn twee ongespeelde opera's, voor zijn gezin de dessertschoteltjes in zijn zakdoek omkeerde.

Na het diner gingen de gasten naar boven, naar de biljartkamer, die grensde aan een groote voorzaal, waar een strijkje was opgesteld, dat dansmuziek speelde. Hij zag naar de schilderijen, die in zware gouden lijsten in de biljartzaal en in de voorzaal tegen de muren hingen.

Van Delft kwam naar hem toe.

„Als Focke straks over zijn schilderijen aan 't opsnijden gaat, denk er dan aan, dat je ze allen mooi vindt. En als hij je naar de prijzen laat vragen, dan spreek je maar van duizenden alsof het zoo niks is. D'r zijn heel wat krengen bij, die ik hem heb aange-smeerd, maar meer dan honderd guldens heeft ie ook niet voor de grootste lap gegeven. Hij had alleen

geld voor de lijsten over. Nou ... daar hebben wij hem netjes mee gesneden ... ik had procenten zie je. Nou ... daar komt ie al op je af ... ik ga een likeurtje verschalken ... en denk aan de importen ... D'r loopt niet alle dag een Henriëtte van stapel ...

Focke aan den arm van zijn dochter kwam naar Hans toe.

„Dat was mooi hoor, die voordracht. Een beetje tē hoogdravend, maar dat mot het tegenwoordig zijn, wil het mooi heeten. Je hebt zeker plezier in mijn schilderijen. 't Is dan ook fijn spul. Zie je dat groote stuk daar in 't midden. Hoeveel denk je dat die lijst alleen gekost heeft ... Met de hand gesneden en in 't vuur verguld met dukatengoud ...”

Hans liep met Focke en Henriëtte mede; zij bleven voor het groote schilderij staan, dat een boerenkamer voorstelde, waarin een jonge boerin een jong meisje leerde bidden voor een schotel dampende aardappels, die op een tafel stond. De armen van de jonge boerin waren poezel geschilderd, de hals wulpsch, de boezem overdreven zwaar.

„Dat is een lijst van in de honderd gulden. En het schilderij heb ik voor vijf-en-zeventig gulden gekocht. Maar 't was een gelegenheidje, de schilder had al in acht dagen niets anders dan rijst-in-water gekookt gegeten ... Hoe die kerels er soms het leven niet bij inschieten begrijp je niet, maar taai zijn ze ... Van Delft heeft mij er aan geholpen en heeft mij ook de lijst bezorgd en heeft het voor mij gekeurd ... En zoo'n gannef als hij anders is, kijkt ie weer eens in mijn sigaren staan te graaien ... nee let eens op ... die rookt de heele maand import ter eere van de

Henriëtte, zoo eerlijk is-t-ie als 't op de hooge kunst aankomt. Zes jaar geleden komt er een man bij mij met een schilderstuk van een zekeren Jongkind en hij wou 't mij ten laatste voor drie tientjes laten. Ik zeg, zet het neer, ik zal 't laten keuren. 'k Roep van Delft er bij, die zegt zooals hij 't ziet: „Da's een juweel. Koop er daar twaalf van tegen elken prijs. Nou ja . . . hij weet wel, dat ik het huisje bij 't schuurtje laat. Maar vier van die schilderstukjes heb ik toen toch gekocht, niet voor mijzelf want ik hou niet van die klodderige maangezichtjes, dan zie ik toch maar liever nog een met paardemoer ingelegd Chineesch blad . . . dan is het of je de maan zelf voor je heb. En voor die vier schilderijjes heb ik verleden jaar, toen ik ze in de veiling stopte omdat ze mij verveelden, twee duizend gulden gemaakt. Zoo heb ik heel wat voordeeltjes door dien gannef gehad . . . dus laat ik hem maar een sigaartje gappen . . .”

Terwijl Focke sprak was een kring van gasten om hem heen komen staan en allen hadden al lachende gezichten, vol verwachting op 't verhaal van de nieuwste, doll'e grappen van dien raren van Delft.

„Laatst liet ik mijn gevulden sigarenkoker bij hem op zijn zolder achter, waar-ie te klodderen zit. Hij stuurt mij den koker eerlijk terug; er zaten achttien karaats gouden hoeken om, zie je. Maar ik doe den koker open . . . zitten er in plaats van mijn import stinkadores in . . . stinkadores merk Veenhuizen!”

Een schaterend gelach ging op uit de omstanders. Zij keken elkaar aan, met roode hoofden, open monden, hihhi . . . hahaha . . .

„Jawel,” ging Focke voort, „maar ik troefde hem . . .

Hij heeft als-ie bij mij kwam, telkens een van zijn eigen sigaren uit mijn koker moeten oprooken tot ze allemaal op waren . . .”

Het gelach schalde nu weer op . . . „Die is goed. — Neen, dat is er nu weer net een voor mijnheer Focke. Zijn eigen stinkadores, ha, ha, ha . . . Merk Veenhuizen . . .”

Hans voelde zich diep vernederd. En dezen parvenue, gierig tot op een sigaar voor een doodarm schilder, die hem door zijn raad duizenden aan schilderijen deed verdienen, zou hij geld voor een schouwburg moeten vragen . . .

Hij wenkte Henriëtte en zij kwam met hem mede, volgde hem naar het venster.

„Ik geloof niet, dat de gelegenheid vandaag goed is . . .” zeide hij.

„Laat het maar aan mij over . . .”

„Dat zal ik zeker . . . Morgen kom ik in 't middaguur bij je . . . en verwacht dat je mij geld brengt . . .”

„En als ik het niet breng?”

„Dan ga ik weg uit Rotterdam . . . uit Holland . . . dan ga ik naar Londen . . .”

„Om Godswil, Hans . . . blijf hier . . . ga niet weg . . .”

„Dat ligt aan jezelf . . . of geld . . . of ik ga mijn fortuin in 't buitenland zoeken . . . je weet, voor mij is het spelen in een vreemde taal niet moeielijk. Ik verwissel van taal zooals een ander van een overhemd . . .”

„Ja, ik weet, dat je een knappe, heerlijke kerel bent . . . Ik zal voor geld zorgen . . . maar dan moet

je ook heel lief voor me zijn... heel, heel lief...
dat begrijp je wel hè... als ik toch voor geld
zorg... voor geld..."

XIV.

Wentinck had, dank zij zijn financiëele bronnen, in het nieuwe seizoen een eigen tooneelgezelschap kunnen vormen. Hij speelde nu afwisselend te Rotterdam, te Amsterdam en in den Haag met nu en dan voorstellingen te Utrecht, te Arnhem, te Groningen en te Leeuwarden.

Maar te Rotterdam had hij toch het meeste succès. Want de jonge, knappe acteur met de volle, luide stem en de heerachtige manieren, was het ideaal van de Rotterdamsche vrouwen geworden. Ook had Hans snel een stille reputatie als Don Jaan gekregen en zelfs de vrouwen, die te laf waren om tot de daad over te gaan en tot den persoon door te dringen, kwamen naar den schouwburg om hem te zien, hem te hooren, in hem de forsche mannelijkheid, de krachtige zinnelijkheid te vereeren, lief te hebben, te bewonderen.

Hans zelf hield nog altoos aan zijn ideaal, de hervorming van het tooneel in Nederland, vast. Maar toch, meer voor het uiterlijk en meer omdat hij terugschrikte voor de waarheid van zijn dieper zelf, die hij niet wilde, niet durfde te kennen, dan omdat hij nog werkelijk overtuigd was van zijn roeping. Maar als hij verzwakte, ging hij naar zijn moeder en door haar vast geloof in hem, door haar blinde bewonde-

ring, liet hij zich dan weer overtuigen, dat hij een geniaal tooneelspeler was, grooter dan er ooit een geleefd had. Hij klemde zich vast aan het ideale beeld, dat zijn moeder zich in hare volkomen liefde voor hem, van hem had gevormd. En hij vergat onmiddellijk de afkomst van het geld, dat hij altoos weer rijkelijk vond, als hij, de Don Juan, weer eens te veel had uitgegeven of ridderlijk was geweest voor de vrouwen van zijn smaak, bij de vrouwen, die niet van zijn smaak waren, maar die hem de protectie en steun van haar rijke mannen bezorgden, als hij het geluk van zijn moeder zag. Want hij stond er op dat zij luxueus leefde, zooals dat voor een vrouw van haar stand, zooals dat voor eene Wentinck, paste. In de verlatenheid van zijn leege persoonlijkheid, in de verworpenheid van zijn beroep, klemde hij zich vast aan het ideaal, dat zijn moeder zich van hem gemaakt had en telkens als hij voelde, dat hij zich verheffen moest boven zichzelf, om niet te verzinken in de poel van vuil, waarin hij door machten sterker dan hijzelf werd gewenteld, ging hij naar moeder, liet haar ziel in zijn leegte uitstralen, slurpte haar echte voornaamheid van ziel en geest in en dan, weder vervuld van de damp van haar geestelijkheid, opgeblazen als een leege ballon, kon hij weer opstijgen, stond hij weer kleurig en strak-op aan het koord in de lucht.

„Jongenlief,” had zij hem bij een bezoek gezegd, „ik vind dat je in de laatste tijden veel te veel in burgerlijke comedies optreedt. Jij bent niet geschapen voor de gekleede jas of het colbert op het tooneel. Mijn Hans is een ridder, een heldenfiguur. Waarom

voer je toch niet eens een groot klassiek drama op, een drama in verzen, waarin jij de hoofdrol vervult?..."

„Welk dan moedertje-lief? U weet niet hoe bot het publiek is, hoe achterlijk. U heeft toch laatst in Odeon, toen ik de Zeven tegen Thebe van Hendrik Leezer reciteerde zelf gezien, hoe gering de belangstelling voor hooge kunst is. Twaalf menschen in de zaal, waarvan zes vrijkaarten, drie familieleden en drie critici, die mij in hun kranten, in hun vuile pamphletten hebben afgemaakt..."

„Ja, maar dat ligt ook aan die Nieuwe Gidsbeweging. Daar wil het publiek niet aan. Ik begrijp niet, waarom je zoo met die menschen dweept. Zij kunnen wel in lyrische verzen om hun doode of levende liefjes zeuren of van hun eigen ziel spreken en vertellen, dat-ie zoo mooi is, maar het zijn geen tooneelschrijvers. Het zijn allen menschen uit den kleinen burgerstand, zoons van kleermakertjes, brievenbestellers, verversknechts... en al willen ze 't niet weten, ze hebben allen nog wel wat van die klein-burgerlijke doleerende rechtzinnigheid, die hun het tooneel als iets zondigs doet haten. Ik zelve Hans, heb ook die schuwheid voor het tooneel gehad, weet je 't nog wel, zoo in 't begin... vóór dat ik door jou de verheven plaats van het tooneel leerde kennen, vóór dat ik door jou de groote dichters leerde kennen..."

„Maar wat zou ik dan moeten spelen?..."

„Als je eens Hamlet opvoerde..."

„Hamlet?..."

„Ja, schrik je daar zoo van?"

„Ja moeder... Shakespeare is men ontwent in Nederland..."

„Dan moet jij ze Shakespeare weer aanwennen... daar ben jij nu toch juist de kunstenaar voor...”

„Maar mijn medespelers... ik heb geen medespelers, die een regel gebonden taal in goed Nederlandsch zouden kunnen uitspreken...”

„Dan leer jij ze het... of anders... als de rol van prins Hamlet maar goed gespeeld wordt... dat is de hoofdzaak.”

„En Ophelia?...”

„Daar vind je wel een actrice voor... of anders zoek onder de dilettanten... er zijn toch zooveel knappe meisjes in de Mirliton...”

„Jawel... maar die zullen niet op een beroepstoo-neel willen of mogen...”

„Waarom niet?...”

„En ik zou er zelfs geweten van hebben, ze er op te brengen... Want het tooneel moeder is toch heel want anders dan ik verwacht had... vooral voor vrouwen en meisjes...”

„Dan heb jij de edele roeping er wat van te maken, dat het wèl voor vrouwen en meisjes geschikt maakt. En ik weet het, mijn Hans zou dat kunnen... hij alleen...”

Sedert dit gesprek was hij vervuld van het denkbeeld een model-opvoering van Hamlet te geven. Maar hij kende nu al genoeg zijn zwakte, zijn machteloosheid om zelf een stuk naar eigen inzicht te enscèneeren, zelf een rol te creëeren. En de Nieuwe Gidsers waren wel sterk in het uit de hoogte critiseeren met een air of zij groote kenners van het tooneel waren, doch hij wist nu al wel, dat zij als het er op aan kwam,

zelfs niet Janus Tulp van Justus van Maurik zouden kunnen regisseeren. Moeder had, met haar fijne vrouwelijke intuïtie het maar weer al te goed ingezien. Zij waren altéégader kamergeleerden, maar geen hunner zou in staat zijn een klassiek treurspel of blijspel te kunnen enscéneeren. Ja, een van hen kende hij, die hem wel zou kunnen dienen, Hij had bij Kolos een paar malen een klein, jong Joodje ontmoet, die onder een pseudoniem, dat Kolos voor hem had verzonnen, verzen in de Nieuwe Gids had mogen publiceeren. Dat Joodje werkte onder de Koo mede aan De Amsterdammer en schreef daar de tooneelcritiek. Hij was zoo onbeduidend van voorkomen, dat ze hem aan de contrôles der schouwburgen weigerden, wanneer hij er zich met zijn pers-diploma gewapend, ver-toonde en de acteurs en de actrices, die hij door zijne rake opmerkingen, van hun opgeblazenheid verlostte, wreekten zich, door onder elkaar nooit anders van hem te spreken als van Brammetje Beertje. Hans had Abraham Beer een paar keeren gesproken en toen gevoeld, dat juist wat hem Hans ontbrak, ziel en persoonlijkheid, in dit kleine, kleine kereltje zoo ruim aanwezig waren, dat hij wel de ziel van een geheel volk in zijn ontwikkeling door de eeuwen heen, in zich scheen om te dragen. Daarom zocht hij den omgang van het joodje, dat niet weinig trotsch was samen te mogen wandelen met den voornamen, heer-achtigen, jongen tooneelspeler. Want de collega's van Abraham Beer liepen niet graag met het manneke op straat al zou het alleen maar geweest zijn om het naroeppen van de geestigheid: „anderhalve cent", die toch minstens op elke wandeling tien

maal werd gehoord. Het vrije Nederlandsche volk is niet geestig, maar als het dan ook een geestigheid heeft gevonden, maakt het daarvan gebruik tot in het oneindige. Zoo weet de arme zich altijd te helpen.

Hans bracht Beer gaarne aan 't spreken, luisterde dan toe, zoog zijn gedachten in, slurpte van de ziel van het manneke, onderwijl door tegenwerpingen en bestrijding uit de hoogte doende, alsof hij alles veel, veel beter wist. Onderwijl echter hield zijn ijzersterk geheugen vast wat hij hoorde en hij zou er zijn voordeel mede weten te doen. Soms peinsde Hans er over, wat groot, wereldbekaamd man, hij, Hans Wentinck zou kunnen worden, als hij bij zijn qualiteiten van zich weten te doen gelden, zijn voorrechten van uit oud-Hollandsche familie gesproten te zijn, zijn goed voorkomen en zijn Don-Juan potentie, iets had medegekregen van het ras-genie van dit onaanzienlijke joodje, waarvan hij wel voelde, dat het levenslang miskend en geëxploiteerd zou worden.

Als Abraham Beer aan 't spreken over Hamlet zou te krijgen zijn, dan, ja dan, Wentinck wist het, zou hij een model-opvoering schitterend van vernuft, vinding, nieuwhed, oorspronkelijkheid kunnen maken. Maar hij kon toch dat joodje niet gaan vragen, hem onderricht te komen geven. Er moest een gelegenheid gevonden worden.

Toen hij hem eenige dagen later ontmoette in de Warmoesstraat bij de Pijlsteeg, juist toen Beer naar de gaarkeuken wilde gaan om voor vijftien centen zijn middagmaal te gebruiken, want zijn honorarium bedroeg zes gulden 's weeks, wat hij een weinig vergrootte door voor een geïllustreerd stuiverblad kwink-

slagen bij cliché's te verzinnen en sensatie-romans bij kleurendrukprenten te schrijven, sloeg Hans hem amicaal op de schouder.

„Dag Beer . . . wat ben ik blij, dat ik je ontmoet. . . Ik heb je critiek op Reydings revue gelezen. Donders aardig hoor, om een werkstaking van drogisten-gapers te fantaiseeren, die een einde neemt, als de drogisten hun gapers naar de revue sturen en ze van verveling gedwongen worden, hun bekken weer open te doen, wijder dan ooit te voren. Hoe kom je toch altoos op die nieuwe ideeën?”

Beer keek verheugd en gevleid op naar Wentinck en uit goedaardigheid en dankbaarheid antwoordde hij door Wentinck te complimenteeren over zijn vertolking in „Eerloos!”

„Een goed stuk wat, Eerloos?” Ja, die van Nouhuys wordt groot. En wat een prachtig effect aan 't slot, die piano die boven speelt, terwijl op het tooneel het tragische oogenblik voorvalt. . .”

„Vindt je? Ik vind het effect valsch. Ten eerste kent het tooneel geen boven, zoomin als het een vóór kent. Het kent slechts achter en ter zijde . . . al het andere verbreekt de illusie van het publiek. . .”

„Dat moet je niet zeggen. . . . De hemel neemt altoos een plaats in in de groote tragedie. . .”

„Als abstractie . . . nooit als een voelbare, hoorbare werkelijkheid zooals in „Eerloos”, Maar ten tweede is alle effect op het tooneel uit den booze. Daar heeft Vondel al onder te lijden gehad, toen hij door den glazenmaker Vos werd verdrongen, die het publiek in zijn groven smaak te gemoet kwam door const-ende-vlieghwerck, mechaniek-trucs in stede van

het koninklijke woord en de verheven gedachte te geven. En Sardou is geheel op dat vervloekte „du théâtre” gebaseerd. Ze geven holheid in stede van volheid en 't resultaat is dolheid...”

Hans lachte uitbundiger dan 't woordspel verdiende.

„Ga je met mij mee dineeren? Ik ben op weg naar Kras...”

„Graag...” zeide Beer, niet weinig gelukkig met iemand, die er als een echten voornamen Hollander uitzag in een restaurant aan één tafeltje amicaal te mogen zitten. Want hij was nog te jong en te naiëf om bewust te zijn van de hooge trots van zijn edel, uitverkoren ras en ook wist hij nog niet, hoe hij levenslang te lijden zou hebben, als verfiind eenzaam Joodsch edelman tusschen de schriele, grove, boersche en plebejische Hollandsche natie en levenslang armoede zou leiden, omdat hij zich niet, zooals zijn rasgenooten, door sjacher en zwendel verdedigen kon tegen de natie der roovers tusschen Dollard en Schelde, die de Portugeezen, de Spanjaarden hadden bestolen, de bevolkingen van West- en Oost-Indië en Zuid-Afrika hadden geknecht en uitgezogen en eerst makker waren geworden, toen ze in de Engelschen hun meesters hadden gevonden.

„Gebruik wat je wil...” zeide Wentinck tot Beer in de groote, kille, glas- en ijzerzaal van Krasnapolski, Beer de spijskaart overreikend... of willen wij een menu bestellen...”

„Neen, neen, neen”, zei 't naiëve Joodje, bang voor zulke schrikbarende uitgave, die hem in de reputatie van een klaplooper zoude brengen, „geef mij maar een pannekoek...”

„Aanneme... twee pannekoek...” bestelde Hans

als grand seigneur. De provinciale boerenpummels, die bij voorkeur bij Kras aten, de smakelooze hal door den Poolschen keermaker opgericht, als ideaal van grootsteedsche weidschheid beschouwend — keken op, toen zij de luide heerschersstem van Wentinck hoorden. Beer keek verlegen op zijn bord. Maar Wentinck fixeerde de pummels met zijn oogen tot zij hun boerenkoppen, die allen overeenkomst toonden met de koeien en varkens waarmede ze plegen om te gaan, weder afwendden.

Toen de pannekoeken waren opgedischt en bier was gebracht, begon Wentinck over Hamlet te spreken. En om Beer te prikkelen zeide hij, zich herinnerend wat den Thiel eens had gezegd:

„Shakespeare is een grove rethoricus met knal-tooneffecten.” Beer wierp driftig de vork neder, waarmede hij een bete naar den mond had willen brengen.

„Ik verbied je den grootsten Jood die ooit in 't Westen geleefd heeft, te beledigen...”

„Shakespeare... een Jood?” vroeg Wentinck, echt verwonderd.

„Dacht jij, dat ooit een Engelschman of zelfs een Ier tot zooveel zwier en rijkdom en gevoel in staat zou zijn? Dacht jij, dat ooit een niet-Jood zóó de Joodsche volksziel zou hebben kunnen omvatten als Shakespeare in zijn Shylock? En Hamlet, dat is geen Deen en geen Engelschman en geen Ier, maar dat is de Oostersche prins, dat is de Jood, die in het Westen zijn evenwicht heeft verloren. Shakespeare, dat is een Jood geweest, een van de vele Joden, die in het Westen van de renaissance als kermisklanten,

jongleurs, koorddansers, comedianten, marktimprovisators en straatdichters hun schamel brood verdienden. De Joodsche comediant, dat is de dubbel verachte, die door kunst zelfs van zijn verachting, schoonheid weet te maken, zijn verachting weet te verheffen en te heiligen. Want alles wat wij Joden aanraken, veredelen wij. Zelfs onze geldgierigheid ons zoo vaak verweten, heeft geen ander doel dan het schoone en het edele te steunen. Zie naar de Rothschilds, de Fulds, de Wertheims, de Montefiores, de Suassos, de Mays, de Gompertzen. Zoodra een Jood rijk is, wordt hij kunstlievend en weldadig. Wat is de grootste smart van Shylock? Dat hij zijn Jessica, zijn dochter verliest, geschaakt door een Christen."

„En Hamlet?" vroeg Wentinck, het oor waakzaam.

„Hamlet... dat is de verloren ziel, de ziel zonder vast Godsbesef, de ziel, die dwalende geraakt, zichzelf overal voelt geprojecteert in hântises, in geestverschijningen... Hamlet, dat is de ontwrichte, die zichzelf te vergeefs zoekt, dat is Shakespeare, de comediant, die den afgrond der al-verlorenheid van den leegen harkelijn, vertoont onder het mombakkes van een Deensch prins. „Te zijn of niet te zijn," de strijdeus van den houdinglooze en meteen de harte-kreet van den Mesjommed, den afgevallene van de rots des geloofs in den afgrond van den twijfel, van de vertwijfeling..."

Hans had toegehoord en binnen in trilde hij en beefde hij. Hij durfde zijn oogen, die toch straks een heele zaal van lompe boeren tot bescheidenheid had gebracht, niet opslaan, voelde zich als ware hij op een misdaad betrapt. Maar hij maakte tegenwerpingen,

sprak over de Bacon theorie, redde zich ten slotte door de onderstelling van Beer, vernuftig en geestig te noemen en in elk geval nieuw en oorspronkelijk.

Toen zij scheidden en elkaar de hand drukten, trachtte Wentinck, Beer in de oogen te zien, klaar en doordringend zooals Kolos, dat altoos ook deed. Maar hij huiverde en wendde het oog af.

„Je bent toch niet kwaad op mij . . . 't is maar een theorie, die in mijn ziel intuïtief op is gekomen? . . .” vroeg Beer verwonderd.

„Niet kwaad . . . maar je moest niet zoo pedant zijn . . . Je komt toch als ik den Hamlet speel . . . Want ik treed er binnenkort in op.”

„Natuurlijk, natuurlijk . . . en laat je niet door mijn ideeën beïnvloeden . . . Ieder zij zichzelf . . .”

„Natuurlijk, natuurlijk . . . Adio Beer . . .”

XV.

Het was een gebeurtenis in de tooneelwereld van het Nederland van tusschen achttien honderd tachtig en negentig. Hans Wentinck, de jonge tooneelspeler, die alles ondersteboven zette, de man van de nieuwe tooneelspeelkunst, die naast de nieuwe schilderkunst en de nieuwe dichtkunst was ontstaan, zou met een gezelschap vae beroepsspelers versterkt door diletanten, dames en heeren uit de voorname Nederlandsche kringen, een model-opvoering van den Hamlet van Shakespeare geven. De Ophelia zou gespeeld worden door Eudoxia Cortenaer; de Horatio zou gespeeld worden door Pol Cortenaer. En deze twee leden eener zoo voorname, rijke Amsterdamsche familie, zouden niet alleen met beroeps-spelers op één tooneel willen verschijnen, neen, de nieuwe tijd brak aan, met vooroordeelen werd gebroken. Mevrouw den Tiel Haastrecht Ris, de excentrieke jonge vrouw van den bekenden, schatrijken notaris, die de wereld een slag in 't aangezicht had gegeven door zijn maitresse te trouwen, had zitting in het comité van het waarborgfonds.

Er waren nieuwe decoraties gemaakt, door een modern Haagsch kunstschilder ontworpen. Er waren nieuwe costumes te Londen besteld en een Leidsch professor in de geschiedenis had den ontwerper der

costumes ter zijde gestaan bij het teekenen. De zaal van den Grooten Schouwburg in de Aert van Nesstraat te Rotterdam was voor deze gelegenheid geheel nieuw beschilderd en van nieuwe stoelen in de stalles en de loges voorzien.

De couranten brachten telkens kleine mededeelingen over de voorbereiding. Maar nog meer werd de nieuwsgierigheid van het publiek geprikkeld door de geruchten, die mondeling verbreid werden. Wentinck werd, heette het, zoo rijk gesteund, dat hij het geld met handenvol uitgaf. Het kwam er niet op een paar honderd gulden meer of minder aan. Ook werd er druk gesproken over zijn amours en amourettes. Dan weer heette het, dat hij door den Tiel betrapt was met diens vrouw en dat den Tiel lachend had gezegd: „Dat doet mij groot plezier. Want ik alleen kan het toch niet bolwerken en 't is altijd prettig, als je weet wie in de echtkoets als derde op 't klapbankje zit.” Nu weer ging de dochter van den rijken Focke over de tong. Actrices, die vergeefs beproefd hadden ook eens van Wentinck's liefde een straaltje op te vangen, maar door hem niet waren uitverkoren, deden verhalen van onnoembare perversiteiten met vrouwen, waarvoor hij zich dik liet betalen. Kort voor de generale repetitie, was heel Rotterdam vol van een nachtelijk kabaal, dat Wentinck en eenige voorname Rotterdamsche jongelieden, die amicaal met hem, den aristocraat, omgingen, in de Societeit hadden aangericht. Ze hadden het heele buffet in overmoed stuk geslagen en op het biljart een parodie op den Hamlet gegeven met een bekende maitresse, die zoo goed als naakt, de Ophelia had voorgesteld...

Onderwijl echter arbeidde Wentinck met een ongekende energie en werkkraft aan de voorbereiding. Nooit was er zoo gerepeteerd . . . soms tot diep in den nacht. En als allen bek-af waren, heesch van 't zeggen der verzen, vermoeid van 't staan, dan was Wentinck nog frisch en krachtig, ging tot in den morgen uit en hij mocht dan amourettes met getrouwde vrouwen hebben zooveel als hij wilde, toch was hij in al de sjeke bordeelen bekend als de bonte hond en hij strooide er met geld.

Hans voelde zijn lichaam in die dagen niet. Hij had zich ingeleefd in de opvatting, die Beer hem van den Hamlet had gegeven, beproefde een vurigen, toornigen, hartstochtelijke Hamlet te creeëren. Hij had het Oude Testament er op nagelezen en beurtelings had hij er over gepeinsd in den Hamlet iets te leggen van den jongen Mozes aan 't hof van Pharao; van den jongen David; van den dichter van het Hooglied. Iets waars zat er zeker in Beer's opvatting. Hamlet was geen schepping uit een Christelijke sfeer. Het was de synthèse van de haat- en wraakgodsdienst uit het Oude Testament, het oog om oog en tand om tand met de wijding van goddelijk recht.

Maar op de repetities voelde hij het al, dat hij zichzelf verloor, zichzelf kwijtraakte als hij speelde, zijn creatie niet tot eenheid kon brengen. Het maakte hem korzelig, nerveus, woedend en hij liet zich daardoor bij de repetities verleiden tot harde woorden, grove opmerkingen, vaak vloeken. Maar zelfs de dilletanten verdroegen dat met bijzondere gelatenheid en de beroepsspelers kregen ontzag voor een man, die zóó dorst op te treden zelfs tegen de dochter en den

zoon van zijn finantieele helpers. Zijn ontembare werkracht, zijn ijzeren wil, zijn nauwlettendheid ook voor de kleinste details, wekten bewondering en gaven hem een allesbeheerschend overwicht.

Moeder had de generale repetitie bijgewoond. Toen hij daarna met haar in de equipage der Cortenaers naar huis werd gebracht, was hij stil en bedroefd schier tot weenens toe. Moeder voelde wel, dat iets hem terneerdrukte, maar zij zweeg tot zij thuis waren. Toen zorgde zij zelve voor het souper, dekte de tafel zelf en met het eigen oude tafelzilver, het eigen oude kristal en ook het servies van kostbaar Sèvres-porcelain, dat alleen bij verjaardagen was gebruikt zoolang als Hans het zich herinnerde, zette zij op tafel. Hij voelde haar als een engel, die om hem zweefde.

De stille, huiselijke, bekende weelde streelde hem. Hij zag naar moeder, naar heur zachte oogen van geschildre druiven groen en at de toast met sardines, het zachte, door haar voor hem half gepelde versche eitje, dronk de geurige en toch slappe thee.

Toen, na het souper ging ze op de sofa zitten . . . „Hansje?”

Met haar oogen vroeg ze hem naast haar te komen zitten. Zij nam zijn handen in haar fijne, blanke, handen van edelvrouw en liet zichzelve uitstralen in hem, dat hij zijn lichaam vol voelde worden van een heiligen damp, dat hij zich voelde onwademen door een aureool, dat van haar uitscheen. Zoo zaten ze een poosje zwijgend.

Toen zei ze:

„Je was groot-vanavond jongen. Je wàs een prins, een echte koningszoon. Wat fier liep je. Wat edel

drapeerde je je zwarten mantel en wat prachtig zweefde die mantel je na, als een symbool van den zwarten geest, die je tot je verschrikkelijke daden dreef..."

„Merkte je dat... moeder?"

„Ja mijn jongen... O wat ben je groot, wat ben je groot. Jij waart alléén, alléén op het tooneel... al die anderen waren maar ledepoppen voor je..."

„Moedertjefief."

Hij sloeg zijn arm om haar heen en kuste haar plechtig op haar voorhoofd.

„Je moet moedig zijn, mijn prins... moedig, zooals een echte Wentinck... Je moet morgenavond durven, durven... dan zal alles lukken... alles prachtig lukken..."

Hij was kalm naar bed gegaan, zonder vreeze, zonder abnormale gedachten, vervuld van een vreemde geestelijke kracht, zich voelend als zweefde hij in een damp van heiligheid en reinheid.

En hij sliep diep en vast, zonder droom.

— — — — —
De zaal was vol, overvol. Er was in den Schouwburg nooit te voren zulk een voornaam publiek geweest, zelfs niet bij de voorstellingen van de pas opgerichte Wagnervereeniging. Uit Amsterdam waren, ook door den invloed van de Cortenaers, de Nieuwe Gidsers, de Amsterdammer en de Mirliton honderde voorname menschen gekomen. Tot op de galerij zat intellectueel Nederland.

Hans had al eens door het kijkgat van 't scherm in de zaal geblikt... Hij sidderde van zenuwangst maar bedwong zich... Moeder was niet gekomen, want ze was 's morgens gestruikeld bij 't afloopen

van de trap en had haar voet verstuikt, die pijnlijk gezwollen was. De dokter had gezegd, dat 't niet gevaarlijk was, maar dat ze rust moest houden. „Het was net, alsof iemand mij opeens een duw gaf”, klaagde zij. De dokter had haar schertsend uitgelachen, maar Hans voelde 't zelfde als moeder... hoe wel zij het elkaar niet hadden willen zeggen. Er was werkelijk iemand in huis, die hun kwaad wilde... er zwierf een gestalte zonder lichaam rond en Hans sidderde voor die vreemde kracht als Hamlet voor den geest zijns vaders.

En nu voelde hij zich voor den aanvang zwak, leeg, moede. Als moeder er maar geweest was, als hij moeder maar had zien zitten en uit haar oogkracht en moed had kunnen drinken of zich had kunnen voelen als haar beschermer, haar prins...

Maar nu... hij zag ze zitten, mevrouw Cortenaer, mevrouw den Tiel, de dochter van Focke en velen, velen meer... en daar... zat daar ook niet... ja daar zat ze, in een kleed van geel met zwarte kanten... de weduwe Boeckhoven met naast haar heur dienstmeisje, als dame verkleed... En allen zaten ze, die vrouwen, met hun families, hun mannen, hun kinderen... en stond nu al niet gekleed in 't blanke Ophelia kleed met de zilveren zoom de dochter van mevrouw Cortenaer, afgestaan voor de avond-tooneelprostitutie op aandrang van de moeder, die... die...

Hans hield zijn hoofd even achterover en sloot zijn oogen...

Het was toch wel afschuwelijk, het was toch wel een poel van vuile geilheid, een afgrond van verderf.

Bos, die een doodgraver zou spelen, kwam trouwelijk naast hem staan.

„Ben je moe . . . nu moedhouden en doorzetten. Als je speelt zooals op de generale, ben je voortaan de man . . . wip je Bouwmeester er bij de Koninklijke uit . . . Maar je moet nu niet. verslappen . . . durven, durven.”

„Dank je” zeide hij, hem de hand drukkend met echte dankbaarheid. En toen hij den handdruk van Bos voelde, wademde gelukzaligheid in hem op, door het besef, dat hij toch nog werkelijk in staat was tot een ècht gevoel, tot iets dat geen comédie was, hier in Plankenland.

En zijn houding en wil herwonnen hebbende, liep hij terzijde en nog eenmaal het tooneel monsterend als een veldheer een slagveld riep hij:

„Halen!”

Het scherm ging op. Francisko en Bernardo spraken met elkaar, Horatio en Marcellus traden op . . . De geest schreed langs de tinnen . . .

De eerste scène werd goed gespeeld. Horatio, die tot heden toe op de repetities altoos houderig was geweest, scheen nu, op den grooten premièreavond opeens bewust en vrijmoedig en los te zijn geworden. Dat prikkelde Hans . . . Nu ik, nu ik, nu ik . . . zei hij tot zichzelf.

En toen hij met het groote gevolg op het tooneel trad, voelde hij hoe de gehele zaal voeling zocht met hem, hoe de geesten der toeschouwers uitgingen naar zijn geest.

Zijn eerste zinnen sprak hij zacht, zijn stem inhoudend, nog onzeker van wat hij op dezen avond zou

kunnen geven, wat in hem zou ontstaan... Toen het gevolg afging en hij alleen op het tooneel bleef staan, voelde hij zich wegzinken... hemel, mijn hemel... hij staarde den souffeur aan... en deze fluisterde de aanvang van de claus... hemel, hemel... hij verzonk... hij viel in de diepte... en hij zag den geest... den echten, die moeder van de trap had gestooten, den geest van zijn eigen vader... Meteen dook een gezicht naast dat van den souffeur in het hok op...

„Durven Hans... durven...”

Het was Bos, die hem met zijn oogen bestraalde. En als een noodkreet van een die valt en opeens krijtend redding vindt, begon Hamlet:

O, dat dit al te vaste vleesch versmolt...
 Als sneeuw versmolt, verzwond als dauw in zon,
 O, dat de Almacht niet verbod en vloek
 Op zelfmoord had gericht, o God, mijn God,
 Hoe mat, hoe leeg, verdorven en vermolmd,
 Schijnt mij het gansch bedrijf van deze wereld,
 Bah, over haar... Zij is een wilde tuin,
 Waar, ongewied, het zaad geil uitschiet
 Tot welig weekrend onkruid...

Opeens voelde Hans, dat hij gered was... Hij sprak voort, voelend de deining van de verzen, er op drijvend als op een zee, een zee in branding, een zee in kalmte, een zee bij zonsopgang...

Hij dwong zichzelf in een droom te blijven. De stem van het wezen binnenin, dat hem nu al zoo vertrouwd was geworden, zei hem: „Dàt is het... je

bent nu krankzinnig maar je zult je er straks wel weer door je wil uitredden.

En den heelen avond, ook tijdens de pauzen, terwijl hij tusschen de coulissen stond of in de kleedkamer wachtte, bleef hij zich dwingen, in de krankzinnigheid van zijn rol te blijven...

Maar tegelijkertijd voelde hij een afschuw van zichzelf, voelde hij zich als een vies, onzindelijk, misdadig monster... Want het was hem bewust geworden, dat hij niet speelde met zijn hoofd, niet met zijn wil, niet met zijn hart en niet, acharm niet met zijn ziel... Neen... hij voelde het wel door de blikken van al die wijven, wijven, wijven, in den ongewieden, wilden tuin, waar het zaad geil uitschiet tot welig woekrend onkruid, dat hij speelde door en met zijn zinnelijkheid, op haar zinnelijkheid... o gruwel, gruwel, zij zaten te kijken... al die vrouwen in de zaal, al die heksen, hoeren, echtbreeksters door gedachte of daad, naar zijn geslachtsdeel — zijn geslachtsdeel puilend in zijn nauw gespannen tricot... o God, o God... hoe gelukkig dat moeder er niet was, daar in die gruwelijke zaal, waar ze nu te juichen, te klappen, te stampvoeten zaten, waarvoor hij nu boog, een krans aannemend zooals hij dat eens gezien had van Mephisto... toen hij onder het publiek zat, zijn knie tegen de knie van de getrouwde maitresse, die toen met hem den man bedroog, die haar eer, dak en liefde had gegeven, trotseerend de wereld, die hem uitstootte omdat hij eerloosheid tot eer had willen verheffen....

Dat was het Amphitheater van Vespasianus uit de Encyclopaedie, waar wilde dieren bij duizenden elkaar

verscheurden om door bloed en wreedheid, wellust op te wekken.

Moeder was er niet... gelukkig... gelukkig... moeder niet... dat was moeder bespaard gebleven... dat zij hem zoo had moeten zien, als vuile harlekijn, als walgelijke comediant, het edelste van den hoogen dichtergeest prostituteerend voor een troep geile hoeren en snoeren, snollen en pollen... bah, bah... over het gansch bedrijf van deze wereld... o, o, dat de Almacht straf op zelfmoord heeft gesteld!...

Hij zat nu in de kleedkamer, had zijn gelaat dik met vaseline ingesmeerd, wischte met een doek de vette verven van zijn mombakkes, zijn masker, zijn grens, zijn grijnzende kop van grof-zinnelijk menschenbeest.

Van Delft was binnengekomen met een dikke, zwarte import-sigaar met een rood bandje er om in den mond, ondanks het verbod om te rooken achter het tooneel... En ook Abraham Beer, aarzelend bescheiden....

„Gefeliciteerd... gefeliciteerd...” zei van Delft, vroolijk. „Kerel, kerel... wat een succès... Die sigaar heb ik van Focke... hij is razend gemaakt door zijn dochter... je krijgt een ton voor een eigen theater... maar je hebt al die teven in de zaal vanavond dan ook van katoen gegeven... haarlui mannen zullen er vannacht van moeten lusten — dat noem ik opkikkeren... en nou jij... Beertje?”

Hans voelde neiging de vette vaseline doek voor zijn gezicht te houden en in snikken uit te barsten.

Hij keek nu, over den doek, vragend naar Beer, hopend op een woord van berustigende lof.

Beer bleef zwijgen.

„Nu?” vroeg Wentinck, de doek van 't gelaat nemend... „ben je tevreden?...”

Weet je wat van Deyssel van zulk theater heeft gezegd...

„Verdomme!” riep van Delft, een dichte rookwolk opblazend en het vuureind van de sigaar onder zijn neus heen en weer bewegend...” die zegt net wat ik je zeg... Het was verduiveld mooi vanavond, verduiveld mooi... een ideaal bordeel...”

„En een bordeel-ideaal!” bevestigde Beer.

En ieder van de drie, elkaar aanziende, lachte veelbeteekenend op zijn wijze...

ROTTERDAM, 1916.

WERKEN VAN BERNARD
CANTER VERKRIJGBAAR
BIJ DEN BOEKHANDEL

EEN DROOMER TER HARINGVANGST.

TWEE WEKEN BEDELAAR, (6e druk).

KALVERSTRAAT, (5e druk)

roman uit den middenstand, in twee deelen.

GERMANIA,

historische roman in twee deelen.

FACETTEN.

RAKETTEN.

VERHALEN VAN DR. DE MIDANDA.

LEVEN EN BEDRIJF VAN B. LICHT,

roman uit het financiëele leven.

VERZEN.

GIJ ZULT NIET DOODEN.

Het woord ter verzoening voor „de groote
vergissing”.

Dramatische werken:

KONING WIND,

treurspel in verzen in drie bedrijven, voor
het eerst verschenen in Elseviers Maand-
schrift, daarna in den bundel „Verzen”.

MEDEA,

treurspel in verzen.

DEBORAH,

bijbelsch treurspel in verzen.

DE BRON DER JEUGD,

blijspel in verzen in drie bedrijven,
ter perse.

DE GIJZELAARS,

blijspel in verzen in vier bedrijven, voor
’t eerst verschenen in het tijdschrift „Onze
Eeuw.”

POPPENKAST,

een vroolijk spel vol ernst in drie bedrijven,
voor ’t eerst verschenen in het tijdschrift
„Groot Nederland”, Mei 1915, daarna in
boekformaat.

DE GARAFFINEERDE.

Een roman van dag- en vochtlicht.

OP WATER EN BROOD.

